

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 11 stycznia 2023 r.

Poz. 212

UCHWAŁA NR XLIX/269/22 RADY MIEJSKIEJ W PRZEMKOWIE

z dnia 28 grudnia 2022 r.

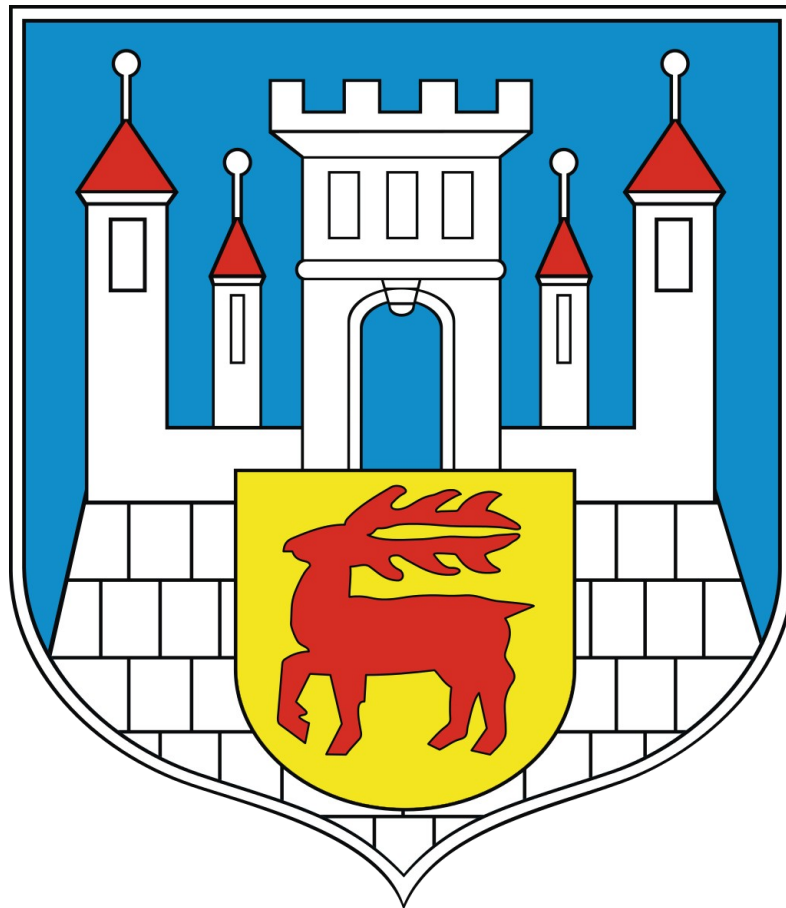
w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków na lata 2023 - 2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) po uzyskaniu pozytywnej opinii Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków na lata 2023 - 2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Przemkowa.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej w Przemkowie:
Janusz Matuszak

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Opracowanie:

ARCHFOTO TECHNOLOGY Bogusław Okupny

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	25
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	28
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	33
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	40
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	42
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	42
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	51
5.2.1 Charakterystyka geograficzna gminy Przemków	51
5.2.2 Zarys dziejów obszaru gminy	53
5.2.3 Dziedzictwo niematerialne	62
5.2.4 Infrastruktura kultury oraz oświatowa na terenie Gminy Przemków	65
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	67
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	72
5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	74
5.4.2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	82
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	86
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	100
7. Założenia programowe	104
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	104
7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu	105
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	110
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	111
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	113
11. Bibliografia	117

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Przemków na lata 2023-2026” jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy i stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Przemków.

Program opieki nad zabytkami gminy Przemków powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania mają za cel poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację. Niezwykle istotne jest, aby w działania na rzecz realizacji zadań nakreślonych w programie włączyli się mieszkańcy, poprzez różne formy swojej aktywności zawodowej oraz poza zawodowej. Poprzez działania edukacyjne program powinien też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i znaczenia lokalnych wartości i przede wszystkim budzić poczucie dumy i identyfikację z tak zwaną małą ojczyzną. Program jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego.

Niniejszy program został opracowany zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa realizując wymóg art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) oraz dokumentami programowymi o zasięgu ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, powiatowym, gminnym.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w programie opieki nad zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz w upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

Gminny Program opieki nad zabytkami opracowywany jest w cyklach 4 letnich a z jego realizacji burmistrz co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840), w którym: *Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.*

Główne cele wykonania programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) *(uchylony)*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

3. *Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.*
4. *Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.*
5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)

W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. W świetle art. 5 i 6 ust. 1 Konstytucji RP do podstawowych obowiązków państwa działającego za pośrednictwem swych organów należy ochrona dziedzictwa kultury, a w szczególności jego podstawowych materialnych składników, jakimi są zabytki.

Art. 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2007 (K 20/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 102) dokonał wykładni artykułu 5 w części dotyczącej dziedzictwa narodowego, przyjmując w konkluzji, że państwo, realizując zadanie strzeżenia dziedzictwa narodowego musi uwzględniać ograniczenia wynikające z gwarantowanych konstytucyjnie praw obywateli.

Ochrona powinna być rozumiana jako ochrona dla przyszłych pokoleń ale zabytki powinny być współcześnie wykorzystywane w taki sposób (np. badania naukowe), aby nie stanowiło to dla nich zagrożenia i aby nie prowadziło do ich degradacji, uszkodzenia i zniszczenia. W Konstytucji RP wyrażony został obowiązek stwarzania przez państwo jak najlepszych warunków równego dostępu do dóbr kultury, z poszanowaniem prawa własności.

Art. 6

1. *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Przyjmuje się, że dobrami kultury są elementy stanowiące materialny przejaw kulturowej działalności człowieka, a także niematerialny dorobek ludzkości.

Przepisy artykułu 73 Konstytucji kształtują obowiązki państwa w zakresie kultury i stanowią katalog konstytucyjnych praw i wolności kulturalnych.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Przepisy artykułu 86 Konstytucji nakładają na każdego obywatela obowiązek dbałości o stan środowiska, którego jednym z elementów jest środowisko kulturowe z jego składową, jaką jest dziedzictwo kulturowe.

Art. 86

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

I. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej
(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1893 ze zm.)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945, ze zm.), wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

II. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
(t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.)

Podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840) - dalej w tekście u.o.z.o.z, która w art.1 określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 3 u.o.z.o.z. zawarty został zbiór definicji prawnych, wiążących na gruncie wykładni i stosowania prawa. Zawarty w tym artykule słownik definiuje podstawowe pojęcia stosowane dalej w ustawie, które poniżej przytaczamy:

- 1) **zabytek** — nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** — nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** — rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** — zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** — instytucją kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** — działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** — działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań
- 8) **roboty budowlane** — roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** — działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** — działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** — działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** — przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** — powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** — postrzegana przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) **otoczenie** — teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Wymieniona w art. 3 pkt 5 u.o.z.o.z. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2020 poz. 194), to podmioty, których celem statutowym i istotą działania jest sprawowanie aktywnej opieki nad zabytkami, Wymienione w art. 3 pkt 6 **prace konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z postanowieniami art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia w przypadkach określonych przepisami ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

Wymienione w art. 3 pkt 7 u.o.z.o.z. **prace restauratorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Wymienione w art. 3 pkt 8 u.o.z.o.z. **roboty budowlane** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku wpisanego do rejestru zabytków wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Ustawodawca w art. 36 ust. 8 u.o.z.o.z. zwraca uwagę, że uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Podobnie, zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego.

Wymienione w art. 3 pkt 9 u.o.z.o.z. **badania konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 10 u.o.z.o.z. **badania architektoniczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 4 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 11 u.o.z.o.z. **badania archeologiczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

W art. 4 i art. 5 u.o.z.o.z. ustawodawca wprowadził rozróżnienie na ochronę i opiekę nad zabytkami, precyzując na czym polega ochrona zabytków w działaniach podejmowanych przez organy administracji publicznej (art. 4) oraz na czym polega opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Tak więc ochrona zabytków to działania podejmowane przez organy administracji publicznej, włączając w to działania władcze, polegające na stosowaniu prawa, których efektem jest wydawanie decyzji administracyjnych. Opieka nad zabytkami to działania faktyczne właścicieli lub posiadaczy oraz także jest to pożądaný stan zabytku, który powinien być zagwarantowany przez właściciela lub posiadacza zabytku poprzez zapewnienie określonych w ustawie warunków.

W art. 6 u.o.z.o.z. ustawodawca podał zagregowaną definicję zabytku, która stanowi uszczegółowienie definicji w art. 3 oraz określił, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania.

Art. 6.

- 1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodziela oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W art. 7 u.o.z.o.z. ustawa wymienia formy i sposoby ochrony zabytków. Rejestr zabytków jest historycznie najstarszą formą ochrony zabytków utworzoną w 1928 roku. Obecnie rejestr zabytków prowadzony jest na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j. Dz.U. 2021 poz. 56). Zgodnie z przepisami art. 10 i 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jedynym organem mającym kompetencje dokonywania wpisów do rejestru jest właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o wpis może wystąpić właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania o wpis zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Przepisy ustawy nakazują informowanie obywateli o wszczęciu postępowania

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

w sprawie wpisania zabytku do rejestru, m. in. na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje. Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o ochronie obiektu. Wzór i wymiary znaku określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Należy podkreślić, że choć umieszczenie znaku jest fakultatywne to stanowi on ważną formę budowania świadomości społecznej i zasadne jest oznakowanie wszystkich obiektów będących w rejestrze zabytków. Bardzo istotny jest zakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych a także podejmowanie innych działań, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia zabytku, wobec którego wszczęte jest postępowanie o wpisaniu do rejestru zabytków. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych, co do których zostało już wydane pozwolenie na budowę oraz innych działań określonych w decyzjach pozwalających na ich prowadzenie. Działania te mają na celu udzielenie tymczasowej ochrony zabytkom nieruchomym przed uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu do rejestru.

Zabytek wpisany do rejestru w razie spełnienia określonych przesłanek może zostać z tego rejestru skreślony, co jest równoznaczne z pozbawieniem go ochrony konserwatorskiej. Podstawy skreślenia zabytku z rejestru określone są w art. 13 u.o.z.o.z. i należą do nich: zniszczenie zabytku w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, zakwestionowanie wartości będącej podstawą wpisu do rejestru zabytków w nowych ustaleniach naukowych oraz wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanie zabytku do inwentarza muzeum bądź jego wejście w skład narodowego zasobu bibliotecznego

Wszelkie prace i badania prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń, mających charakter decyzji administracyjnej, wydawane są na podstawie art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie u.o.z.o.z. (Dz. U. 2016 r. poz. 1330) wprowadziła nową formę ochrony zabytków jaką jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na której znajdują się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Najbardziej prestiżową formą ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.o.z.o.z. Prezydent RP, na wniosek ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który po zasięgnięciu obligatoryjnie opinii Rady Ochrony Zabytków, w drodze rozporządzenia uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Zabytki uznane za pomniki historii mogą być zgłaszane do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (art. 15 ust. 4 u.o.z.o.z.).

Park kulturowy jest jedyną formą wskazującą na ochronę krajobrazu kulturowego – jego utworzenie należy do kompetencji rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków. W intencji ustawodawców celem parku kulturowego powinno być zachowanie i kultywowanie regionalnych tradycji kulturowych, w tym regionalnego budownictwa. Dla społeczności lokalnych może to mieć olbrzymie znaczenie, chociażby dla rozwoju tzw. turystyki kulturowej. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na których terenie ma być utworzony.

Należy podkreślić, że rada gminy powinna w uchwale o ustanowieniu parku kulturowego dokładnie określić jego granice. Jak wskazuje wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 2007 (II OSK 1487/07) ograniczenie się do pokaźnej grubości kreski wyznaczającej granice przy relatywnie małej skali planu jest prawnie wadliwe. Z kolei wyrok Wojewódzkiego Sądu

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Administracyjnego w Krakowie z 18 grudnia 2007 r (III SA/Kr 569/07) wskazuje na konieczność należytego uzasadnienia, to jest wskazywać na elementy kulturowe w obejmowanym ochroną krajobrazie. Skutkiem ustanowienia parku kulturowego jest obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu ochrony parku kulturowego dla danego obszaru. Plan ochrony sporządza wójt w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie jest on zatwierdzany przez radę gminy.

Zgodnie z art. 7 u.o.z.o.z. jedną z form ochrony jest ustalenie ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co w art. 18 u.o.z.o.z. zostało przełożone na ogólne zobowiązanie do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, do uwzględnienia m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei w art. 19 u.o.z.o.z. doprecyzowuje, że w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinno się uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz potrzeby innych zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. O ustaleniu ochrony w miejscowym planie zagospodarowania jako odrębnej formy ochrony zabytków możemy mówić wyłącznie w odniesieniu do stref ochrony konserwatorskiej, które wymienia art. 19 ust. 3 u.o.z.o.z. W strefie ochrony konserwatorskiej obowiązują określone ograniczenia, nakazy i zakazy wniesione ustaleniami planu i strefa nie musi pokrywać się z obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

W piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków”, który pojawił się np. w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi. Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Drugim przykładem „nienazwanej formy ochrony zabytków” mogą być umowy, o których mowa w art. 26 u.o.z.o.z., albowiem w treści umów sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. W takim przypadku źródłem obowiązków nie są prawa powszechnie ale umowa cywilno-prawna zawierana pomiędzy Skarbem Państwa bądź jednostką samorządu terytorialnego a nabywcą.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;*
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;*
- 2) uznanie za pomnik historii;*
- 3) utworzenie parku kulturowego;*
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*

Z wpisaniem zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa wiążą się dla właściciela określone obowiązki: będzie on zobowiązany powiadomić ministra w przypadku uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży, zagrożenia dla zabytku, zmiany miejsca przechowywania zabytku (art. 28 ust. 2 u.o.z.o.z.), a szczegółowe wymagania co do standardów ochrony zabytku zostaną określone w rozporządzeniu.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Dysponent zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa będzie mógł ubiegać się o przyznanie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich czy restauratorskich, dotację celową na zabezpieczenie pomieszczenia, gdzie przechowywany jest zabytek, a także do wnioskowania do ministra o przechowanie zabytku w pomieszczeniu należącym do państwowej instytucji kultury (art. 37 i ust. 4).

Jednostkom samorządu terytorialnego powierzono troskę o zachowanie krajobrazów kulturowych. W art. 16 gminy uzyskały kompetencje wprowadzenia właściwej formy ochrony, czyli tworzenia parków kulturowych. Park kulturowy służy ochronie przestrzeni o wartości kulturowej jako całości, co nie wymusza aby znajdowały się na nim obiekty zabytkowe. Przeniesienie punktu ciężkości ochrony krajobrazu kulturowego poprzez powoływanie parków kulturowych na poziom gmin było przedsięwzięciem ryzykownym. Głównym czynnikiem hamującym powoływanie przez gminy parków była i jest obawa samorządów przed wprowadzaniem jakichkolwiek form ochrony ograniczających swobodę inwestowania. Wydaje się, że organy administracji państwowej powinny podjąć szeroko zorganizowaną i przemyślaną edukację oraz akcję propagandową skierowaną do władz samorządowych ale także przejęcie ciężaru finansowania sfery organizacyjnej (np. sporządzenie planu ochrony) parków kulturowych. Przy sporządzaniu planu ochrony dopomóc mogą zarządy parków krajobrazowych, których celem jest także ochrona krajobrazu kulturowego.

Art. 16

1. *Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.*

Zgodnie z art. 17 u.o.z.o.z. na chronionym terenie parku kulturowego lub na jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Art. 17.

1. *Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:*
 - 1) *prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
 - 2) *zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
 - 3) *umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
 - 3a) *zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;*
 - 4) *składowania lub magazynowania odpadów.*

W art. 18 i 19 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnych programach opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 18

1. *Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

2. W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
 - 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
 - 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19

1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) parków kulturowych.
- 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:
 - 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
- 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:
 - 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.
2. W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W art. 20 u.o.z.o.z. wskazuje się na konieczność uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów i zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Art. 20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na rangę ewidencji zabytków jako źródła sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. Ewidencje zabytków są podstawą działań ochronnych, niezależnie od rejestru zabytków, który kwalifikuje do ochrony prawnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ewidencja stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Podstawową rolę odgrywa w tym zakresie gminna ewidencja zabytków, do której prowadzenia zobowiązani są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Gminna ewidencja zabytków nie jest zbiorem zamkniętym, ustawodawca dał możliwość dopisywania do niej zabytków, po uzgodnieniu z konserwatorem zabytków – inicjatywa należy do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Włączenie zabytku nieruchomego do ewidencji nie wymaga zgody właściciela tego zabytku.

Należy podkreślić, że włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje, że do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego należy określenie w drodze rozporządzenia sposobu prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

- 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajowa ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
- 2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
- 3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgoda właściciela tego zabytku.*
- 4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.*
- 5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
 - 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*
- 6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*

W artykułach od 25 do 37 u.o.z.o.z. ustawodawca precyzyjnie określa sposób zagospodarowania zabytków, prowadzenie badań przy zabytkach, prowadzenie prac i robót oraz podejmowania innych działań przy zabytkach. Zgodnie z art. 25 u.o.z.o.z. zagospodarowanie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe wymaga posiadania uzgodnionej dokumentacji.

Artykuł 26 u.o.z.o.z. nakłada na właścicieli zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, którymi są Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawarcia w umowach sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy obowiązku przeprowadzenia prac

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

konserwatorskich przy tym zabytku. Z tego powodu artykuł ten jest często cytowany jako przykład „nienazwanej form ochrony zabytków”.

Zgodnie z art. 27 u.o.z.o.z. na wniosek właściciela lub posiadacza zabytków wojewódzki konserwator zabytków przedstawia w formie pisemnej zalecania konserwatorskie. Przepis ten pozostaje w związku z art. 108 u.o.z.o.z., który wprowadza odpowiedzialność karną za zniszczeniu lub uszkodzenie zabytku oraz niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed jego uszkodzeniem lub zniszczeniem (art. 110 u.o.z.o.z.).

Artykuł 28 u.o.z.o.z. nakłada obowiązek informacyjny na właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, z precyzyjnym podaniem ram czasowych w jakich ten obowiązek musi zostać wypełniony, w zależności od występującego zdarzenia. Od dnia 1 stycznia 2018 r. właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma obowiązek zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia. Dotychczas przepis zobowiązywał do niezwłocznego przekazania informacji służbom konserwatorskim, co uniemożliwiało jednoznaczne określenie, w jakim terminie obowiązek ten powinien zostać wykonany.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zgodnie z art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z. przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zgodnie z art. 33 ust. 2 przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłużej niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Zgodnie z art. 34 osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 u.o.z.o.z. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dokument ten wydaje się na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić poszukiwania (art. 36 ust. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), złożony do wojewódzkiego konserwatora zabytków lub do dyrektora urzędu morskiego właściwego dla miejsca prowadzenia poszukiwań. Wszelkie pozyskane w trakcie poszukiwań zabytki archeologiczne stanowią zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami własność Skarbu Państwa i muszą zostać niezwłocznie przekazane wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Również pozostałe kategorie zabytków, znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, stają się zgodnie z art. 189 *Kodeksu cywilnego* (Dz. U. 2020 r. poz. 1740), zwanego dalej kodeksem cywilnym, własnością Skarbu Państwa, a znalazca obowiązany jest je niezwłocznie wydać właściwemu staroście.

Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych oraz sprzętu do nurkowania będą uznawane za przestępstwa zagrożone karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109c wprowadzony nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.). Nie należy wydobywać z ziemi żadnych zabytkowych przedmiotów ani odsłaniać archeologicznych obiektów czy otaczających ich nawarstwień. Działania takie niosą za sobą ryzyko zniszczenia cennych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

kulturowo stanowisk archeologicznych. Kluczowym dla ich ochrony jest zachowanie nawarstwień ziemnych i wzajemnych układów przestrzennych artefaktów i śladów działalności ludzkiej. To właśnie one pozwalają na określenie datowania zabytku, jego powiązań z działalnością człowieka, a także na wskazanie okoliczności, w jakich dany zabytek funkcjonował, czyli właściwe odtworzenie wydarzeń z przeszłości. Poprawna analiza kontekstu archeologicznego jest możliwa wyłącznie podczas profesjonalnie wykonanych badań, prowadzonych przez archeologów.

W art. 36 u.o.z.o.z. wymienia katalog prac i inicjatyw wymagających wydania pozwolenia. Postępowanie administracyjne prowadzone w sprawie wydawanych pozwoleń może być wszczęte wyłącznie na wniosek uprawnionej osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Za istotną zmianę obowiązującą od 1 stycznia 2018 należy uznać doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 u.o.z.o.z., w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem będzie jedynie prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Niezależnie od formy własności terenu, wymagane będzie jedno pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, zamiast dotychczasowych dwóch, wynikających z odmiennych ustaw. Ochrona zieleni na terenach zabytkowych dotyczyć będzie parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zieleni na obszarach wpisanych do rejestru zabytków.

Tryb wydawania pozwoleń, wymagania formalne wniosku zostały uregulowane w rozporządzeniu Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).

Decyzja administracyjna wywiera skutki prawne z chwilą kiedy staje się ostateczna, a zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania administracyjnego decyzje, od których nie służy odwołanie lub wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne. Odwołanie nie przysługuje:

- Od decyzji wydanej przez organ I instancji, jeżeli upłynął dla strony czternastodniowy termin do wniesienia odwołania;
- Od decyzji wydanej przez organ II instancji.

W przypadku spraw z zakresu ochrony zabytków organem II instancji (czyli odwoławczym) jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaka weszła w życie 1 stycznia 2018 r. wprowadziła katalog administracyjnych kar pieniężnych i zasad ich wymierzania w zdecydowanej większości przypadków za łamanie postanowień art. 36 u.o.z.o.z. Kary pieniężne będą nakładane na właścicieli lub posiadaczy zabytków m.in. w przypadku:

- niepowiadomienia odpowiednich organów o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu, kradzieży zabytku,
- niepowiadomienia o zagrożeniu dla zabytku,
- niepowiadomienia o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
- niepowiadomienia o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- utrudniania lub uniemożliwiania dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- podjęcia jakichkolwiek działań przy zabytku wymagających pozwolenia konserwatora bez tego pozwolenia (np. poszukiwania za pomocą elektronicznych urządzeń, wydobywania zabytków archeologicznych z ziemi).

Wysokość kar pieniężnych jest różna i waha się w granicach od 500 zł, do 500 000 zł. Przy wymierzaniu kar administracyjnych zastosowanie będą miały zasady określone w kodeksie postępowania administracyjnego, które weszły w życie w czerwcu 2017 r. Pobierane kary będą zasilały powołany ustawą Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 49 i 50 u.o.z.o.z. Wojewódzki konserwator zabytków w konkretnych sytuacjach może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych oraz określa sposób wyceny i egzekucji w przypadku wykonania zastępczych prac konserwatorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 i ust. 2 u.o.z.o.z. sprawowanie opieki nad zabytkami, co do których tytuł prawny posiada gmina, należy do gminy, włączając w to finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Jest to zadanie własne jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 73 u.o.z.o.z. gmina będąca właścicielem, posiadaczem bądź posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków może ubiegać się o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74 u.o.z.o.z. stanowi, że dotacja może być udzielona przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Szczegółowe zasady udzielania dotacji zawarte są w artykułach 75-78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 81 u.o.z.o.z. reguluje możliwość udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i budowlane na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący gminy. Pozytywną zmianą wprowadzoną 9 września 2017 jest możliwość przyznawania dotacji ze środków publicznych na remonty obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 81). Dotychczas na taką pomoc mogli liczyć tylko właściciele zabytków wpisanych do rejestru, a więc najbardziej wartościowych i objętych większą ochroną niż te z ewidencji. Ewidencja wiązała się dotąd tylko z ograniczeniami. Właściciele ujętych w niej budynków musieli konsultować z konserwatorem planowane przebudowy i rozbudowy, a w zamian nic nie otrzymywali.

Dofinansowanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków jest zadaniem administracji publicznej (art. 82 u.o.z.o.z.).

W art. 82a u.o.z.o.z. uregulowano udzielanie i rozliczanie dotacji przez ministra do spraw ochrony dziedzictwa narodowego w sytuacji gdy, planowane koszty badań archeologicznych i ich dokumentacji przekraczają określony w ustawie poziom, lub gdy nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego.

Art. 83a u.o.z.o.z. reguluje finansowanie niezbędnych wydatków na pokrycie wyposażenia pomieszczenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Od 1 stycznia 2018 r. dodano art. 83b do ustawy o ochronie zabytków, na podstawie którego został utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Jest to fundusz celowy, a jego środki będą przeznaczane na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, a przy zabytku wpisanym do rejestru również na dofinansowanie robót budowlanych. Przychodem Funduszu mają być kary pieniężne, o których mowa w art. 107a-107e ustawy.

Artykuł 87 u.o.z.o.z. reguluje obowiązki gminy w zakresie sporządzania w cyklach 4 letnich gminnych programów opieki nad zabytkami

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Katalog zadań własnych gminy w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego został rozszerzony na mocy art. 93 ust. 4 u. o. z. o. z. i należą do nich:

- 1) utworzenie parku kulturowego (art. 16 ust. 1 i 5 u.o.z.o.z.);
- 2) sporządzenie i zatwierdzenie planu ochrony parku kulturowego (art. 16 ust. 3 u.o.z.o.z.);
- 3) utworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym (art. 16 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 4) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 5) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o dokonaniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem (art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 6) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym (art. 33 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 7) sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 u.o.z.o.z.).

Art. 89 u.o.z.o.z. stanowi, że organami ochrony zabytków w Polsce są:

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

Artykuł 96 u.o.z.o.z. stanowi podstawę aktów współdziałania niezależnych podmiotów w celu wspólnej, efektywnej realizacji zadań administracyjnych w dziedzinie spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, dając możliwość tworzenia porozumień administracyjnych.

Przepis ten pozwala na zlecenie zadań z zakresu ochrony zabytków, które należą do zadań administracji rządowej, do wykonania organom administracji samorządowej. Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, będzie mógł powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom, powiatom, związkom gmin, związkom powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym, położonym na terenie województwa. W takim przypadku gmina przyjmując zadanie, będzie miała obowiązek utworzenia w strukturze administracyjnej stanowiska gminnego konserwatora zabytków.

Od 1 stycznia 2018 r. ustawa zastępuje dotychczasowy, oparty o prawo wykroczeń, system ochrony prawnej zabytków, systemem administracyjnych kar pieniężnych. Do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzony został nowy rozdział dotyczący administracyjnych kar pieniężnych. Naruszenia przepisów ustawy, w zależności od ich rodzaju, zagrożone będą administracyjnymi karami pieniężnymi od 500 zł do 500 000 zł. I tak art. 107a dotyczy kar za niepowiadomienie o zmianach stanu zachowania zabytku, o których mowa w art. 28 ustawy o ochronie zabytków. Obowiązek informacyjny spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru, lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a więc również zabytku nieruchomego, ujętego w gminnej ewidencji zabytków). Naruszenie wskazanego obowiązku stanowiło dotychczas wykroczenie, o którym mowa w art. 113 u.o.z.o.z. Z kolei art. 107c u.o.z.o.z. wprowadza kary

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

pieniężne względem osób uniemożliwiających lub utrudniających dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy. Art. 107d u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem właściciela lub zarządcy obiektu, który działał bez zalecenia bądź pozwolenia konserwatorskiego, np. na prowadzenie prac budowlanych czy rozbiórkę, będzie narażony na sankcję administracyjną.

Kary administracyjne nakładane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków będą podlegały miarkowaniu zgodnie z nowymi przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. W uzasadnionych przypadkach będzie można od nich odstąpić, a wysokość kary będzie zależała od wartości zabytku czy sytuacji finansowej właściciela. Wpływy z kar pieniężnych zasilają Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Potrzeba zapewnienia większej skuteczności przepisów z zakresu ochrony zabytków przesądziła o zmianie charakteru czynu określonego dotychczas w art. 111 u.o.z.o.z.. Zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2018 roku brzmieniem art. 109c u.o.z.o.z. poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Dotychczas wykroczenie zostało przekształcone w przestępstwo. Potrzeba zmiany w tym zakresie wynikała z narastającego problemu nielegalnych poszukiwań zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Zaostrzenie karaniami za nielegalne poszukiwania zabytków ma zapewnić skuteczną ochronę zabytków archeologicznych.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest uzupełniona o wydane akty wykonawcze, jakimi są na gruncie prawa polskiego rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 Nr 30, poz. 259),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 650),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. Nr 75, poz. 706),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. Nr 102, poz. 1066),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 124, poz. 1302),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 ze zm.),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 50, poz. 256),

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. Nr 89, poz. 510),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. Nr 113, poz. 661 ze zm.) oraz Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56)
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U.poz. 1275),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. 2021 poz. 81).
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1674).

III. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559).

Samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za zachowanie dóbr kultury, co wynika z ustawy samorządowej jak i ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym: do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a w myśl art. 7 ust. 1 pkt 13: cmentarzy gminnych. Obowiązek opieki nad zabytkami wynika zaś z art. 5 i art. 71 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości, co wynika z art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2021 poz. 1899).

IV. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 poz. 503).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- w art. 10. ust. 1 pkt 4 ustawa określa, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10 ust. 2 pkt 4 w studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- artykuł 11 stanowi że studium musi zostać zaopiniowane przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- w art. 15 ust. 2 pkt 3, 3a, 4 – obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 15 ust. 3 pkt 6 – określa się granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

V. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy prawo budowlane przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

VI. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2021 poz. 1973 ze zm.).

W dziale IV traktującym o ochronie powierzchni ziemi, w art. 101 ustawa określa, że ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji kulturowych a w punkcie 2) litera f) stanowi, o zachowaniu zbioru dziedzictwa archeologicznego.

VII. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2022 poz. 916).

Zgodnie z a art. 19 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dla parku krajobrazowego sporządza się projekt planu ochrony a zgodnie z tym artykułem ust. 6b projekt uchwały o przyjęciu planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Artykuł 23a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym;

Zgodnie z ust. 4 art. 23a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projekt uchwały, o której mowa w ust. 1, wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

W myśl art. 83f ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przepis ten dotyczy także krzewów, drzew i krzewów owocowych na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Art. 86 w ust. 1a) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

VIII. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(Dz. U. 2021 poz. 485).

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w świetle przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji stanowi fakultatywne zadanie własne gminy, co oznacza, że nie wszystkie gminy muszą uczynić użytek z instrumentów prawnych i finansowych unormowanych w ustawie. Regulacje zawarte w ustawie mają na celu umożliwienie prowadzenia rewitalizacji na obszarach rewitalizacji w sposób zintegrowany i kompleksowy.

Gminny program rewitalizacji jest zasadniczym dokumentem służącym zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych. Gminny program rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego. Nie wiąże mieszkańców ani przedsiębiorców. Stanowi dokument o charakterze wewnętrznym, wiążący wójta gminy.

Ustawa nie wprowadza bezpośrednio problematyki ochrony zabytków, ale wprowadza m.in. znaczące ułatwienia dla ich właścicieli i narzędzia ochrony historycznych układów urbanistycznych.

IX. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu

(Dz. U. poz. 774 ze zm.).

Jest to tak zwana „ustawa krajobrazowa”, której celem było wprowadzenie mechanizmów umożliwiających powstrzymanie procesu degradacji krajobrazu.

Rada gminy może w formie uchwały określić zasady sytuowania obiektów reklamowych, a także zakaz umieszczania takich obiektów, a w przypadku sztyldów uchwała może określić warunki ich sytuowania, wielkość, oraz ich liczbę na nieruchomości. Wójt gminy może nałożyć grzywnę na właściciela nieruchomości oszpecającej krajobraz, a dochód wpłynie do budżetu gminy.

X. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(Dz. U. 2021 r. poz. 1899).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Zgodnie z art. 6 ust. 5 i 5a) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego są celami publicznymi w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z art. 13 ust. 4, 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków a także będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest mowa, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 96 ust. 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami ustawy o gospodarce nieruchomościami stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Bardzo istotnym, z punktu widzenia gminy, jest art. 109 ust. 1 pkt 4, zgodnie z którym gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

XI. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz. U. 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) stanowi, że państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegającą na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

XII. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

(Dz. U. 2022 r. poz. 385).

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Artykuł 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach stanowi, że muzeami samorządowymi są muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Artykuł 5 ust. 4 tego artykułu stanowi, że podmioty tworzące muzea są obowiązane do zapewnienia środków do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnia bezpieczeństwa gromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

XIII. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

(Dz. U. 2019 r. poz. 1479).

Ustawa w art. 3 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach biblioteki publiczne są organizowane w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji, a w myśl art. 19 ust. 2 tego artykułu gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.

XIV. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi w rozumieniu ustawy są groby i miejsca spoczynku:

- 1) poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego;
- 2) osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość;
- 3) sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zlecone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych;
- 4) jeńców wojennych i osób internowanych;
- 5) uchodźców z 1915 r.;
- 6) osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego od dnia 1 września 1939 r.;
- 7) ofiar niemieckich i sowieckich obozów, w tym cmentarzyska ich prochów;
- 8) osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W artykule 2 u.g.c.w. ustawodawca zaleca, aby groby wojenne bez względu na narodowość i wyznanie osób, w nich pochowanych, oraz formacje, do których osoby te należały, mają być pielęgnowane i otaczane należnym tym miejscom szacunkiem i powagą

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy, jeżeli czynności dozoru nie poruczono zrzeczeniom i organizacjom społecznym a w razie uszkodzenia grobu lub jakiegokolwiek urządzeń na cmentarzu wojennym wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub inny podmiot sprawujący opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych).

XV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

(Dz. U. 2022 r. poz. 1327).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 4 ust. 1 pkt 16 określa, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m. in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W art. 19b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarte są regulacje, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Zgodnie z art. 19d ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

XVI. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(Dz. U. 2022 r. poz. 1452).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce: podsumowanie

Dziedzictwo kulturowe stanowi szczególny zasób wspólnot lokalnych. Samorząd gminy, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej ma bardzo szerokie kompetencje w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego:

- wyłącznie od gminy zależy należyte zagospodarowanie otoczenia wokół zabytku, gdyż właściwą formą tej ochrony jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.); planowanie przestrzenne jest również podstawowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu;
- jednostki samorządu terytorialnego powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.), realizując cele wytyczone na szczeblu centralnym w krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gmina jest organem egzekucyjnym decyzji wydawanych przez miejskich konserwatorów zabytków, a więc odpowiada za skuteczność m.in. decyzji nakazujących i zakazujących określonego działania, stanowiącego zagrożenie dla zabytku nieruchomego i wartości w nim zapisanych (art. 19 § 2 oraz art. 20 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji);
- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest właściwa rzeczowo w zakresie ustanowienia parku kulturowego oraz ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa);

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące gminy, powiatu i województwa mogą udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale; zgodnie z art. 81 ust. 2 dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- gmina jest zobowiązana do prowadzenia ewidencji zabytków, która powinna stanowić kompletne i podstawowe źródło wiedzy na temat zasobu zabytkowego Polski (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- jednostki samorządowe są zobowiązane do sporządzenia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminy i powiaty, a także ich związki, mogą na podstawie stosownych porozumień wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- starosta jest upoważniony, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do umieszczania na zabytku nieruchomym – wpisanym do rejestru zabytków – znaku informacyjnego o tym, że zabytek ten podlega ochronie (art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami);
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w przyjmowaniu funduszy strukturalnych przez sektor kultury;
- burmistrzowie i wójtowie mają obowiązek przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jak wynika z powyższego, rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest współcześnie bardzo ważna, choć nie zawsze należycie zidentyfikowana. Efektywne wykonywanie wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale również, jeżeli zostanie właściwie rozpoznane, korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost ruchu turystycznego, a w konsekwencji rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Trzeba jednak pamiętać, że jednostki samorządu terytorialnego są również, zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, właścicielem ok. 20% zabytków nieruchomych i w związku z tym są zobowiązane do ich zachowania w należyтым stanie. Obowiązek opieki obciążający właścicieli to: naukowe badanie i dokumentowanie zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zadania własne poszczególnych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

jednostek samorządu terytorialnego, odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego, należy więc postrzegać niezmiernie szeroko, a więc również z perspektywy gminy, powiatu i województwa jako właścicieli zabytków.

Do obowiązków organów samorządowych wszystkich szczebli należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- strategii rozwoju województw;
- planów zagospodarowania przestrzennego województw; planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu;
- strategii rozwoju gmin;
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wśród najistotniejszych ustaleń międzynarodowych, przyjętych w Polsce należy wymienić:

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu (Dz. U. z 1976 r., nr 32, poz. 190).

Międzynarodowa umowa zobowiązująca państwa sygnatariuszy do identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i przekazania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Ustanawia ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego o wyjątkowej powszechnej wartości, m.in. przez nadawanie międzynarodowego statusu ochrony i poprzez wpisanie na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

W Art. 1 Konwencja definiuje dziedzictwo kulturowe jako:

- zabytki: dzieła architektury, monumentalnej rzeźby lub malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy oraz stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego

W rozumieniu Konwencji (Art.2) za dziedzictwo naturalne uważane są:

- pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania
- miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania naturalnego piękna.

Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. (Dz. U. 2012 poz. 210)

Konwencja, która weszła w życie 1 grudnia 1987 r., a Polska ma obowiązek się do niej stosować od 1 marca 2012 r., obejmuje ochroną nie tylko zabytki, czyli wszelkie budowle i obiekty wyróżniające się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, włącznie z ich częściami składowymi i wyposażeniem, ale także takie dobra trwałe jak zespoły budynków czy tereny.

W przypadku zespołów budynków konwencja mówi o jednolitych zespołach zabudowy miejskiej lub wiejskiej, wyróżniających się szczególną wartością historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną, na tyle zwartych, aby tworzyły określoną jednostkę urbanistyczną.

Za dziedzictwo architektoniczne podlegające ochronie konwencja uznaje również tereny jako dzieła stworzone wspólnie przez człowieka i naturę, stanowiące obszary częściowo zabudowane, dostatecznie wyodrębnione i jednolite, aby tworzyły jednostkę urbanistyczną, mającą szczególną wartość historyczną, archeologiczną, artystyczną, naukową, społeczną lub techniczną.

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z 16 stycznia 1992 r., La Valetta (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564) – popularnie zwana konwencją maltańską

Najważniejszym rezultatem Konwencji Maltańskiej jest zapewnienie, że żadna inwestycja nie będzie niszczyła stanowisk archeologicznych bez przeprowadzenia wcześniejszych wykopalisk ratowniczych. Skutkiem wprowadzenia w życie tej zasady stało się:

- uwzględnianie obecności stanowisk archeologicznych w ocenach oddziaływania inwestycji na środowisko;
- zwiększenie liczby wykopalisk ratowniczych i radykalne zmniejszenie liczby wykopalisk podejmowanych w celach czysto badawczych (na stanowiskach archeologicznych niezagrażonych zniszczeniem);
- zwiększenie zapotrzebowania na instytucje i firmy archeologiczne, które mogą prowadzić wykopaliska ratownicze w trudnych warunkach (np. zimą); to z kolei doprowadziło w wielu krajach do powstania tzw. archeologii komercyjnej lub kontraktowej, czyli pojawienia się licznych prywatnych firm wykopaliskowych

Europejska konwencja krajobrazowa – sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz.U. z 2006 Nr 14 poz. 98)

Wielostronna umowa przyjęta w ramach Rady Europy 20 października 2000 r. we Florencji, przez Polskę została ratyfikowana w roku 2004.

Głównym celem Konwencji jest promowanie działań na rzecz krajobrazu, jego ochrona, zarządzanie i planowanie oraz organizowanie europejskiej współpracy w tym zakresie (art. 3).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Do Konwencji nawiązują polskie polityki krajowe dotyczące zagospodarowania przestrzennego i polityki ekologicznej

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Cele konwencji to:

- Ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego.
- Tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i oddziaływać na siebie w sposób przynoszący im wzajemne korzyści.
- Zachęcanie do dialogu kultur oraz szerszej wymiany kulturalnej na świecie w oparciu o szacunek i kulturę pokoju.
- Popieranie międzykulturowości, tj. wspólnych form wyrazu kulturowego na drodze dialogu i wzajemnego poszanowania, rozwijania interakcji między kulturami i budowania pomostów między narodami.
- Promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.
- Potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem na całym świecie, a zwłaszcza w krajach rozwijających się, oraz wspieranie krajowych i międzynarodowych działań ukierunkowanych na uznanie prawdziwej wartości tego związku.
- Uznanie szczególnego charakteru działalności, dóbr i usług kulturalnych jako nośników tożsamości, wartości oraz znaczeń.
- Potwierdzenie suwerennego prawa państw do wprowadzania w życie polityk oraz środków chroniących i promujących różnorodność form wyrazu kulturowego.
- Umocnianie współpracy i solidarności międzynarodowej w duchu partnerstwa, ukierunkowanych w szczególności na zwiększenie potencjału krajów rozwijających się w zakresie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego.

Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (przyjęta 8 lutego 2011 r., Dz.U. Nr 179, 2011, poz. 1018)

Konwencja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne UNESCO w październiku 2003 roku. Jest wyrazem zainteresowania kwestą ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Jest pierwszym międzynarodowym traktatem, który stwarza ramy prawne, administracyjne i finansowe, umożliwiające prowadzenie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i podnoszenia jego rangi. Konwencję ratyfikowało 146 państw. Konwencja weszła w naszym kraju w życie 16 sierpnia 2011.

Główne cele Konwencji

- ochrona niematerialnego dziedzictwa,
- zapewnianie poszanowania dla niematerialnego dziedzictwa wspólnot, grup i jednostek,
- wzrost na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym, świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie, aby dziedzictwo to było wzajemnie doceniane przez różne grupy,
- zapewnianie międzynarodowej współpracy i pomocy w zakresie realizacji wszystkich wymienionych wyżej celów.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE, (Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej Dz. U. 2010 nr 76 poz. 489)

Celem dyrektywy 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiającej infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (dyrektywy INSPIRE) jest utworzenie europejskiej infrastruktury informacji przestrzennej oraz ułatwienie dostępu do danych przestrzennych. Dyrektywa określa podstawowe zasady funkcjonowania infrastruktury w zakresie: metadanych, zbiorów danych przestrzennych i usług z nimi związanych. Reguluje zasady udostępniania i wspólnego korzystania z zasobów infrastruktury. Ponadto ustala mechanizmy koordynujące, monitorujące i raportujące wdrażanie INSPIRE w Unii Europejskiej.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Ten podstawowy dokument dla systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej został przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Poprzedni Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwalony na lata 2014-2017 i przestał obowiązywać 31 grudnia 2017 r.

W dokumencie określone zostały cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Cel główny będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, którym przypisano kierunki działań.

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego	
1.1	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
	Zadania:
1.1.1	Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
1.1.2	Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
1.1.3	Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

1.1.4	Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
1.2	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
	Zadania:
1.2.1	Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
1.2.2	Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
1.2.3	Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
1.2.4	Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

W ramach realizacji zadania 1.1.1 planuje się, oprócz aktualizacji materiałów szkoleniowych opracowanych dla Programu na lata 2014–2017, przygotowanie dodatkowych materiałów informacyjnych dla samorządów, organizację szkoleń z zarządzania dziedzictwem dla przedstawicieli władz samorządowych. Ostatnim przewidzianym działaniem będą przeprowadzone w 2022 r. badania ewaluacyjne. Niewątpliwie okres pandemii COVID-19 pokrzyżował i przesunął w czasie większość z zadań zaplanowanych na lata 2020-2021.

Zadanie zdefiniowane w pkt 1.1.2 realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.

Zadanie zdefiniowane w pkt 1.1.3 będzie realizowane w ramach czterech kierunków interwencji:

- przez stworzenie centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych;
- przez pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego,
- przez wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji,
- przez konkurs „Twój dom – dialog z tradycją”.

W ramach realizacji zadania 1.1.4. planuje się opracowanie założeń, a następnie coroczną organizację konkursu skierowanego do samorządów gminnych. Celem jest promocja i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

W ramach realizacji zadania 1.2.4: *Powołanie Centrum Architektury Drewnianej* planuje się zorganizowanie punktu kontaktowego wspierającego opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami	
2.1	Kierunek działania: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
	Zadania:
2.1.1	Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

2.2	Kierunek działania: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
	Zadania:
2.2.1	Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

W ramach realizacji zadania **2.1.1** planuje się stworzenie i wdrożenie internetowej bazy wiedzy standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dotyczących działań i prac przy różnych kategoriach zabytków. Planuje się także opracowywanie materiałów informacyjnych promujących stosowanie wytycznych i standardów postępowania konserwatorskiego wśród właścicieli zabytków, inwestorów i wykonawców prac przy zabytkach.

W ramach realizacji zadania **2.2.1** planuje się:

- szkolenia dla policjantów z zakresu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko zabytkom, we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego;
- realizację projektu rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży, przez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie przy pomocy dostępnych środków technicznych, a także weryfikację wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków ze stanem realnym w wybranych dwóch powiatach w każdym województwie w ciągu roku.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.	
3.1	Kierunek działania: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
	Zadania:
3.1.1	Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
3.1.2	Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
3.2	Kierunek działania: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
	Zadania:
3.2.1	Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

W ramach zadania **3.1.2** planowane jest tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży.

W ramach zadania **3.2.1** program dotacyjny będzie wspierać proces identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjać społecznemu zaangażowaniu w proces ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, w tym nad zabytkami.

Na realizację działań Programu na lata 2019-2022 przewiduje się finansowanie z budżetu państwa w kwocie 25 mln 617 tys. zł, co wydaje się być kwotą niezwykle niską. Podmiotem wiodącym realizację programu jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

4.1.

4.1.3. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” została przyjęta Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności jest dokumentem o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym, powstałym na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Głównym celem dokumentu **Polska2030** jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB.

4.1.4. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. została przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Dokument ten jest aktualizacją średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych: strategii, polityk, programów. Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W poniższym opisie głównych obszarów koncentracji działań oraz obszarów wpływających na osiągnięcie Strategii odniesiono się jedynie do tych, które są związane z ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W celu szczegółowym III – skuteczne państwo wymieniono „**Obszar E-państwo**” i projektem strategicznym realizowanym w jego ramach jest digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej. Służyć temu ma kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Wśród obszarów wpływającym na osiągnięcie celów Strategii wymieniono „Kapitał ludzki i społeczny” i czwartym z kierunków interwencji w tym obszarze wymieniono: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W działaniach do 2030 r. ma to się przejawiać w:

- ochronie i promocji dziedzictwa narodowego poprzez
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty;
 - inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym),
- likwidację „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument został przyjęty uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjętej 26 marca 2013 r. i jest instrumentem realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

W części Strategii poświęconej diagnozie obszaru „kultura” wskazano na:

- zły stan zabytków,
- niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów chodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury
- deficyt kompetencji kulturowych,

ale wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

Jak główny cel Strategii przyjęto wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W części poświęconej celom, kierunkom interwencji oraz narzędziom realizacji celu przyjęto trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne,
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich,
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W strategii podkreślono, iż podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie prospołecznych postaw i tożsamości opartych na wspólnym dorobku kulturowym, co osiąga się poprzez szacunek do tradycji oraz poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii. Istotnym elementem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego będą działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. Wśród zadań realizowanych w ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury poprzez:
 - dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków,
 - wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii, między innymi poprzez projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania na rzecz zabytków uznanych za Pomniki Historii na tych szlakach,
 - kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zapobieżenie chaosowi reklamowemu i zrównoważonemu planowaniu przestrzeni miejskiej,
 - rozbudowywanie kolekcji dzieł sztuki współczesnej,
 - poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury poprzez między innymi realizację projektu strategicznego „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”, w ramach którego zostaną podjęte następujące zadania:
 - kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach,
 - systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji,
 - inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory,
 - podnoszenie kompetencji cyfrowych,
 - nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej,
- umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, między innymi poprzez:
 - realizację do 2022 r. strategicznego projektu „Niepodległa” oraz wykorzystanie instrumentów „polityki pamięci” po 2022 r.
- wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego wymieniono szereg projektów strategicznych, które przypisano do zakresu interwencji, wśród których należy wymienić:

- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej,
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę (utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw)
- Niepodległa (budowa kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego)
- Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych – których celem jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko miejskich oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach.
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
- Rozwój Turystyki Kulturowej.

4.1.6. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

16 sierpnia 2010 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa, co jest realizacją zapisu artykułu 13 Konwencji, pkt. d, iii, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiającym dostęp do tego dziedzictwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie województwa, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 przyjęta została uchwałą nr L/1790/18 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 września 2018 r., powstała w wyniku współpracy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz Instytutu Rozwoju Terytorialnego z Komitetem Ekspertów i Komitetem Sterującym złożonym z przedstawicieli lokalnych jednostek samorządu terytorialnego i partnerów społeczno-gospodarczych z województwa dolnośląskiego. Jest to dokument własny samorządu wojewódzkiego i podstawowy dokument polityki regionalnej określający wizję, cele rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a także działania służące ich realizacji. Sformułowana w niej wizja rozwoju regionu to równomierny rozwój, region przyjazny dla mieszkańców, turystów, inwestorów, region nowoczesny i konkurencyjny. W Strategii sformułowano misję województwa ukierunkowaną na rok 2030, którą jest: „**Otwarcie na siebie – otwarcie na świat**” z nadrzędnym celem, jakim jest harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 wyznaczyła pięć celów strategicznych. Zakładają one rozwój gospodarki, poprawę dostępności usług publicznych, wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego, odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego oraz wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Jednym z celów strategicznych do osiągnięcia celu głównego jest: „odpowiednie wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego”, dla którego realizacji wyznaczono cel operacyjny: 4.5 Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego (w dokumencie jest błędnie: 4.5 Wspieranie produkcji energii ze źródeł odnawialnych ...) i określono grupy zadań strategicznych:

- 4.5.1 wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie;
- 4.5.2 wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji;
- 4.5.3 wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

Wszystkie wymienione wyżej grupy zadań leżą w kompetencjach samorządu województwa dolnośląskiego.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego (PZPWD)

Obowiązujący obecnie plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego jest dokumentem określającym politykę zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa. Punktem wyjścia do sformułowania tej polityki jest wizja zagospodarowania przestrzennego, stanowiąca jednocześnie cel główny, czyli stan, do którego Samorząd Województwa Dolnośląskiego będzie dążył traktując przestrzeń, jako wspólne dobro. Wizja ta brzmi: Dolny Śląsk 2030: różne obszary – jeden region,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

różne potencjały – spójny rozwój. Wśród postulowanych w Planie celów i kierunków zbieżnych z niniejszym Programem Opieki a służących do osiągnięcia zakładanej w 2030 wizji wymienić należy:

- racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego krajobrazu.

W Planie podkreślono, że województwo dolnośląskie zajmuje pierwszą pozycję w Polsce pod względem liczby zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Najważniejszym zadaniem jest poprawa stanu zachowania tych obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych – w dokumencie podkreślono, że wymagają one pilnych prac ratowniczych!

Konkurencyjność gospodarki województwa dolnośląskiego opierać się będzie m.in. o racjonalne wykorzystanie w rozwoju turystyki zasobów przyrodniczych i kulturowych regionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju i przepisów ochrony środowiska. Aby umożliwić realizację ww. celu samorząd województwa, w ramach przysługujących mu kompetencji, będzie wspierać tworzenie nowoczesnych systemów zarządzania rozwojem turystyki w ramach inicjatyw klastrowych. Budowa turystycznych sieci klastrowych z udziałem społeczności lokalnych umożliwi realizację akceptowanych społecznie produktów turystycznych i wyrówna szanse rozwojowe obszarów posiadających atrakcyjny turystycznie potencjał przyrodniczy i kulturowy. Samorząd województwa wspierać będzie również rozwój systemu regionalnych szlaków turystycznych oraz jego integrację z transportem zbiorowym. Priorytetem w tym zakresie będzie opracowanie koncepcji rozwoju regionalnych szlaków turystycznych

opartej m.in. o rozpoznanie popytu turystycznego, analizę chłonności i atrakcyjności zasobów oraz ocenę wpływu zmian klimatu na rozwój tras turystycznych etc. Wdrożenie koncepcji pozwoli na racjonalne, oparte na zasadach zrównoważonego rozwoju, kanalizowanie ruchu turystycznego w regionie oraz wzmocni ochronę zasobów najcenniejszych przed nadmierną penetracją turystyczną. Celem opracowania koncepcji jest wyznaczenie systemu regionalnych tras turystyki aktywnej oraz sieci tematycznych szlaków turystycznych udostępniających zasoby przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe regionu.

Gmina Przemków została zaliczona do dwu obszarów funkcjonalnych: Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz obszaru funkcjonalnego cennego przyrodniczo.

Legnicko-Głogowski Obszar Funkcjonalny jest to miejski obszar funkcjonalny, stanowiący jednocześnie obszar funkcjonalny przemysłu miedziowego, ustalony w planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego jako obszar funkcjonalny o znaczeniu regionalnym. W skład obszaru wchodzi gminy wykazujące powiązania funkcjonalne z rdzeniami oraz te, których powiązania z rdzeniami ulegną w przyszłości poprawie, ze względu na planowaną i realizowaną przebudowę układu komunikacyjnego.

Obszar funkcjonalny cenny przyrodniczo obejmuje tereny województwa, które chronione są na podstawie odrębnych przepisów. Tereny Gminy Przemków objęte są zapisami ochronnymi przyjętymi dla Przemkowskiego Parku Krajobrazowego: Plan ochrony dla Przemkowskiego Parku Krajobrazowego (PPK), przyjęty został uchwałą nr XXII/669/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 25 maja 2016 r. a jego ustalenia są obowiązujące dla gmin: Chocianów, Gaworzyce, Gromadka, Przemków i Radwanice. Przez tereny gminy Przemków przebiega korytarz ekologiczny o znaczeniu ponadlokalnym oraz lądowy korytarz ekologiczny.

Na terenie gminy znajdują się także udokumentowane, niezagospodarowane złoża kopalin o znaczeniu krajowym i regionalnym oraz obszary ochrony Zbiorników Wód Podziemnych.

4.2.3. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021–2024

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Program opieki nad zabytkami został opracowany na podstawie uchwały Zarządu Województwa nr 2944/VI/20 z dnia 5 listopada 2020 r. przez Instytut Rozwoju Terytorialnego, we współpracy z Działem Dziedzictwa Kulturowego, Wydziałami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz przy udziale Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024” został przyjęty przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XXXIV/686/21 z dnia 24 czerwca 2021 r. Należy do grupy programów realizujących Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, a jego realizacja stanowi kontynuację programu obowiązującego w latach 2016-2020. Wprowadzone zmiany wynikają z zaleceń audytu wewnętrznego oraz z wniosków z raportu pokontrolnego NIK. Zgodnie z tymi zaleceniami, Program obejmuje wyłącznie realizację zadań w dziedzinie opieki nad zabytkami, do których zobowiązany jest Samorząd Województwa na podstawie ustaw, a wyznaczone działania dotyczą zabytków w znaczeniu ściśle określonym w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Należy przyjąć, że opieka nad zabytkami sprawowana przez samorząd województwa powinna mieć charakter wzorcowy i inspirujący dla jednostek niższego samorządu terytorialnego na poziomie powiatu oraz gminy. Wdrażanie zapisów programu odbywać się będzie w ramach wydziałów w strukturze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, zgodnie z ich kompetencjami oraz przez instytucje własne i instytucje kultury podlegające Marszałkowi Województwa. Adresatami programu są w pierwszej kolejności wydziały i jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego realizujące zadania w sferze ochrony i opieki nad zabytkami, a także instytucje i podmioty, których działalność obejmuje ochronę dziedzictwa kulturowego, jednostki samorządu terytorialnego, obecni i potencjalni właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych oraz zainteresowani ochroną i opieką nad zabytkami.

W części analitycznej Programu podkreślono, że województwo dolnośląskie zajmuje pierwszą pozycję w Polsce pod względem liczby zabytków wpisanych do rejestru zabytków: 46040 obiektów, w tym zabytki nieruchome (8130 obiekty), a także pierwsze w Polsce miejsce pod względem liczby zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (1492 stanowiska). Pełny zasób zabytków nieruchomych zawierających zabytki wpisane do rejestru zabytków, zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zabytki wyznaczone do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków liczy ponad 100 000 obiektów. W kontekście wymienionych zasobów zabytków znajdujących się w rejestrze zabytków, w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz przewidzianych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków niezrozumiała jest polityka władz konserwatorskich, w której priorytetem nie jest uzupełnienie podstawowej dokumentacji dla tych zabytków, na przykład kart wojewódzkiej ewidencji zabytków. W przypadku zabytków z terenu Gminy Przemków będących w rejestrze zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz przeznaczonych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków jedynie niewielki odsetek z nich posiada podstawową dokumentację ewidencyjną, co niewątpliwie utrudnia wykonywanie zadań opieki nad zabytkami przez Gminę Przemków.

Stan zachowania obiektów zabytkowych jest bardzo zróżnicowany, ale wśród zabytków znajdujących się w stanie ruiny dominują obiekty prywatne (pałace, budowle towarzyszące, parki, budynki mieszkalne). Zauważalna jest postępująca poprawa stanu zabytków dzięki przeprowadzanym remontom, w których przodują samorządy i instytucje państwowe. Nadal w stanie niezadawalającym znajdują się licznie występujące w województwie dolnośląskim zabytki techniki.

Wśród głównych problemów związanych z ochroną zabytkowych obiektów nieruchomych wymieniono:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- cechy strukturalne zabytków utrudniające ich dostosowanie do wymagań współczesnych użytkowników (związane z fizyką obiektów, jak np. przenikliwość cieplna, brak izolacji przeciwwilgociowych; związanych z parametrami funkcjonalnymi powodującymi trudność w dostosowaniu dla osób z niepełnosprawnościami);
- stan infrastruktury technicznej, np. przestarzałe systemy grzewcze;
- wysokie koszty inwestycji i skomplikowany proces uzyskiwania zezwoleń administracyjnych;
- utrata oryginalnych funkcji użytkowych (obiekty przemysłowe, dworce kolejowe, budynki gospodarcze na wsiach);
- brak zagospodarowania obiektów we władaniu instytucji państwowych jak Lasy Państwowe, PKP SA;
- problemy zintegrowanej ochrony i zagospodarowania wielkoobszarowych form krajobrazu przyrodniczo-kulturowego (np. parki);

W Programie przedstawiono następującą wizję, cel strategiczny, cele operacyjne oraz priorytety działania:

WIZJA: WIELOKULTUROWE DZIEDZICTWO DOLNEGO ŚLĄSKA STANOWI FUNDAMENT NOWOCZESNEGO I OTWARTEGO REGIONU EUROPEJSKIEGO	
CEL STRATEGICZNY: ZACHOWANIE I ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO DLA WZMACNIANIA TOŻSAMOŚCI DOLNEGO ŚLĄSKA.	
CEL OPERACYJNY 1: ZINTEGROWANE ZARZĄDZANIE ZASOBAMI DZIEDZICTWA	
Priorytet 1: Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim.	
Działanie 1.	Wsparcie dla opracowania dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych.
Opis działania:	Działanie polega na wsparciu finansowym opracowań dokumentacji określonej w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w odniesieniu do obiektów zabytkowych w stanie zagrożenia, w szczególności obiektów o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.
Działanie 2.	Wsparcie dla obiektów i zespołów zabytkowych ubiegających się o wpisanie na listę pomników historii, listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz na tworzenie parków kulturowych.
Opis działania:	Działanie ma na celu wsparcie obiektów lub zespołów zabytkowych, które ze względu na wybitne wartości artystyczne, historyczne i kulturowe, mogą pretendować do uznania za pomnik historii i do wpisania na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Działanie dotyczy również parków kulturowych tworzonych w celu zachowania krajobrazu kulturowego oraz zabytków nieruchomości charakterystycznych dla miejscowej tradycji budowlanej. Przewiduje się wsparcie finansowe w opracowaniu dokumentacji aplikacyjnej, o które mogą się również ubiegać organizacje pozarządowe.
Działanie 3.	Wytypowanie obiektów do nadania Znak Dziedzictwa Europejskiego.
Opis działania:	Działanie obejmuje wskazanie obiektów dziedzictwa kulturowego, które

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	odegrały szczególną rolę w kształtowaniu historii i kultury Europy oraz rozwoju wartości stanowiących fundament integracji europejskiej. Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany jest obiektom o symbolicznej wartości, istotnych dla budowania tożsamości europejskiej. W ramach działania przewiduje się inicjowanie „koalicji dla zabytków”, czyli zachęcanie do współpracy właścicieli obiektów o podobnej historii i funkcji.
Działanie 4.	Prowadzenie i aktualizowanie zbiorów danych przestrzennych i zasobów cyfrowych dotyczących obiektów zabytkowych.
Opis działania:	Działanie polega na tworzeniu tematycznego modułu o zabytkach w Dolnośląskiej Infrastrukturze Informacji Przestrzennej oraz utrwaleniu zasobów dziedzictwa kulturowego w formacie cyfrowym. Realizacja działania umożliwia integrację baz danych przestrzennych o zabytkach, w tym danych administrowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.
Priorytet 2: Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków.	
Działanie 1.	Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych samorządu województwa.
Opis działania:	Działanie polega na finansowaniu prac badawczych i dokumentacyjnych oraz prac zabezpieczających i konserwatorsko-budowlanych przy zabytkach stanowiących mienie samorządu województwa, w tym jednostek samorządowych i samorządowych instytucji kultury. W ramach działania jest również możliwe przeprowadzenie analizy adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji w celu wykorzystania ich dla jednostek podległych lub zależnych od Samorządu Województwa Dolnośląskiego.
Działanie 2.	Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa.
Opis działania:	Działanie polega na udzielaniu wsparcia finansowego, w charakterze dotacji, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach niebędących w bezpośrednim zarządzie samorządu województwa. Przy udzielaniu wsparcia finansowego z budżetu samorządu województwa dolnośląskiego, ze względu na dużą liczbę wpływających wniosków oraz ograniczone możliwości finansowania wszystkich zadań, stosuje się dodatkowe kryteria oceny. Należą do nich: <ol style="list-style-type: none"> 1. ujęcie zabytku w aktualnym, gminnym programie opieki nad zabytkami; 2. adaptacja obiektu nieużytkowanego na funkcje użytkowe, w szczególności związane z jego udostępnianiem dla celów turystyki, kultury lub użyteczności publicznej; 3. wysoka ranga zabytku w skali regionalnej, 4. priorytetowo będą traktowane obiekty znajdujące się w gminach, w których wartość wskaźnika G³ w roku poprzedzającym udzielanie dotacji jest niższa od średniej wartości tego wskaźnika dla województwa dolnośląskiego; 5. zabezpieczenie obiektu znajdującego się w stanie zagrożenia, ruiny, katastrofy budowlanej lub zabezpieczenie drewnianego obiektu zabytkowego w system przeciwpożarowy.
Działanie 3.	Wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem zabytków.
Opis działania:	Działanie polega na dofinansowaniu wyposażenia zabytków w systemy zabezpieczeń przeciwłamaniowych i przeciwpożarowych, w szczególności w obiektach posiadających cenne dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego oraz w obiektach architektury drewnianej. Działanie dotyczy także czasowego zabezpieczania zabytków krytycznie zagrożonych przed pogłębiającym się procesem destrukcji.
Działanie 4.	Wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Opis działania:	Działanie ma na celu poprawę dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej obiektów zabytkowych. Jego realizacja będzie polegać na dofinansowaniu wyposażenia zabytków w niezbędne udogodnienia zwalczające wykluczenie społeczne osób z niepełnosprawnościami.
Priorytet 3: Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego	
Działanie 1.	Stymulowanie opracowywania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami oraz Gminnych Ewidencji Zabytków w województwie dolnośląskim.
Opis działania:	Działanie polega na popularyzowaniu i zachęcaniu gmin województwa do opracowania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami oraz prowadzenia Gminnych Ewidencji Zabytków. Przewiduje się organizację spotkań z samorządami, a także tworzenie materiałów promocyjnoinformacyjnych zachęcających gminy do sporządzania w/w opracowań.
Działanie 2.	Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.
Opis działania:	W ramach działania będą realizowane zadania polegające na: <ul style="list-style-type: none"> • budowie i utrwalaniu powiązań instytucjonalnych (w wymiarze międzyregionalnym i transgranicznym) w dziedzinie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego; • aktywizacji w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń, sprawdzonych rozwiązań w sferze ochrony, odnowy i wykorzystania zabytków oraz rewitalizacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym; • realizacji wspólnych projektów międzyregionalnych i międzynarodowych w obszarze dziedzictwa kulturowego; • kreowaniu regionalnych i ponadregionalnych szlaków tematycznych umożliwiających wspólne aplikowanie o wsparcie z poziomu krajowego.
Działanie 3.	Wspieranie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i wartości przyrodniczych.
Opis działania:	Działanie polega na promowaniu zintegrowanego i kompleksowego podejścia do ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego poprzez wspieranie lub kreowanie inicjatyw na rzecz ochrony zabytków, krajobrazu i wartości przyrodniczych wykraczających poza jedną jednostkę administracyjną (inicjatywy międzygminne, sieciowe, subregionalne, tematyczne, itp.)
CEL OPERACYJNY 2: WZMACNIANIE TOŻSAMOŚCI I MARKI REGIONU POPRZEZ ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.	
Priorytet 1: Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne.	
Działanie 1.	Wspieranie programów i projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.
Opis działania:	Działanie ma na celu realizację i wspieranie projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego w regionie. Dotyczy ono projektów zgłaszanych przez podmioty, których cele statutowe obejmują prowadzenie działań edukacyjnych.
Działanie 2.	Wspieranie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną
Opis działania:	Działanie ma na celu realizację i wspieranie projektów promujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu. Dotyczy ono projektów zgłaszanych przez podmioty, których cele statutowe obejmują prowadzenie działań promocyjnych w zakresie dziedzictwa kulturowego. Wsparciem będą objęte m.in. działania związane z opracowaniem platform internetowych, działalnością wydawniczą i multimedialną promującą zabytki Dolnego Śląska. Wspieranie inicjatyw powoływania instytucji kultury promujących zabytki Dolnego Śląska.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Priorytet 2: Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami.	
Działanie 1.	Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla obecnych i potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
Opis działania:	<p>Celem działania jest merytoryczne i organizacyjne wsparcie dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informowanie o właściwym oznaczeniu zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru, poprzez zastosowanie obowiązującego znaku informacyjnego, • opracowanie i wdrożenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej dla obiektów zabytkowych w województwie, • promocję „dobrych praktyk” w zakresie adaptacji zabytków do współczesnych funkcji, • opracowanie materiałów informacyjnych w zakresie pozyskiwania źródeł finansowych na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach, • organizację szkoleń i warsztatów związanych m.in. z opracowaniem aplikacji etc., • ustanowienie corocznej nagrody za najlepsze działania w zakresie konserwacji zabytków. <p>Działanie skierowane jest również na merytoryczne wsparcie inicjatyw związanych z obejmowaniem cennych obiektów ustawowymi formami ochrony.</p>
Działanie 2.	Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla inicjatyw społecznych związanych z opieką nad zabytkami
Opis działania:	<p>Celem działania jest merytoryczne i organizacyjne wsparcie dla inicjatyw społecznych związanych z zagospodarowaniem obiektów zabytkowych oraz ich udostępnieniem na cele społeczne i działalności gospodarczej. W ramach działania przewidywane jest m.in. organizowanie spotkań i warsztatów dla podmiotów prywatnych, organizacji społecznych i pozarządowych oraz innych zainteresowanych działaniami na rzecz poprawy stanu zabytków oraz ich udostępnienia.</p>
Priorytet 3: Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.	
Działanie 1.	Promowanie i aktywny marketing dziedzictwa kulturowego województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.
Opis działania:	<p>W ramach działania przewidywane jest realizowanie i wspieranie aktywnego marketingu tych zasobów dziedzictwa kulturowego, które przyczynią się do rozwoju gospodarczego regionu, w tym zwłaszcza rozwoju sektora usług i rzemiosła.</p> <p>Przewiduje się również:</p> <ul style="list-style-type: none"> • promocję i marketing zasobów zabytków Dolnego Śląska w powiązaniu z ofertą turystyczną, • marketing markowych produktów turystycznych zw. z zasobami zabytkowymi, • tworzenie oraz promocję tematycznych szlaków turystycznych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, • promocję produktów regionalnych i tradycyjnych.
Działanie 2.	Wspieranie działań mających na celu wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.
Opis działania:	<p>W ramach działania przewidywane jest wspieranie inicjatyw związanych z rozwojem sektorów i obszarów turystycznych oraz uzdrowiskowych poprzez aktywne i kreatywne wykorzystanie obiektów zabytkowych.</p>

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu**4.3.1. Program Rozwoju Powiatu Polkowickiego na lata 2021-2025**

Program Rozwoju Powiatu Polkowickiego na lata 2021-2025 został przyjęty Uchwałą nr XIX/181/2020 Rady Powiatu Polkowickiego z dnia 15 grudnia 2020 r. Zakres rzeczowy programu obejmuje problematykę w trzech obszarach funkcjonowania struktur samorządowych: społeczeństwo, gospodarka oraz środowisko. Na terenie powiatu polkowickiego wyraźnie widoczna jest aktywność społeczna mieszkańców przejawiająca się we wzrastającej liczbie organizacji non-profit (stowarzyszenia i organizacje społeczne – 32 podmioty na terenie Gminy Przemków), co przede wszystkim związane jest z możliwością pozyskania środków na realizację działań społecznych w ramach funduszy zewnętrznych (np. funduszy UE). Działania te są wspierane przez władze samorządowe Powiatu w postaci Powiatowej Rady Działalności Pożytku Publicznego Powiatu Polkowickiego co sprzyja budowania społeczeństwa obywatelskiego opartego na aktywności lokalnej.

Celowi głównemu rozwoju powiatu polkowickiego nadano następujące brzmienie: „Powiat polkowicki miejscem o wysokiej jakości życia realizowanej w oparciu o aktywny kapitał ludzki, społeczny i nowoczesną prośrodowiskową infrastrukturę” a jego realizacja będzie się odbywała poprzez dwa cele szczegółowe, z których każdy ma dwa priorytety, żaden z nich nie ma na celu poprawy środowiska kulturowego a jedynie jeden z nich ma na celu poprawę środowiska i zasobów naturalnych powiatu.

4.3.2. Program opieki nad zabytkami powiatu polkowickiego

Do chwili obecnej nie uchwalono Programu, nie istnieje także program za lata ubiegłe. Brak tego dokumentu znacząco utrudnia prowadzenie skoordynowanych działań oraz spójnej polityki ochrony i opieki nad zabytkami na szczeblu gmin należących do powiatu polkowickiego.

4.3.3. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych powiatu polkowickiego.

Powiat polkowicki posiada aktualny Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych. Dokument nie jest dostępny na stronach internetowych powiatu a prezentowane poniżej uwagi dotyczą modelowego planu ochrony zabytków.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na wykonywaniu następujących przedsięwzięć:

- prace przygotowawcze w okresie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- prace w okresie podwyższonej gotowości, to jest w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia,
- reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- zabezpieczenie i dokumentowanie po zakończeniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

4.3.4. Inicjatywy Lokalne o charakterze regionalnym**Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina”**

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina” zostało założone 07 maja 2008r. w Chocianowie. W latach 2009-2015 LGD realizowała Lokalną Strategię Rozwoju w ramach Osi 4

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Leader objętej Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Od 2015 LGD Wrzosowa Kraina obejmuje obszar gmin wiejskich: Gromadka, Lubin, Chojnów, Bolesławiec, Miłkowice, Kunice, miejsko-wiejskich: Przemków, Chocianów oraz gminę miejską Chojnów.

Na terenie Wrzosowej Krainy działa szereg wiosek tematycznych, zagród edukacyjnych, punktów ekomuzeów, w których prowadzenie zaangażowana jest lokalna społeczność. Oferty opierają się na lokalnych zasobach i pasji mieszkańców, a poprzez warsztaty oraz zabawę prezentują lokalne dziedzictwo tego regionu. Na terenie Gminy Przemków działają dwie wioski tematyczne: Wioska w Dechę w Ostaszowie oraz Wioska Czerwonego Kapturka w Wilkocinie. W Ostaszowie działa Obozowisko Rycerskie, Wioska Indiańska oraz Pracownia ceramiki unikatowej, w Jakubowie Lubińskim kontynuuje swoją działalność Zagroda Edukacyjna „Świerkowe Zacisze”. W Przemkowie działa Ekomuzeum „Piernikowy Świat Wandzi”, w Krępie „Pasięka Maja” oraz „Pracownia Tkacka Szara Przysiań”.

Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina” realizuje obecnie „Strategię rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Dokument ten do chwili obecnej nie został zastąpiony nową Strategią, co zapewne wynika z wchodzącej w 2021 nowej perspektywy finansowania na lata 2021-2027 i nowych priorytetów, jakie będą w niej obowiązywały – z zapowiedzi dotyczących nowego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich wynika, że mają pozostać zmniejszone środki na inwestycje.

Związek Gmin Zagłębia Miedziowego

Związek formalnie istnieje od 1994 r. i obecnie tworzy go osiem gmin: Polkowice, Chocianów, Gaworzyce, Grębocice, Radwanice, Przemków, Pęcław oraz Jerzmanowa.

Do zadań związku należy między innymi:

- podejmowanie wspólnych zadań w zakresie ochrony środowiska naturalnego,
- współpraca w zakresie rozwoju oświaty i kultury,
- podejmowanie wspólnych zadań na rzecz rozwoju gospodarczego oraz promocji gmin – członków Związku,
- wspólne wykonywanie zadań publicznych między innymi z zakresu kultury fizycznej, sportu i turystyki,
- opracowywanie wspólnych planów rozwojowych.

Związek Gminy organizuje także imprezy sportowe, kulturalno-oświatowe, dożynki związkowe a także działania na rzecz rozwoju turystyki na obszarze Związku. W ramach rozbudowy infrastruktury turystycznej wytyczano i oznakowywano szlaki turystyki pieszej i rowerowej. Wydano także mapę obszaru Związku Gmin Zagłębia Miedziowego.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków zgodny jest z następującymi dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

5.1.1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Przemków

Na terenie gminy Przemków funkcjonuje 10 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

	Nazwa planu	Zmiana planu
1	Uchwała nr XXIV/137/97 z dnia 30 czerwca 1997 r. Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 30 czerwca 1997 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 163/50 w Karpiach, gm. Przemków.)	Uchwała nr VIII/39/11 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 7 czerwca 2011 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Przemków, obręb Przemków dla działek nr 1264, 1299, 1301, 1303, 1305, 1307, 1309, 1311, 1313, 1315, 1297, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1282, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1263, 1278, 1279, 1275, 1276, 1277, 1288
2	Uchwała nr IV/28/99 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 marca 1999 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki nr geod. 354 położonej w Ostaszowie.	
3	Uchwała nr XV/118/99 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo - składowych, obsługi komunikacji samochodowej i komercyjnej działalności usługowej w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej – obszaru „Głogowska – Żwirowania”.	
4	Uchwała nr XVI/128/2000 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 lutego 2000 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1044, 1043, 1042/1, 1041/7 w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej i Kaczanowskiej.	<p>Uchwałą nr XVIII/142/2000 r. Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 lutego 2000 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/128/2000 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 lutego 2000 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1045, 1044, 1043, 1042/1 i 1041/7 w Przemkowie przy ul. Głogowskiej i Kaczanowskiej.</p> <p>Uchwałą nr XVIII/119/08 z dnia 26.02.2008 r. Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1045, 1044, 1043, 1042/1 i 1041/7 w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej i Kaczanowskiej</p> <p>Uchwałą nr XXVI/172/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 18 listopada 2008 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1045, 1044, 1043, 1042/1 i 1041/7 w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej i Kaczanowskiej.</p> <p>Uchwałą nr XLVI/300/10 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 29 czerwca 2010 r.</p>
5	Uchwała nr XVI/129/2000 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 lutego 2000 r. w sprawie	Uchwałą nr XVIII/143/2000 z dnia 26 kwietnia 2000 r. w sprawie zmiany uchwały Nr

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo – składowych i komercyjnej działalności usługowej w Przemkowie przy ulicach Fabrycznej i Zielonej..	XVII129/2000 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 lutego 2000 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo -składowych i komercyjnej działalności usługowej w Przemkowie przy ul. Fabrycznej i Zielonej
6	Uchwała nr XXXIX/275/02 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 12 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, drobnych funkcji usługowo – produkcyjnych oraz zieleni niskiej i wysokiej w Przemkowie w obrębie ograniczonym ul. Fabryczną, ul. Strumykową a terenami ZPU „Multimet”.	
7	Uchwała nr XXXIX/276/02 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 12 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, przemysłowo-składowej, komercyjnej działalności usługowej, tele- i radio-transmisji, kultu religijnego, zieleni niskiej i wysokiej w Przemkowie w obrębie ograniczonym ul. Głogowską, ul. Żymierskiego, pasem terenów PKP i granicą administracyjną miasta.	Uchwałą nr XVII/120/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 26 lutego 2008 r w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego między ul. Głogowską, Żymierskiego, linią kolejową i granicą administracyjną miasta. Uchwałą nr XLV/299/10 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 29 czerwca 2010 r.
8	Uchwała XXXIX/277/02 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 12 lipca 2002 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowo -produkcyjno -usługowej, ogrodów działkowych, terenów sportu i rekreacji, zieleni urządzonej wraz z ciągami ekologicznymi w mieście Przemków przy ul. Szkolnej, ul. Karpowej, ul. Zamkowej, ul. Szprotawskiej oraz na gruntach wsi Karpie.	
9	Uchwała nr XIV/74/03 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 24 października 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działki nr 138/1 w Wilkocinie, gm. Przemków.	
10	Uchwała nr XXII/146/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 29 lipca 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego przy ul. Szprotawskiej w Przemkowie.	

W niżej wymienionych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego występują zapisy ochronne dotyczące zasad ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków. Ustalenia te zostały poniżej przytoczone w formie zapisanej w planie.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów przemysłowo -składowych, obsługi komunikacji samochodowej i komercyjnej działalności usługowej w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej – obszar „Głogowska – Żwirowania”.

(Uchwała nr XV/118/99 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 29 grudnia 1999 r)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

*„Rozdział IV****Przepisy przejściowe i końcowe*****§ 23**

Zobowiązuje się realizatorów planu do zapewnienia na czas robót ziemnych nadzoru archeologicznego oraz sfinansowania ratowniczych robót archeologicznych”.

***Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działek nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1044, 1043, 1042/1, 1041/7 w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej i Kaczanowskiej.”
(Uchwała nr XVI/128/2000 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 15 lutego 2000 r.)***

*„Rozdział IV****Przepisy przejściowe i końcowe*****§ 26**

Zobowiązuje się realizatorów planu do zapewnienia na czas robót ziemnych nadzoru archeologicznego oraz sfinansowania ratowniczych robót archeologicznych”.

***Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1044, 1043, 1042/1, 1041/7 w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej i Kaczanowskiej.”
(Uchwałą nr XVIII/119/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 26 lutego 2008 r.)***

*„Rozdział II****Ogólne zasady zagospodarowania terenów*****§ 7**

Inwestor powinien zapewnić na czas robót ziemnych nadzór archeologiczny, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia organu służby ochrony zabytków.”.

***Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego działek nr 1049, 1048, 1047, 1046, 1044, 1043, 1042/1, 1041/7 w Przemkowie przy ulicy Głogowskiej i Kaczanowskiej.”
(Uchwałą nr XXVI/172/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 18 listopada 2008 r.)***

*„Rozdział II****Ogólne zasady zagospodarowania terenów*****§ 7**

W przypadku odkrycia podczas robót ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, inwestor jest zobowiązany zabezpieczyć przedmiot wraz z miejscem znalezienia i niezwłocznie zawiadomić o tym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Burmistrza Przemkowa..”

***Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, drobnych funkcji usługowo – produkcyjnych oraz zieleni niskiej i wysokiej w Przemkowie w obrębie ograniczonym ul. Fabryczną, ul. Strumykową a terenami ZPU „Multimet”
(Uchwała nr XXXIX/275/02 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 12 lipca 2002 r.)***

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

„§ 10

Ochrona środowiska

1. Środowisko kulturowe.

- 1) W granicach terenu objętego ustaleniami niniejszego planu znajduje się, oznaczony na rysunku planu, obiekt stanowiący dobro kultury nie wpisane do rejestru zabytków (dom mieszkalny przy ul. Strumykowej 20.). Wszelkie prace związane z tym obiektem wymagają uzyskania uprzedniej opinii służby ochrony zabytków,*
- 2) Na terenie objętym ustaleniami planu i w jego bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się oznaczone na rysunku planu elementy zabytkowych alei i szpalerów. Należy dążyć do uzupełnienia oraz ustala się obowiązki zachowania istniejącego drzewostanu.*
- 3) Cały teren objęty ustaleniami planu znajduje się w strefie "K" ochrony krajobrazu, w której obowiązują następujące ograniczenia:*
 - a) ustala się jako obowiązujące do stosowania w budynkach połaci dachowych a spadkach 30-45°, w układzie symetrycznym, krytych dachówką ceramiczną,*
 - b) nie dopuszcza się stosowania dachów płaskich, dachów a mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów a asymetrycznym nachyleniu połaci,*
 - c) ustala się ochrony form i sposobu użytkowania terenów takich jak m.in.: układ dróg, alei, szpalerów z zaleceniem utrzymania wykształcanego sposobu parcelacji gruntów i form użytkowania.”.*

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, przemysłowo-składowej, komercyjnej działalności usługowej, tele- i radio-transmisji, kultu religijnego, zieleni niskiej i wysokiej w Przemkowie w obrębie ograniczonym ul. Głogowską, ul. Żymierskiego, pasem terenów PKP i granicą administracyjną miasta.”.

(Uchwała nr XXXIX/276/02 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 12 lipca 2002 r.)

„Rozdział 2.

Przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenów

§ 4

- 6) Wszelkie prace na terenach oznaczonych na rysunku planu symbolem I.MN wymagają uzyskania uprzedniej opinii służby ochrony zabytków.*

§ 10

Ochrona środowiska

1. Środowisko kulturowe.

- 1) Wszelkie prace na terenach oznaczonych na rysunku planu symbolem I.MN wymagają uzyskania uprzedniej opinii służby ochrony zabytków (strefa "B" ochrony konserwatorskiej).*
- 2) W granicach terenu objętego ustaleniami niniejszego planu znajduje się stanowisko archeologiczne nr 2/3 o powierzchni >0,5 ha, w jego obrębie ziemne roboty budowlane mogą być prowadzone za zezwoleniem Służb Ochrony Zabytków. Prace te należy prowadzić w trybie prac konserwatorski przez uprawnionego archeologa.*

[stanowisko archeologiczne określone w planie jako „2/3” to stanowisko archeologiczne 70-17/8: na karcie KESA jako „Łężce 70-17/8-2, w rzeczywistości na gruntach Przemkowa]

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego między ul. Głogowską, Żymierskiego, linią kolejową i granicą administracyjną miasta.”.

(Uchwałą nr XVII/120/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 26 lutego 2008 r.)

„Rozdział II.

Ogólne zasady zagospodarowania terenów

§ 6

Ustalenia dotyczące środowiska kulturowego:

Inwestor powinien zapewnić na czas robót ziemnych nadzór archeologiczny, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia organu służby ochrony zabytków”

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowo - produkcyjno -usługowej, ogrodów działkowych, terenów sportu i rekreacji, zieleni urządzonej wraz z ciągami ekologicznymi w mieście Przemków przy ul. Szkolnej, ul. Karpowej, ul. Zamkowej, ul. Szprotawskiej oraz na gruntach wsi Karpie.

(Uchwała nr XXXIX/277/02 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 12 lipca 2002 r.)

„Rozdział 1.

Przepisy ogólne

§ 2

1. Obowiązującymi ustaleniami planu są oznaczone na rysunku planu:

- a) linie rozgraniczające tereny o różnym sposobie użytkowania wraz z oznaczeniami określającymi przeznaczenie tych terenów (symbol użytkowania),
- b) nieprzekraczalne linie zabudowy,
- c) obiekty o walorach kulturowych,
- d) strefa "A" - ochrony konserwatorskiej,
- e) strefa "K" ochrony krajobrazu,
- f) strefa "OW" obserwacji archeologicznej,
- g) strefy uciążliwości od napowietrznych linii energetycznych.

Rozdział 2.

Przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenów

§ 9

Ochrona środowiska

1. Środowisko kulturowe.

1) Wszelkie prace planowane w granicach jednostek określonych na załączniku nr1 do niniejszej uchwały wymagają uzyskania zezwolenia służb ochrony zabytków (park krajobrazowy , wpisany do rejestru zabytków pod numerem 655/L; fragment centrum historycznego miasta, zawierający się w obszarze miasta wraz z osiedlem robotniczym przy dawnej odlewni żeliwa, wpisanym do rejestru zabytków pod numerem 633/L)

2) Wszelkie prace związane z budynkami położonymi przy u. Fabrycznej 7 i 8 wymagają uzyskania zezwolenia służby ochrony zabytków (obiekty położone na terenie historycznego centrum miasta)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

3) Cały teren objęty ustaleniami niniejszego planu przedstawiony na rysunkach planu nr 1 i 2 oraz część terenu przedstawionego na rysunku planu nr 3 znajduje się w strefie "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej, w której obowiązują następujące ograniczenia:

- a) wszelkie działania inwestycyjne (prace budowlane, ziemne i podziały nieruchomości) należy uzgodnić ze Służbą Ochrony Zabytków,
- b) należy dostosować formę budynków położonych przy ul. Szprotawskiej 25 (Urząd Gminy i Miasta, Policja) i 26 (restauracja) formą i architekturą do historycznej zabudowy sąsiedniej.

4) Cały teren objęty ustaleniami niniejszego planu przedstawiony na rysunkach planu nr 1 i 2 oraz część terenu przedstawionego na rysunku planu nr 3 znajduje się w strefie "OW" obserwacji archeologicznej, w której ustala się obowiązek zapewnienia przez inwestora nadzoru i ewentualnych badań archeologicznych, na tego typu prace należy uzyskać pisemne zezwolenie służby ochrony zabytków.

5) Cały teren objęty ustaleniami planu znajduje się w strefie "K" ochrony krajobrazu, w której obowiązują następujące ograniczenia:

- a) ustala się jako obowiązujące do stosowania w budynkach połaci dachowych o spadkach 30-45°, w układzie symetrycznym, krytych dachówką ceramiczną,
- b) nie dopuszcza się stosowania dachów płaskich, dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci,
- c) ustala się ochronę form i sposobu użytkowania terenów takich jak m.in.: układ dróg, alei, szpalerów z zaleceniem utrzymania wykształcanego sposobu parcelacji gruntów i form użytkowania,
- d) należy dążyć do odbudowy i restauracji kąpieliska oznaczonego na rysunku planu nr 2 symbolem 7.USIUT.

5) Wszelkie prace na terenach oznaczonych na rysunku planu symbolem 4.U, 7.USrUT, 8.KSp i 9.EE wymagają uzyskania uprzedniej opinii służby ochrony zabytków.

**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 138/1 w Wilkocinie, gm. Przemków.
(Uchwała nr XIV/74/03 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 24 października 2003 r.)**

§ 8

Zobowiązuje się realizatorów planu do zapewnienia na czas robót ziemnych nadzoru archeologicznego oraz sfinansowania ratowniczych robót archeologicznych”

**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego przy ul. Szprotawskiej w Przemkowie.
(Uchwała nr XXII/146/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 29 lipca 2008 r.)**

§ 8.

W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

1. strefę ochrony ekspozycji zespołu staromiejskiego, w granicach określonych na rysunku planu, w obrębie, której obowiązują następujące wymogi:

- 1) zakaz lokalizacji obiektów o wysokości większej niż 9 m,
- 2) zakaz lokalizacji dominant wysokościowych,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 3) *obowiązek dostosowania form nowej zabudowy do historycznej kompozycji zespołu staromiejskiego w zakresie skali, bryły, form i kątów nachylenia dachów, kolorystyki pokryć dachowych, podstawowych podziałów architektonicznych,*
- 4) *forma zabudowy winna być starannie wpisana w krajobraz.*
2. *dla całego obszaru w granicach planu ustala się ochronę konserwatorską dla zabytków archeologicznych,*
3. *w przypadku odkrycia podczas robót ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem inwestor jest zobowiązany zabezpieczyć przedmiot wraz z miejscem znalezienia i niezwłocznie zawiadomić o tym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe Burmistrza Przemkowa.*

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Przemków

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przemków zostało przyjęte Uchwałą Nr XXXIII/192/98 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 18 czerwca 1998 r.

Studium zmienione zostało:

- Uchwałą nr XVII/121/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Przemków w części obejmującej położone w obrębie wsi Wilkocin działki nr 310/295 i 335/296 oraz 136, 138/1 i 140/1,
- Uchwałą nr XXIII/161/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 9 września 2008 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Przemków,
- Uchwałą nr XXXIX/260/09 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 28 grudnia 2009 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXIII/161/08 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 9 września 2008 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Przemków,
- Uchwałą nr XXIX/161/12 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Przemków.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przemków jest podstawowym dokumentem kreującym politykę przestrzenną Gminy, sporządzonym dla całego obszaru Gminy. Studium jest dokumentem, który w sposób ogólny określa politykę przestrzenną i lokalne zasady zagospodarowania na terenie gminy. Studium nie jest aktem prawa miejscowego, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, ale jakiegokolwiek zmiany w planie mogą być dokonywane tylko w zgodzie z ustaleniami Studium.

W części poświęconej diagnozie obecnego stanu gminy zwrócono uwagę na niedostateczną bazę noclegową w Gminie Przemków ograniczającą się do jednego hotelu (szkolnego schroniska młodzieżowego). Poza hotelem zainwestowanie turystyczne gminy ogranicza się do kąpieliska na stawach (znaczenie raczej lokalne), domu wczasów dziecięcych w Przemkowie oraz szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych w rezerwacie. Istnieją ponadto możliwości utworzenia przyrodnych ośrodków rekreacyjnych w oparciu o wyrobiska poeksploatacyjne kruszywa. Ich

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

organizacja nastawiona byłaby na użytkowników także spoza gminy. W Studium przewidziano rozwój infrastruktury służącej turystyce i rekreacji poprzez:

- rozwój zabudowy letniskowej i wyznacza się w Studium potencjalne tereny przy większych kompleksach leśnych dla lokalizacji takiej zabudowy,
- stworzenie z Przemkowa lokalnego ośrodka turystycznego i "centrum" pieszych wędrówek turystycznych po szlakach łączących atrakcyjne tereny i obiekty gminy,
- rozwój agroturystyki, jako uzupełniającego źródła dochodów dla rodzinnych gospodarstw rolniczych,
- wykorzystanie (i rekultywację) wyrobisk poeksploatacyjnych dla stworzenia ośrodków rekreacji przyrodnej o ponadlokalnym znaczeniu, a przy stawach wyznaczenie stanowisk (pomostów) dla wędkarzy - amatorów (w zasięgu rezerwatu, z uwzględnieniem obowiązujących tam rygorów ochronnych),
- stworzenie terenu rekreacyjnego i urządzeń sportowych na wyznaczonym i wskazanym w Studium terenie.

5.1.3. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Przemków na lata 2016-2023

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Przemków na lata 2016-2023 został przyjęty przez Radę Miejską uchwałą nr XXXI/149/17 z dnia 21 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Przemków na lata 2016-2023.

Opierając się na przeprowadzonej szczegółowej analizie wyznaczono następujące miejscowości, w których występują deficyty i niekorzystne zjawiska w sferze gospodarczo-ekonomicznej. Miejscowości te wyznaczono w oparciu o syntezę opinii mieszkańców w zakresie określenia obszarów o znaczących potrzebach inwestycyjnych i są to: Przemków, Piotrowice, Wysoka, Jędrzychówek, Karpie, Łężce. Wśród głównych problemów ekonomicznych Gminy zaliczono:

- brak bazy ekonomicznej (mała liczba podmiotów gospodarczych)
- słabe warunki dla rozwoju przedsiębiorczości
- brak inwestorów
- mała aktywność mieszkańców.

Główny cel rewitalizacji sformułowano jako "Poprawa warunków rozwoju, spójności i ożywienie obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym oraz kreowanie ich pozytywnego wizerunku", cele szczegółowe rewitalizacji to między innymi:

A. Poprawa warunków zamieszkania w obszarze rewitalizowanym, w tym stanu technicznego budynków, estetyki ich otoczenia;

.....

D. Poprawa jakości przestrzeni publicznych umożliwiających integrację mieszkańców i umocnienie spójności społecznej, w tym terenów o wysokim standardzie rekreacyjnosportowym;

E. Ochrona środowiska naturalnego w Gminie przez zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców;

F. Wprowadzanie nowych funkcji pozwalających na ożywienie społeczne i gospodarcze, w tym: rozwój działalności opiekuńczej, integracyjnej, turystycznej i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości;

G. Poprawa jakości życia mieszkańców, wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem poprzez aktywną integrację, uczestnictwo w kulturze i rekreacji, aktywizację obywatelską i wolontariat i poprawę zatrudnienia;

....

I. Kreowanie pozytywnego wizerunku obszarów rewitalizowanych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Wśród projektów wymienić należy te, które dotyczą obiektów zabytkowych i bezwzględnie wymagają uzgodnienia z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Obiekty ujęte w rejestrze zabytków:

- renowacja budynku przy ul. Plac Wolności 2 i 2a

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Przemków:

- przebudowa kina Gwardia;

- przebudowa i adaptacja zdegradowanego budynku przy ul. Generała Sikorskiego 1 na wielofunkcyjny ośrodek działań społecznych;

- renowacja budynków przy ul. Plac Wolności 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11;

- rewitalizacja zabytkowego centrum Przemkowa;

- przebudowa dróg gminnych (wymienionych w dokumencie) na terenie Przemkowa – z uwagi na możliwość odkrycia stanowisk archeologicznych wszelkie prace ziemne muszą odbywać się po ich uzgodnieniu z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

W dokumencie zaproponowano także realizację projektów mających na celu integrację społeczności lokalnej, i które mogłyby być dofinansowane w ramach Ramowego Programu Operacyjnego, między innymi Dziedzictwo Kulturowe:

- Uliczny teatr – poznaj historię Przemkowa;

- Wspólne świętowanie - Jarmark Bożonarodzeniowy i Jarmark Wielkanocny;

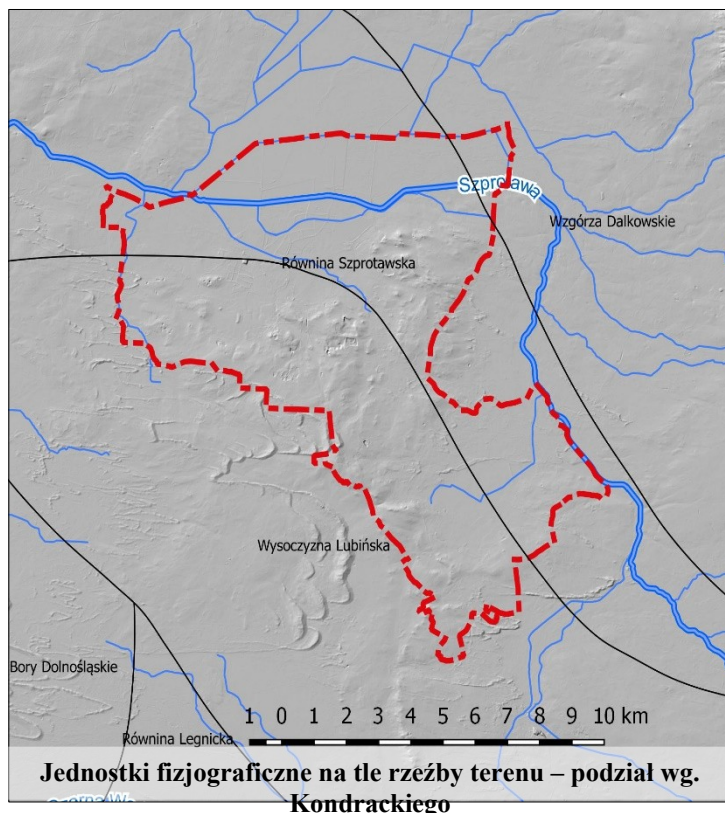
- Naturalnie Przemków - organizacja wycieczek przyrodniczych;

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Przemków

Gmina Przemków położona jest w powiecie polkowickim w północno-zachodniej części województwa dolnośląskiego na granicy z województwem lubuskim. Od zachodu i północy graniczy z gminami Niegosławice i Szprotawa w powiecie żagańskim na terenie województwa lubuskiego, od północy z gminą Gaworzyce, od wschodu z gminą Radwanice, od południa z gminą Chocianów w powiecie polkowickim oraz od zachodu z gminą Gromadka w powiecie bolesławickim.

Pod względem fizycznogeograficznym w podziale według Kondrackiego największa część powierzchni gminy leży na terenie Niziny Sasko-Łużyckiej w mezoregionach Wysoczyzny Lubińskiej oraz Równiny Szprotawskiej. Teren Wysoczyzny Lubińskiej obejmującej południowo-zachodnią część gminy jest pofałdowany i

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

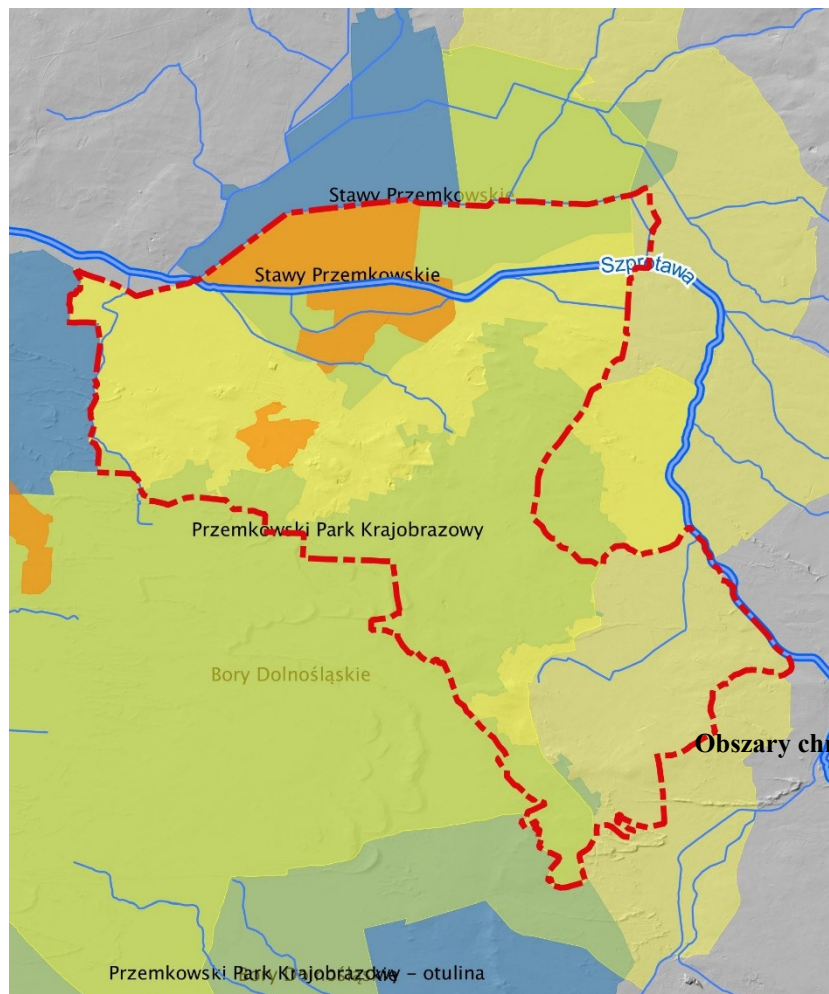
silnie zalesiony, pokryty piaskami, żwirami i glinami z okresu zlodowaceń środkowopolskich o rzadkiej sieci hydrograficznej.

Najwyższy punkt: 187,4 m n.p.m - wydma k/ Wilkocina, a najniższy punkt: ok. 128.7 m n.p.m. nad rzeką Szprotawa. Wysoczyzna Lubińska stanowi wschodnią granicę Borów Dolnośląskich – jednego z największych kompleksów leśnych w tej części Europy, obejmujące znaczne części gmin Przemków i Chocianów. W sosnowych borach znajdziemy górskie buczyny, torfowiska, wydmy i ogromne wrzosowisko. Na terenie Borów Dolnośląskich, w województwie lubuskim znajduje się Dąb „Chrobry“, który jest jednym z najstarszych (około 750 lat) i najpotężniejszych (10 m obwodu!) drzew liściastych w Polsce. W 2004 r. dwa kilogramy żołądki z Dębu „Chrobry” zostały poświęcone przez Jana Pawła II, a wyhodowane z nich sadzonki posadzono w całym kraju. Niestety w 2014 roku dąb został podpalony i ucierpiała zarówno zewnętrzna strona pnia jak i jego środkowa część. Od tego czasu wypuszczał nowe liście na około 25% konarów, niestety w roku 2021, pomimo licznych działań w celu poprawy jego kondycji, nie wypuścił już nowych liści. W 2019 roku z drzewa zostały pobrane

pędy, z których wyhodowano sadzonki i posadzono w pobliżu „Chrobrego”.

Dla ochrony różnorodnych form krajobrazu i cennych siedlisk przyrodniczych na Równinie Szprotawskiej i w Borach Dolnośląskich, utworzono Przemkowski Park Krajobrazowy, kilka rezerwatów przyrody i trzy obszary „Natura 2000”.

Obszar Równiny Szprotawskiej obejmujący północną i wschodnią część gminy o niewielkim zalesieniu, stanowi obniżenie dolinne o szerokości ok. 10 km, przez którą przepływa Szprotawa. Dno jest podmokłe i rozczłonkowane przez gęstą sieć drobnych cieków spływających ze Wzgórz Dalkowskich oraz kanałów melioracyjnych. W okresie holocenu w basenie Szprotawy doszło do akumulacji torfu, głównymi elementami pokrycia terenu są bagna, stawy, rowy,

mokradła, łąki lasy łęgowe oraz we wschodniej części gminy niewielkie pola uprawne. Teren jest silnie przekształcony antropogenicznie, w wiekach XIX i XX w. osuszono bagna, utworzono stawy hodowlane z największym Stawem Przemkowskim o powierzchni ok. 1000 ha. Jest to drugi pod względem wielkości w Polsce kompleks stawów rybackich stanowi równocześnie rezerwat ornitologiczny „Stawy Przemkowskie”. Teren ten wraz z otuliną wchodzi w skład Przemkowskiego Parku Krajobrazowego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Skrawek północno-wschodni Gminy zajmuje mezoregion Wzgórz Dalkowskich stanowiący pas wzniesień przekraczających wysokości 200 m. n.p.m. które opadają stromo w kierunku Pradoliny Głogowskiej oraz Obniżenia Ścinawskiego, a łagodniej ku południowi do Równiny Szprotawskiej i Wysoczyzny Lubińskiej. Wzgórz Dalkowskie należą do pasa Nizin Środkowopolskich. Tworzą je podłużne wały rozdzielone szerokimi dolinami, kopulaste pagórki, wilgotne niecki, a gdzieś tam strome wąwozy. Urodzajne gleby są pozostałością dawnych pokryw lessowych i sprawiają, że znaczna część terenu Wzgórz Dalkowskich jest od czasów pradziejowych bezleśna i zajęta przez pola uprawne z gęstą siecią osad. Tereny te w głębi ziemi kryją pokłady rud miedzi i soli kamiennej, a pod powierzchnią wielkie pokłady dobrej jakości wód.

Teren Gminy Przemków odwadnia rzeka Szprotawa, będąca prawym dopływem Bobru. W strukturze przestrzennej gminy wyraźnie wyróżnia się pas wzdłuż jej północnej granicy obejmujący najniższe terasy doliny rzeki Szprotawy. Jest to obszar zajęty przez błota, podmokłe łąki, duże powierzchnie stawów hodowlanych oraz rzekę Szprotawę i gęstą sieć kanałów melioracyjnych. Występują tu także enklawy leśne a obszar jest natomiast całkowicie pozbawiony osadnictwa.

Na terenie Gminy Przemków obszary chronione zajmują 8981 ha, co stanowi 83,58% powierzchni. Największa część powierzchni objęta jest zapisami ochronnymi przyjętymi dla Przemkowskiego Parku Krajobrazowego: Plan ochrony dla Przemkowskiego Parku Krajobrazowego (PPK), przyjęty został uchwałą nr XXII/669/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 25 maja 2016 r. a jego ustalenia są obowiązujące dla gmin: Chocianów, Gaworzyce, Gromadka, Przemków i Radwanice. Przemkowski Park Krajobrazowy został utworzony w 1997 r. i obejmuje powierzchnię 22 338 ha, posiada otulinę o powierzchni 15 466 ha; obejmuje obszary podmokłe, bagienne, torfowiskowe oraz fragment Borów Dolnośląskich z unikatowymi na skalę europejską wrzosowiskami, licznymi wydmami śródlądowymi, a także stanowiskami chronionych gatunków ptaków. Na terenie Gminy Przemków w obrębie Przemkowskiego Parku Krajobrazowego znajdują się dwa rezerваты przyrody: rezerwat ornitologiczny „Stawy Przemkowskie” oraz „Łęgi Źródłiskowe koło Przemkowa”. „Stawy Przemkowskie” to rezerwat faunistyczny i wodny na który składają się stawy, z otaczającymi je jesionowo-olszowymi łąkami oraz łąkami z kępami wierzbowych zarośli. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 250 gatunków ptaków, w tym około 150 gatunków lęgowych. Ostoja stanowi jedno z ważniejszych w tej części Europy miejsc odpoczynku i żerowania ptaków w czasie ich migracji. Z kolei rezerwat florystyczny „Łęgi źródłiskowe koło Przemkowa” stanowi obiekt o wyjątkowej w skali Dolnego Śląska wartości przyrodniczej z bardzo wartościowymi lasami liściastymi, rosnącymi na żyznych siedliskach.

Przez tereny gminy Przemków przebiega korytarz ekologiczny o znaczeniu ponadlokalnym oraz lądowy korytarz ekologiczny.

Pod względem klimatycznym teren Gminy Przemków położony jest w strefie klimatu przejściowego, dla którego charakterystyczne jest wzajemne przenikanie się wpływów kontynentalnych, morskich i oceanicznych. Przejściowość ta uwidacznia się zmiennymi stanami pogody, które uwarunkowane są napływającymi masami powietrza. Klimat na terenie gminy jest łagodny, w porównaniu do innych regionów Polski jest cieplejszy i bardziej wilgotny. Średnia roczna temperatura kształtuje się na poziomie ok. +9°C, a średnie opady atmosferyczne w skali roku mieszczą się w granicach 500-600 mm, występuje znaczna przewaga wiatrów z kierunku zachodniego, północno i południowo zachodniego.

5.2.2. **Zarys dziejów obszaru gminy**

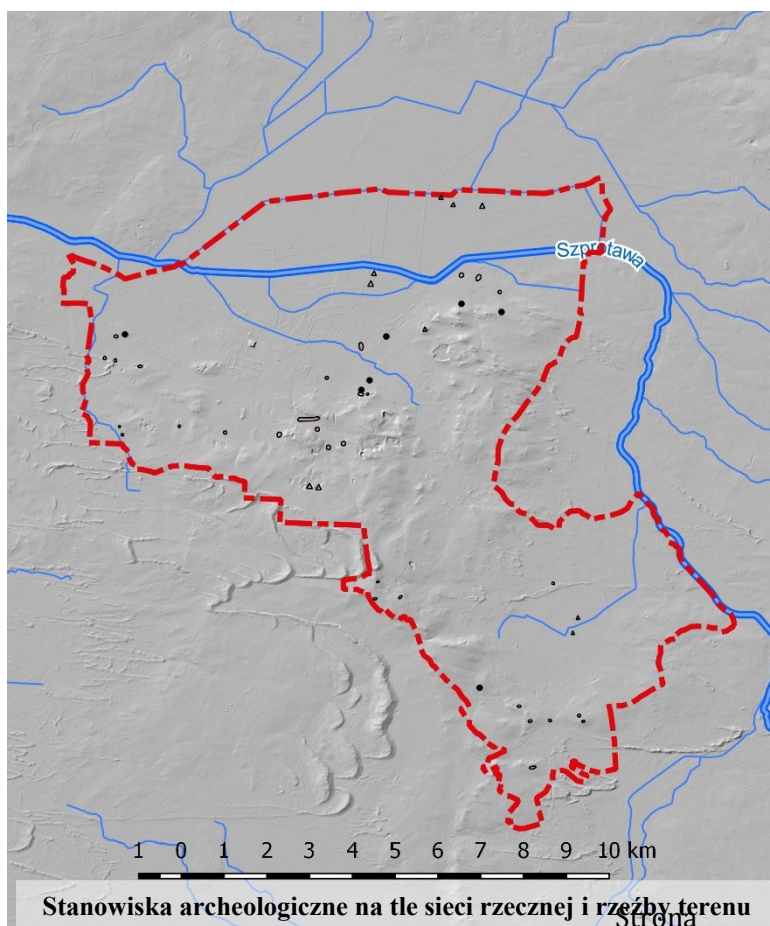
Osadnictwo w Gminie Przemków od pradziejów do średniowiecza

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Tereny gminy Przemków są słabo nasycone znaleziskami archeologicznymi, odzwierciedlając małą atrakcyjność tych terenów dla osadnictwa grup ludzkich w pradziejach, do późnego średniowiecza. Spowodowane to było trudną dostępnością większości terenów obecnej Gminy Przemków z uwagi na rozległe tereny bagienne w dolinie Szprotawy, które dopiero od XIX w. były sukcesywnie osuszane oraz zwarte kompleksy leśne, które do dzisiaj zachowały się w postaci olbrzymiego kompleksu leśnego Borów Dolnośląskich. Potwierdzeniem tego są nieliczne stanowiska archeologiczne odkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w latach 1982, 1985 i 1986 w ramach projektu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). W ramach I etapu AZP przebadano teren całej gminy, co pozwoliło na ujawnienie 48 stanowisk, w większości nowo odkrytych.

Nowo odkryte stanowiska archeologiczne datowane są od okresu mezolitu, poprzez neolit, epokę brązu, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze i średniowiecze do czasów nowożytnych, poświadczają fakt pobytu grup ludzkich na tych terenach. Występujący na stanowiskach archeologicznych materiał zabytkowy (ceramika, narzędzia i półwytwory z krzemienia, narzędzia kamienne) w zdecydowanej większości znalezisk niestety nie został przypisany konkretnym kulturom archeologicznym, poza kilkoma znaleziskami pozostałości osadnictwa ludności kultury łużyckiej. Na wyszczególnionych w tabeli 3, 48 stanowiskach archeologicznych wyróżniono 63 zespoły zabytków (na większości stanowisk reprezentowane były znaleziska przynależne do jednej jednostki chronologicznej). Najliczniejszą grupę – 35 zespołów - stanowią znaleziska datowane na okres chronologicznie nam najbliższe, to jest od wczesnego średniowiecza do czasów nam współczesnych, z których na wczesne średniowiecze, przypadają 4 zespoły, poprzez średniowiecze 29 zespołów oraz okres nowożytny 2 zespoły. Drugą, najbardziej liczną grupę stanowią znaleziska datowane na „epokę kamienia” które rozpoznano wśród 11 zespołów. Na znaleziska te składają się materiały, których nie da się przyporządkować konkretnym kulturom archeologicznym z uwagi na występujący materiał zabytkowy, który był w użyciu od okresu mezolitu do końca neolitu. Spowodowane jest to także małą liczebnością materiału zabytkowego, z reguły mało charakterystycznych znalezisk jak np. odłupki

krzemienne, które były w użyciu przez cały okres epoki kamienia. Jedyną jednostką kulturową, jaka została wydzielona na podstawie znalezionego na powierzchni ziemi materiału jest kultura łużycka, której znaleziska należą do najliczniejszych na terenie Dolnego Śląska.

Z analizy materiału zabytkowego, odkrytego podczas badań powierzchniowych należy wysnuć wnioski, że tereny gminy Przemków były rzadko odwiedzane i zasiedlone w pradziejach. Ślady pobytu grup ludzkich znajdują się przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych. Dzięki znaleziskom z okresów pradziejowych z terenu gminy Przemków, możliwe jest przedstawienie zarysu pradziejów gminy Przemków.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

W próbie tej posiłkować się możemy dodatkowo licznymi znaleziskami zabytków archeologicznych na pozostałych ziemiach Dolnego Śląska czy też Polski, dzięki którym archeolodzy w miarę dobrze rozpoznali i opisali procesy osadnicze zachodzące w pradziejach. Niestety, z powodu nie wydzielenia konkretnych kultur w zebranym z powierzchni materiale zabytkowym opis będzie niezwykle uproszczony.

Mezolit – środkowa epoka kamienia (8000-4000 p.n.e.)

Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenach dzisiejszej gminy Przemków, pochodzące ze środkowej epoki kamienia – okresu mezolitu, znamy z dwu znalezisk na stanowiskach z Piotrowic oraz z Wysokiej. Okres mezolitu na ziemiach polskich datuje się na czas od około 8000 do około 4000 lat p.n.e. . Jest to okres w którym nastąpiło ocieplenie klimatu na początku holocenu a wyspecjalizowane gromady łowców reniferów znane z wcześniejszego okresu paleolity wywędrowały dalej na północ, natomiast na Niżu Europejskim panowały sprzyjające warunki dla osadnictwa mezolitycznych społeczności zbieracko-łowieckich. Tereny w okolicach jezior oraz w pobliżu rzek, z licznymi piaszczystymi pagórkami, były typowymi miejscami obozowisk mezolitycznych myśliwych i rybaków. Jedynymi pozostałościami po ludności mezolitycznej są materiały krzemienne, głównie są to odpadki powstałe podczas wytwarzania narzędzi krzemiennych lub napraw narzędzi krzemiennych. Nielicznie znajdowane gotowe wyroby krzemienne to najczęściej zbrojniki strzał, z reguły takie, które zostały porzucone lub zniszczone w trakcie użytkowania.

Ludność w okresie mezolitu reprezentowała typ gospodarki zbieracko-łowieckiej, co wymuszało przemieszczanie się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu terenów obfitujących w pożywienie, często podążając za stadami zwierząt, na które polowano. Charakter gospodarki przyswajającej „dobra” natury rzutował z pewnością na strukturę społeczną, model osadniczy grup ludzkich. Nie dysponujemy licznymi danymi dotyczącymi konstrukcji domostw czy też wielkości i rozplanowania obozowisk. Zapewne nie odbiegały one od obiektów znanych z innych obszarów ziem polskich, gdzie stwierdzono istnienie dwóch modeli obozowisk, jedno- lub kilkuształasowego, zamieszkiwanego przez pojedynczą rodzinę lub grupę 2-3 rodzinną. Owalne lub prostokątne szałas, niekiedy wkopane w ziemię, z jednym lub dwoma wewnątrz ogniskami, budowano w oparciu o konstrukcje żerdziowe przykryte skórą zwierzęcymi, które dodatkowo obciążano na zewnątrz licznymi kamieniami.

Neolit – młodsza epoka kamienna (4000-1800 p.n.e.)

Z okresu neolitu na terenie Gminy Przemków pochodzą jedynie 2 znaleziska z: Ostaszowa oraz z Przemkowa. Znalezisk tych nie przypisano żadnej konkretnej kulturze archeologicznej znanej z okresu neolitu na ziemiach polskich. W okresie nastąpiło przejście od przyswajającej gospodarki łowiecko-zbierackiej do gospodarki wytwórczej rolniczo-hodowlanej i przejście to określono rewolucją neolityczną. Nowe idea, a zapewne także i grupy ludzkie przybyli na tereny Dolnego Śląska z południa Europy. Na ubogich glebach, zwłaszcza w pobliżu jezior nadal funkcjonowały osiedla ludności o gospodarce mezolitycznej, która jednak wybiórczo przyjmowała elementy nowe, np. opanowała tylko chów zwierząt. Gospodarkę już w pełni rolniczą reprezentuje na większości ziem polskich w poł. IV tys. p.n.e. ludność kultury pucharów lejkowatych (KPL), która reprezentowała już zawansowane rolnictwo i hodowlę udomowionych zwierząt. Nazwa - kultura pucharów lejkowatych - pochodzi od charakterystycznych form naczyń glinianych, których część wylewowa była ukształtowana w formie zbliżonej do lejka. Ludność tej kultury zajmuje szczególną rolę w pradziejach ziem polskich, ponieważ zintensyfikowali oni na masową skalę rolnictwo. Wylesiano ogromne obszary by prowadzić na ich uprawy i hodowlę. Wprowadziła też orkę sprzężajną. Jest to najczęściej występująca kultura archeologiczna wczesnej fazy neolitu. Ludność tej kultury wytwarzała zawansowane narzędzia krzemienne np. sierpy, siekiery kamienne, motyki rogowe, topory kamienne i rogowe. Wysoko

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

zawansowane było tkactwo o czym świadczą liczne znaleziska ciężarków tkackich. Ponadto zajmowała się wydobywaniem i obróbką na masową skalę krzemienia do wyrobu potrzebnych narzędzi. Z kulturą tą wiąże się też pierwsze w Polsce znaleziska drobnych przedmiotów metalowych – głównie miedzianych.

Epoka brązu (1800 – ok. 700 p.n.e.) – okres halsztacki

W początkach epoki brązu (1800-1450 p.n.e.) tereny Dolnego Śląska zasiedlone są przez ludność różnych kultur o rolniczo-pasterskim charakterze, które różnią się między sobą stopniem adaptacji nowych idei docierających na te tereny z południa. W okresie tym na masową skalę zaczęto używać metali do produkcji narzędzi i ozdób. Pierwsze wyroby miedziane szybko zastępują wykonane ze stopów miedzi i cyny (tzw. brązy), które początkowo są importami z południa. W późniejszych okresach epoki brązu (1200-1000 p.n.e.) na terenie całej Europy następują istotne przemiany związane ekspansją ludów indoeuropejskich, które to doprowadziły do ujednoczenia kulturowego i z kręgu kultur pól popielnicowych wyodrębniła się kultura łużycka. Z terenu Gminy Przemków posiadamy 4 znaleziska związane z tą kulturą: z Krępy, Ostaszowa, Szklarek oraz z Przemkowa. Ludność kultury łużyckiej na przełomie epoki brązu i żelaza (ok. 700 p.n.e.) obok osad otwartych, po raz pierwszy w historii Ziemi Polskiej, buduje grody obronne. Rozwijają się rzemiosła związane z obróbką brązu, rogu, kości i drewna oraz garncarstwo i tkactwo. Ludność kultury łużyckiej zakłada rozległe cmentarze grobów popielnicowych, ze względu na formę pochówków ciała palnych, w których zwęglone szczątki umieszczano w urnach i zakopywano w ziemi. Na cmentarzyskach znajdują się liczne urny, często z bogatym wyposażeniem. Ludność tej kultury opanowała w wysokim stopniu umiejętność wytopu metali kolorowych, a w późnej fazie swojego rozwoju, także żelaza. Charakteryzowała się bogatym zdobnictwem wytwarzanych przedmiotów i naczyń. Zamieszkiwała zamknięte osady, nierzadko mające. Kultura łużycka rozwijała się do około 500/400 p.n.e.

Okres lateński

Na przełomie V/IV w. p.n.e. z obszarów na południe od Sudetów i Karpat na Śląsk i Małopolskę dotarli Celtowie. Z terenu Gminy Przemków nie mamy żadnych znalezisk poświadczających obecność tej grupy, ale na pewno znajdowały się one w orbicie wpływów kultury lateńskiej. Celtowie na ziemiach Polski przyczynili się do dużego skoku cywilizacyjnego: rozpowszechniona została metalurgia żelaza, wprowadzono nieznane wcześniej zestawy narzędzi żelaznych, jako pierwsi podkuwali konie, upowszechnili także siodło a przy wyrobie naczyń stosowali koło garncarskie. Z terenów, na których zamieszkiwali zostali wyparci między innymi przez plemiona germańskie

Okres Wpływów Rzymskich

Jak do tej pory na terenie Gminy Przemków zidentyfikowano dwa stanowiska archeologiczne z okresu wpływów rzymskich z: Piotrowic i Przemkowa. Niestety żadne ze znalezisk nie zostało przypisane konkretnej kulturze archeologicznej występującej na terenie Pomorza w tym okresie.

Okres wczesnośredniowieczny rozpoczyna nowy etap dziejów na terenach Dolnego Śląska - czasy historyczne, dla których dysponujemy zarówno zabytkami pochodzącymi z wykopalisk archeologicznych, jak i źródłami pisanyymi. W wiekach tych następuje rozwój osadnictwa, skupiającego się na urodzajniejszych glebach nad rzekami. Dolny Śląsk stanowił wówczas mozaikę mniejszych plemion. Tereny obecnej Gminy Przemków zamieszkiwało najpewniej słowiańskie plemię Dziadoszan, którego terytoria lokalizowane są na obszarze środkowego Bobru, w okolicach Szprotawy oraz Głogowa, gdzie miał znajdować się ich główny gród. Dziadoszanie występują w źródłach pisanych w połowie IX w. u Geografa Bawarskiego w spisie plemion i wymieniani są jako *Dadosezani/Dadosesani*. Kronikarz niemiecki Thietmar wspomina, że w 1000 r. Bolesław Chrobry spotkał się z cesarzem Ottonem III na granicy okręgu plemiennego Diadesisi, a w 1015 r. miało dojść do bitwy pomiędzy wojskami Bolesława Chrobrego a rycerstwem niemieckim w puszczy *Diadoesisi*,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

którą historycy lokują na wschód od Szprotawy. W dokumencie z 1086 r. określającym północne granice biskupstwa praskiego wymieniana jest nazwa *Dedosize*. Dziadoszanie według Geografa Bawarskiego miał mieć 20 grodów, z których jak do tej pory zlokalizowano 16. Były to niewielkie, dobrze umocnione systemem wałów centra wokół których znajdowało się kilka do kilkudziesięciu osad otwartych, tworzących z grodem zespoły osadnicze. W grodach chroniła się okoliczna ludność na wypadek zagrożenia, ale mogła także na stałe przebywać elita społeczna. Niewiele wiadomo, czy Dziadoszanie tworzyli zorganizowaną społeczność, przypisuje się im tzw. Wały Śląskie – pas podwójnych i potrójnych wałów ziemnych umiejętnie łączący się z naturalnymi przeszkodami (na przykład bagnami) w zachodniej części Dolnego Śląska, na obszarze między innymi Borów Dolnośląskich. Możliwe jest także dwufazowe powstanie tych konstrukcji i w drugiej fazie związane byłyby one z monarchią wczesnopiastowską. Ostatnio pojawiła się hipoteza, zgodnie z którą Wały Śląskie zostałyby usypane dopiero w połowie XIII w. oraz w ciągu wieków XIV/XV dla wyznaczenia granic księstwa głogowskiego. Również funkcja, jaką Wały miały pełnić nie jest pewna: służyły do ochrony granic, czy też wyznaczeniu granic w terenie i za ich pomocą kontrolowano szlaki handlowe oraz pobierano cła i podatki. W bezpośredniej bliskości Gminy Przemków wały te znajdują się na południe od Piotrowic, biegnąc w kierunku południowym na długości około 5 km, w niedalekiej odległości wzdłuż zachodnich granic Gminy Przemków, przechodząc przez teren dawnej osady pracowników leśnych Neuvorverk – późniejsze Pogorzele. Osada ta uległa zagładzie podczas olbrzymiego pożaru lasu w 1904 r.

Ślady archeologiczne w postaci fragmentów ceramiki związane z osadnictwem do XV/XVI w. zarejestrowane na licznych stanowiska z terenu gminy: w Jakubowie Lubińskim, Krępie, Łęczcach, Piotrowicach, Szklarkach, Wilkocinie i Wysokiej.

Poniżej podane są informacje o pierwszych wzmiankach w źródłach pisanych o miejscowościach w Gminie Przemków. Dla porządku poniższe informacje dotyczące najstarszych wzmianek o miejscowościach w gminie podajemy w porządku alfabetycznym, dane pochodzą ze źródeł: *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, pod red. Kazimierza Rymuta, oraz *Słownik etymologicznego nazw geograficznych Śląska* w formie elektronicznej: <https://sengs.e-science.pl/>

Występująca w poniższych opisach data „z ok. 1300 r” odnosi się do **Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis** (pol. *Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego*) – katalog rejestrów biskupstwa wrocławskiego sporządzony na początku XIV wieku w łacinie. Jest ona dla wielu wsi śląskich najstarszym zachowanym źródłem historycznym, w którym odnotowano ich istnienie.

- JAKUBOWO LUBIŃSKIE** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1679 r. i jej nazwa została zapisana jako *Iacksdorf*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Jakobsdorf* oznacza „wieś Jakuba”.
- JĘDRZYCHÓWK** – najstarsza wzmianka o miejscowości jako *Henrichstorff polonicalis* dotyczy roku 1342 i pochodzi z pracy z 1845 r.; w 1687/88 r. jej nazwa została zapisana jako *Parro-Heintzendorf*. w 1791 r. jej nazwa została zapisana jako *Klein Heintzendorf*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Klein Heintzendorf*.
- KARPIE** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1791 r. i jej nazwa została zapisana jako *Karpsfreiss*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Karpsfreiss*.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- KREPA** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z około 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Crampa*, w 1508 r. jako *Krampp*, w 1670 r. jako *Krampe*, w 1791 r. jako *Krampf*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Krampf*.
- ŁAKOCINY** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1670 r. i jej nazwa została zapisana jako *Haselbach*, w późniejszych dokumentach z 1687/88, 1791, 1887 występuje także jako *Haselbach*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Haselbach*.
- ŁĘŻCE** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Langenow*, w późniejszych dokumentach z 1508 jako *Langenaw*, w 1670 jako *villa Langen oder Langenau*, w 1845 jako *Langen*. Niemiecka nazwa miejscowości *Langen* od Langenau oznacza „długa niwa”.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Langen*.
- OSTASZÓW** – Wieś powstała w 1936 roku jako modelowa wioska z 42 gospodarstwami, została zbudowana przez Reichsarbeitsdienst i nazwana imieniem jego przywódcy Konstantina Hierla.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Hierlshagen*.
- PIOTROWICE** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Petrowitz*, w 1491 jako *Petrssdorff*, w 1594 jako *Peterssdorff*, w 1670 jako *Petersdorff*, w 1791 jako *Petersdorf*. Niemiecka nazwa miejscowości *Petersdorf* oznacza „wieś Piotra”.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Petersdorf*.
- PRZEMKÓW** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Primkenow*, *Prymkenaw*, w 1375 jako *Prymkenow*, w 1420 jako *Primkenau*, *Prymkenaw*, w 1426 jako *Prymkenowe*, w 1476 jako *Prymkenau*, w 1490 jako *Prymcken*, w 1508 jako *Prymke*, w 1592 jako *Primbkenau*, w 1670 jako *in oppido Primkenau*, w 1670 jako *Primpkenaw*, w 1687/88 jako *Primkenaviensis*, *Primkenawiae*, w 1887 r. jako *Prikenau*, *sl. Primislaw (dorf des Primko)*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Primkenau*.
- SZKLARKI** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Gleserdorf*, w 1791 jako *Glaesersdorf Klein*, w 1845 jako *Glasersdorf*. Niemiecka nazwa miejscowości *Glasersdorf* oznacza „wieś Szklarzy” – we wczesnym średniowieczu nie było Słowian szklarzy, więc była to wieś germańska.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Klein Glasersdorf*.
- WĘGIELIN** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Wenglin*, w 1305 jako *Wenglin ca*, w 1670 jako *Wengel*, w 1679 jak *pago Wengeln*.
Niemiecka nazwa miejscowości: *Wengeln*.
Obecnie przysiółek wsi Jakubowo Lubińskie.
- WILKOCIN** – najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Wolwrammi villa*, w 1332 jako *v. Wolveramsdorf*, w 1508 jako *Wolferrsdorf*, w 1670 jako *Wolfersdorff*. Najwcześniejsza nazwa Wolfram villa (wieś Wolframa) zastąpił nazwę czeską o nieznanym brzmieniu i był pierwszym etapem germanizacji nazwy.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- WYSOKA –** Niemiecka nazwa miejscowości: *Wolfersdorf*.
 najstarsza wzmianka o miejscowości pochodzi z ok. 1300 r. i jej nazwa została zapisana jako *Wyssoka*, w 1388 jako *v. Wysak*, w 1497 jako *Weyssagk*, w 1508 jako *Weyssack*, w 1670 jako pago *Weissag*, *Wessig*, *Wissig*.
 Niemiecka nazwa miejscowości: *Weißig*.

Kalendarium historii Przemkowa i Gminy Przemków:

- 1017 - Biskup Thietmar w swojej kronice relacjonuje wydarzenia wojenne „w kraju Dziadoszan” (Diedesizi, Diedesi) za panowania Bolesława Chrobrego. Z kroniki wynika, że zmagania polskich wojów z hufcami niemieckimi w r. 1017 miały miejsce w puszczy i na bagnach (w pobliżu późniejszego Przemkowa?). W XI w. przez ziemie Dziadoszan przetaczały się wojska czeskie, kilkakrotnie najeżdżające i łupiące piastowskie państwo. W XII w. były to również najazdy niemieckie. W roku 1109 skuteczny opór wojskom cesarza Henryka V stawili głogowianie, w r. 1158 cesarz Fryderyk Barbarossa z trudem przeprawił się przez Wały Śląskie.
- 1241 - śmierć Henryka I Brodatego w bitwie z Mongołami na Legnickim Polu. Po klęsce i śmierci księcia schedą niebawem podzielili się jego synowie. Powstały lokalne dzielnice-księstwa: wrocławskie, legnickie i głogowskie. Terytorium księstwa głogowskiego objęło m.in. teren gminy Przemków. Ziemie śląskie do połowy XIV w. wchodziły formalnie w skład Korony Polskiej. Król Kazimierz Wielki rzekł się ich na rzecz Czech. W rzeczywistości już wcześniej śląscy książęta wchodziłi w trwałe związki lenne z Koroną Czeską. Księstwo głogowskie podporządkowane jej zostało siłą w 1331 r. Od 1490 r. podlegało bezpośrednio władzy czeskich królów. W 1526 roku Czechy, a z nimi Śląsk, przeszły pod władanie austriackich Habsburgów.
- ok. 1290 - założenie Przemkowa na prawie niemieckim (?) przez księcia Przemka I.
- 1355 - Przemków pod zwierzchnością królów czeskich po podziale Śląska.
- 1387 - przywilej wyszynku piwa od księcia Henryka VIII.
- 1397 - Przemków w rękach braci von Rechenberg, którzy władali Przemkowem przez ponad 200 lat, do 1637 r
- 1418 - pierwsza wzmianka o kościele parafialnym pod wezwaniem Marii Panny, prawdopodobnie budowla murowana.
- 1484 - król czeski Władysław nadaje prawa miejskie dla Przemkowa.
- 1508 - Król czeski Władysław nadał miastu w 1508 r. prawo produkcji własnego piwa a cesarz Ferdynand III prawo to potwierdził i utrzymał w mocy w 1561 r. Prawo było wielokrotnie później potwierdzane w 1636 r., 1681 i 1692 r. Browarnictwo z pewnością przyczyniło się do rozwoju Przemkowa dając zatrudnienie oraz dochód miejscowej ludności i sprzyjało rozbudowie o kolejne obiekty związane z warzelnictwem. w XVIII w. funkcjonowała w Przemkowie gmina piwna i co dziesiąty mieszkaniec miasta miał koncesję na produkcję piwa.
- 1521 - Hans von Rechenberg, właściciel miasta wprowadza do miasta reformację, do 1637 r. większość mieszkańców przechodzi na protestantyzm.
- 1637 - 1637 miasto przechodzi w ręce Leo Cropello de Medices, katolika, który zapisał w testamencie dobra przemkowskie zakonowi jezuitów z intencją utworzenia kolegium. właściciel miasta i dóbr Leon Cropello de Medices wprowadza katolickiego proboszcza w miejsce protestanckiego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 1639 - wojska szwedzkie wkraczają do miasta i w 1640 rozkazem szwedzkiego generała Stalhantscha protestantyzm religią oficjalną w Przemkowie.
- 1642 - wojska szwedzkie podpalają miasto podczas wojny trzydziestoletniej (1618-1648). Trwające niemal nieprzerwanie działania zbrojne spowodowały ogromne zniszczenia materialne i straty ludnościowe. Miasta były wielokrotnie łupione przez zwalczające się armie.
- 1667 - miast zostało przejęte przez pasierba Cropello de Medices, barona von Proskowsky, późniejszy hrabia Georg Christoph II von Proskau.
- 1681 - drugi wielki pożar miasta, spaleni ulega stare miasto.
- 1702 - bractwo strzeleckie odbudowuje strzelnicę.
- 1722 - wybudowanie wytwórni słoju przy browarze miejskim.
- 1733 - wzniesienie wieży przy kościele katolickim.
- 1743 - zrównanie czynszu pańszczyźnianego dla wszystkich mieszczan.
- 1744 - budowa kościoła ewangelickiego.
- 1747 - budowa pastorówki przy kościele ewangelickim.
- 1748 - budowa szkoły ewangelickiej.
- 1756 - Przemków otrzymuje rangę miasta akcyzowego – producenci i sprzedawcy mają prawo do pobierania podatku od towarów pierwszej potrzeby włączając go do ceny towaru.
- 1763 - rezultacie tzw. wojen śląskich (1740–1763), Śląsk przypadł Prusom.
- 1772 - hrabia Heinrich von Reuss postanawia o wyburzeniu starego zamku i buduje nową siedzibę.
- 1773 - król Fryderyk Wielki zatrzymuje się w mieście w drodze ze Śląska.
- 1793 - na miejscu osady zwanej Weinberg powstaje tzw. gmina zamkowa, położona w widłach ulic Długiej, Górskiej i ks. Jana Skiby.
- 1794 - powstaje pierwsza huta na bazie istniejącego wcześniej pieca do wytopu rudy.
- 1798 - powstaje Przedmieście Głogowskie (Glogauer Vorstadt) – obecny wschodni odcinek ulicy Głogowskiej.
- 1804 - największy pożar w historii Przemkowa, który strawił większość zabudowy miasta: 89 domów mieszczan, wszystkie stodoły, wieża i wnętrze kościoła katolickiego, plebania i szkoła katolicka, browar miejski i słodownia, remiza, budynek wagi, jatki miejskie, 5 budynków na folwarku szlacheckim, młyn w miejscowości Lauterbach oraz duża część zabudowy (ob. ulice Strumykowa, Potokowa i Młyńska). Z pożogi ocalały 23 domy na przedmieściach, zabudowania gminy ewangelickiej oraz siedziba właściciela.
- 1806 - odbudowa ratusza, początek odbudowy browaru i słodowni miejskiej – z udziałem funduszy królewskich.
- 1809 - wchodzi w życie nowe zasady organizacji miast w monarchii pruskiej, wybrana wg. nowych zasad Rada Miejska postanawia o budowie cegielni miejskiej.
- 1810 - zniesienie dziedzicznego poddaństwa w Prusach.
- 1817 - odbudowa kramów oraz strzelnicy zniszczonych podczas przemarszu wojsk w czasie wojen napoleońskich.
- 1818 - założenie nowej apteki przez aptekarza Stephana z Nowej Soli w wykupionym od gminy miejskiej domu w rynku; odbudowa remizy.
- 1818-1819 - wybrukowanie głównych ulic i placów oraz uliczki wiodącej do kościoła ewangelickiego.
- 1820 - wybrukowanie Neugasse (obecna ul. Nowa) i Heinrichgasse (obecna ul. 10 lutego), obsadzenie lipami obecnej ul. Szprotawskiej.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 1821 - budowa nowej i większej szkoły ewangelickiej w miejscu starej, wybrukowanie pn-zach naroża rynku i ulicy biegnącej w kierunku folwarku szlacheckiego (obecnie nie istniejącej – zlikwidowanej pomiędzy 1890 a 1895 r. w związku z budową nowego zamku książęcego).
- 1853 - dobra przemkowskie kupuje książę Christian August von Schleswig-Holstein-Soderburg-Augustenburg.
- 1857 - nowe przepisy budowlane w państwie pruskim.
- 1861-1863 - Książę Christian August zakłada folwark Louisenhof, zespół zabudowy folwarcznej po lewej stronie ul. Fabrycznej, jest to jeden spośród kilku folwarków w okolicy.
- 1870 - założenie Henriettenhutte przez księcia Friedricha von Schleswig-Holstein, na miejscu wcześniejszej huty.
- 1872 - powstanie krochmalni, założonej przez księcia przy obecnej ul. Krochmalnej i Stawowej.
- 1879 - podczas polowania w przemkowskim lesie wziął udział następca tronu cesarskiego Fryderyka Wilhelma Hohenzolern, podczas którego poznał księżniczkę Augustę Wiktorię, z którą w 1881 r. się ożenił. Dzięki temu rodzina książęca Schleswig-Holsteinów została związana z dworem cesarskim
- 1881 - córka księcia Friedricha von Schleswig-Holstein, Augusta Wiktorina zostaje żoną następcy tronu Wilhelma i późniejszą cesarzową.
- 1888 - otwarcie szkoły w osadzie Hoheofen – dzisiejsza dzielnica przemysłowa, tzw. Huta,
- 1890 - zburzenie starego, neogotyckiego zamku.
- 1891 - budowa linii kolejowej Niegosławice – Rokitki, dzięki której miasto uzyskuje połączenie kolejowe.
- 1892 - budowa szkoły przy obecnym placu Targowym (Louischule), a także przedszkole oraz sala widowiskowa (obecnie budynek kina Gwardia).
- 1895 - rozpoczęcie budowy nowego zamku książęcego.
- 1895-1896 - budowa Friedrich-Christianhutte, założonej przez księcia Ernesta Gunthera von Schleswig-Holstein.
- 1896-1898 - budowa zamku książęcego wg planów dworskiego radcy budowlanego Ernsta von Ihne.
- 1902-1914 - remont nawierzchni ulic polegający na wymianie kamienia polnego na kostkę a na chodnikach granitowe płyty.
- 1903-1906 - elektryczne oświetlenie ulic miasta (energię elektryczną dostarczała elektrownia w Cottbus);
- 1904 - wielki pożar otaczających miasto lasów, który spowodował zmianę krajobrazu okolic miasta, obecnie miejsce lasów zajęły podmokłe łąki.
- 1904/1905 - miasto wchłania nową dzielnicę tzw. gminę zamkową (Schlossgemeinde).
- 1906 - powstaje Dortheenhutte, założona przez księcia Ernsta Gunthera.
- 1910 - założenie cmentarza ewangelickiego na ob. ul. Kaczanowskiej.
- 1912 - założenie kąpieliska miejskiego przy osiedlu Hohenofen (dzisiejsza dzielnica przemysłowa), pomiędzy stawami hodowlanymi, a parkiem książęcym. Były tam urządzenia do zabaw na wodzie i wypożyczalnia sprzętu pływającego. Na wyspie, do której prowadził drewniany pomost, znajdowała się kawiarenka. W latach 30. XX wieku kąpielisko zostało zmodernizowane. Po 1945 roku zarówno urządzenia wodne, jak też kawiarnia na wyspie zostały zniszczone.
- 1921 - miejscowa firma Schulz&Thun dostarcza energię elektryczną.
- 1924 - sprzedaż ratusza z przeznaczeniem na biura oraz kawiarnię.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 1925 - po przekształceniu w spółkę akcyjną po śmierci księcia Ernsta Gunthera następuje połączenie zakładów hutniczych z firmą Warsteiner Gruben und Huttenwerke.
- 1929 - włączenie do miasta miejscowości Lauterbach (dawna wieś Młynów, dzisiejsza ul. Młyńska, Strumykowa i Stawowa) oraz Henriettenhutte (dawna osada fabryczna Hoheofen).
Rozpoczęcie prawnego rozwiązania dóbr przemkowskich. Wcześniej, w 1921 r. majątek został podzielony: wdowa po księciu Erneście Guntherze Dorothea Marie zu Schleswig-Holstein odziedziczyła zamek, park i część majątku Louisenhof oraz większą część posiadłości leśnej (tzw. allodium), pozostała część (jako fideikomis) przeszła w ręce Alberta zu Schleswig-Holstein, kuzyna księcia Ernsta. W 1931 r. po śmierci księcia Alberta zu Schleswig-Holstein – ostatniego z rodu – część majątku (fideikomis) przeszedł w ręce następcy tronu niemieckiego, a następnie na własność miasta. Okoliczne bagna włączono do pobliskich gmin Łężce i Krępa, las otaczający zamek (czyli park) włączono do gminy Szklarki a zamek przekazano miastu Przemków.
- 1930 - wybudowanie dwóch z planowanych trzech 8rodzinnych domów osiedlowych na obecnej ulicy Kwiatowej, poszerzenie ulicy Kościelnej, budowa nowego ujęcia wody przy ul. Głogowskiej.
- 1931 - umiera książę Albert von Schleswig-Holstein, ostatni z rodu dziedzic Przmkowa, został pochowany na przemkowskim cmentarzu ewangelickim przy kościele,
- 1933 - poszerzenie ulicy Szprotawskiej, częściowe wyburzenie budynku dawnej elektrowni (obecnie ulica Łąkowa) i zagospodarowanie na cele mieszkalne.
- 1934 - skanalizowanie części ulicy Głogowskiej, Nowej, lokalizacja osiedla hutniczego pomiędzy dzielnicą przemysłową a miastem (naprzeciwko dworca kolejowego Przemków-Odlewnia).
- 1935 - otwarcie kąpieliska miejskiego po gruntownej modernizacji, wybudowanie w stanie surowym domów osiedla dla członków Arbeitsdienstu przy obecnej ul. Głogowskiej.
- 1936 - założenie wsi Ostaszów - wieś powstała jako modelowa wioska z 42 gospodarstwami, zbudowana przez Reichsarbeitsdienst (RAD – Służba Pracy Rzeszy). Nazwa pochodzi od Konstantyna Hierla, przywódcy RAD.
W końcu lat 30. XX w., w wyniku wielkiego przedsięwzięcia inżynierskiego, z udziałem hufców pracy (2400 osób) zmeliorowano i osuszono lwią część bagien. Na pozyskanych gruntach powstały łąki i plantacje konopi. Próby osuszenia bagien podjęto już w XVIII w., z polecenia króla Prus, Fryderyka II. 100 lat później książę Christian August von Schleswig-Holstein osuszenie bagien uznawał za swoje główne zadanie gospodarcze
- 1938 - gotowe osiedle hutnicze przy dworcu Przemków-Odlewnia.
- luty 1945 - Przemków opuszczają Niemcy a miastem zawiadywała komendantura wojsk radzieckich; pałac został spalony przez wycofujące się oddziały SS w ostatnich dniach wojny.
- 1945 - utworzenie gminy Przemków,
- pocz. 1946 - Przemków przemianowano na osadę wiejską (w województwie wrocławskim).
- 1950 - Przemków w województwie zielonogórskim.
- 1954 - Przemków otrzymuje status osiedla miejskiego.
- 1957 - odkrycie 1957 bogatych złóż miedzi oraz budowa kopalń i hut Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego - największy rozwój przypadał na lata 60-te ubiegłego wieku.
- 1959 - przywrócenie praw miejskich dla Przemkowa.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 1973 - utworzenie na nowo gminy Przemków.
- 1975 - po reformie administracyjnej Przemków znajduje się w obrębie województwa legnickiego.
- 1992 - opuszczenie Polski przez wojska radzieckie - na terenie Nadleśnictw Chocianów, Przemków i Świątoszów znajduje się 17 km kwadratowych po byłym poligonie Armii Radzieckiej, który sięga początkami początku XX w. Wtedy to za sprawą rodziny von Dohna pomiędzy Żaganiem a Świątoszowem zaczął powstawać poligon, który pod dojściu do władzy nazistów był największym poligonem wojskowym na terenach III Rzeszy.
- 1998 - po reformie administracyjnej Przemków w granicach województwa dolnośląskiego.

5.2.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Termin ten został przyjęty przez organizację UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu w Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego.

Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji dziedzictwem niematerialnym są: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zgodne z definicją podaną powyżej, przejawia się w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, których nośnikiem jest język: bajki, legendy, przysłowia, zagadki, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, modlitwy, śpiewy, lamenty pogrzebowe, zawołania, zaklęcia;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne: rytuały i zwyczaje doroczne, sytuacyjne, rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki nawiązywania kontaktów międzyludzkich, gwarę;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania medyczne, meteorologia ludowa, wiedza o wszechświecie.

W wyniku przejścia przez Polskę ziem Dolnego Śląska, po 1945 roku nastąpiła całkowita wymiana ludności przez co została zerwana ciągłość kulturowa na tych terenach. Na tereny Dolnego Śląska migrowali przede wszystkim mieszkańcy ziem wschodnich Polski, zajęte po II wojnie światowej przez ZSRR. Na tereny Borów Dolnośląskich, w okolice Przemkowa zostali w latach 1945-1947 przymusowo przesiedleni Łemkowie, których ojczyzną był Beskid Niski. Łemkowie byli grupą etnograficzną, tzn. społecznością zamieszkującą określone terytorium, wyróżniającą się zespołem właściwych sobie cech kulturowych (granice występowania tego zespołu określają terytorium etnograficzne), a także posiadającą zarówno poczucie łączności ze sobą, jak i poczucie odrębności od sąsiadów. Łemkowie pozostali i pozostają grupą o wyrazistej świadomości swej jedności i odrębności,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

własnym języku, kulturze i świadomości zbiorowej, pielęgnującą łemkowskie święta i obrzędy i zachowującą tradycyjną kuchnię rodem z Łemkowszczyzny. Społeczność łemkowska w Przemkowie prowadzi działania integracyjne, zwłaszcza przez organizowanie takich imprez jak „Łemkowska Watra w Michałowie”, „Łemkowska Watra na Obczyźnie”, czy „Kermesz łemkowski”, utrwalające i propagujące obrzędy i potrawy łemkowskie.

Polityka państwa po 1945 r., najczęściej wsparta negatywną propagandą wobec dawnych mieszkańców Dolnego Śląska a także brak reakcji organów Państwa doprowadziły do katastrofalnego stanu niemieckie, protestanckie cmentarze. Dopiero po zmianach ustrojowych w 1989 r. nastąpiła zmiana polityki Państwa oraz nastawienia mieszkańców, którzy zaczęli się interesować historią lokalną i szeroko pojętym dziedzictwem kulturowym, będącym elementem budowy tożsamości „małej ojczyzny”.

Dziedzictwo niematerialne na terenie kultywowane jest głównie poprzez zachowanie obrzędowości zwyczajów dorocznych – na przykład doroczne dożynki, tradycji związanych ze świętami kościelnymi, silną tradycję patriotyczną, najczęściej manifestowaną poprzez oprawę religijno-patriotyczną uroczystości i imprez. Obrzędowość kościelna to także dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne. Grupą pielęgnującą dawne zwyczaje pozostali Łemkowie, którzy tworzą grupą o wyrazistej świadomości swej jedności i odrębności, własnym języku, kulturze i świadomości zbiorowej, pielęgnującą łemkowskie święta i obrzędy i zachowującą tradycyjną kuchnię rodem z Łemkowszczyzny.

Na Krajowej Liście Produktów Tradycyjnych prowadzonej przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zarejestrowane są „Miodowe pierniczki z Przemkowa”. Krajowa Lista Produktów Tradycyjnych utworzona została na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych. Jednym z głównych celów powstania tej listy jest promocja i rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami na terenie kraju, po to, aby następnie móc je skuteczniej promować także za granicą. Poniższe informacje zostały zaczerpnięte ze strony internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych12>).

Miodowe pierniczki z Przemkowa wpisane zostały na listę produktów tradycyjnych w dniu 2011-08-25 w kategorii Wyroby piekarnicze i cukiernicze w woj. dolnośląskim. Pierniki wywodzą się z tzw. miodowników wielkich, czyli bochnów chleba robionych na miodzie z dodatkiem importowanych przypraw korzennych i bakalii. Ważnymi ośrodkami wytwórczości piernikarskiej były Głogów, Legnica i Świdnica a największy rozkwit przypada na okres od XVI do początku XX w. Pierwsze wzmianka o wypieku pierników w Przemkowie pochodzą z XIX w. W swojej „Historii miasta i ewangelickiej gminy kościelnej Przemkowa” z 1891 r. Pastor Paul Jentsch podawał, że „szczególną zaletą cieszą się sprzedawane na rynkach przemkowskie wyroby bednarskie i wyroby z piernika”. Swoją wyjątkowość Miodowe pierniczki z Przemkowa zawdzięczają miodom wrzosowym i gryczanym z przemkowskich pasiek. One to nadają im wyjątkowy smak i specyficzny aromat. Każda czynność związana z wypiekiem pierników, począwszy od przygotowania ciasta, poprzez wykrawanie nożem wzorów, lukrowanie (dekorowanie), a skończywszy na pakowaniu pierników, wykonywana jest ręcznie. Oprócz miodu, do wypieku pierników używana jest dobrej jakości mąka, masło, jaja, sól oraz przygotowana w odpowiednich proporcjach przyprawa korzenna, na którą składa się: pieprz, goździki, cynamon, imbir, kardamon, gałka muszkatołowa. Do dekorowania pierników stosowany jest lukier przygotowywany z cukru pudru i soku z cytryny.

Drugim produktem wpisanym na listę produktów tradycyjnych w dniu 2005-10-04 w kategorii Miody w województwie woj. dolnośląskim jest „Miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich”. Tradycje

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

bartnicze w Borach Dolnośląskich sięgają co najmniej okresu wczesnego średniowiecza, kiedy to Słowianie utrzymywali pszczoły w ulach kłodowych. W czasach późniejszych, w wiekach XII i XIII pojawiły się ule plecione z wikliny i słomy. Źródła pisemne podają, że pomiędzy Odrą a Łebą intensywnie „chodzono koło barci”, a ludność słowiańska musiała płacić daninę za dzierżawę borów bartnych. Kronikarze niemieccy odnotowali obowiązek oddawania tyle garnców miodu ile gospodarstwo miało radeł. Niektórzy z pośród bartników łużyckich musieli płacić nawet do 100 donic miodu, co dowodziło by, że posiadali oni wielkie i dochodowe bory bartne. Z kroniki Thietmara dowiadujemy się, że wojska niemieckie w 1015 r. w żupie słowiańskiego plemienia Dziadoszan napotkały bartnika i pozbawiły go życia. Bartnicy mieli własne sądy. W wielu miejscowościach górnych Łużyc działały stowarzyszenia bartne, na których czele stali żupanowie. Odbływały się również jarmarki miodne. W 1568 r. została wydana w Zgorzelcu książka „Podstawy nauki o pszczołach i ich pielęgnacji w księstwie głogowskim na podstawie własnego doświadczenia zebrane przez Nickela Jacoba, mieszkańca Szprotawy”. Autor wyznaje, że pszczelarstwem parał się jego ojciec i dziadek a książkę napisał na prośbę burmistrzów i rajców miejskich z Głogowa, Kożuchowa, Góry Śląskiej, Szprotawy, Zielonej Góry i Świebodzic. Bory bartne utrzymywały się do początku XIX wieku i to w wioskach rodowitych Łużyczan, z grona których wywodzi się wielu słynnych pszczelarzy. W XIV w. obok bartnictwa zaczęło się rozwijać pasiecznictwo. Wykorzystywano kłody bartne, które uprzednio wycięto z drzewa bartnego i ustawiono w pobliżu siedziby ludzkiej. Bartnictwo w Borach Dolnośląskich przetrwało w formie szczątkowej nawet do końca XIX w. Zapiski wskazują, że ule kłodowe wywożono do lasów, zawieszano je na drzewach, gdyż las był nadal miejscem dobrego pożytku. Z życiem pszczelarza i rodziny pszczelej związana była bogata obrzędowość. Należało zawiadamiać pszczoły o wydarzeniach rodzinnych pszczelarza – radosnych i smutnych. Ule przystrajano w odpowiednie wstążki lub wianki kwiatów, i wypowiadano odpowiednie zaklęcia. Cenione przez pszczelarzy wrzosowiska pojawiły się w Borach Dolnośląskich wraz z wojskiem. W 1898 roku Dohnowie, ówcześni właściciele Borów Dolnośląskich przekazali pod poligon 10-15 tys. mórg pruskich (5700-8500 ha), położonych w okolicy Świętoszowa. W tym czasie nastąpiła intensywna eksploatacja lasu. W 1900 roku doszło do olbrzymiego pożaru, który swym zasięgiem objął obszar 1800 ha. Doprowadziło to do degradacji drzewostanu i rozrastania się wrzosowisk. Od początku XX wieku ludność niemiecka, zamieszkująca te tereny, intensywnie wykorzystywała wrzosowiska w okresie kwitnienia wrzosu (przełom sierpnia i września). Po roku 1945, czyli od zakończenia drugiej wojny światowej, ludność wysiedlona z byłych terenów wschodnich, która przybyła na teren Borów Dolnośląskich, kontynuowała tradycje pszczelarskie na tym terenie. (za artykułem autorstwa Jana Serwatki nt. „Wyniki analizy pyłkowej miodów wrzosowych” z 1958 r., Pszczelnicy Zeszyt Naukowy nr 2 z czerwca 1958 roku, oryginał artykułu znajduje się w Instytucie Sadownictwa i Kwaciarstwa, oddział Pszczelnictwa, Kazimierska 2, Puławy).

Kolejnym produktem, który może być identyfikowany także z terenami Gminy Przemków jest wpisany na listę produktów tradycyjnych w dniu 16.05.2017 w kategorii Napoje w woj. dolnośląskim jest „Juha – kompot z suszonych owoców”. Napój ten tradycyjnie przyrządzany był przez ludność łemkowską

Gmina Przemków posiada także bogaty kalendarz corocznych imprez, z których wiele ma zasięgu ponadlokalnym i w których uczestniczy nie tylko społeczność lokalna. Wśród najważniejszych o zasięgu ponadlokalnym nich należy wymienić:

- Orszak Trzech Króli (styczeń),
- Święto Konstytucji 3 Maja,
- Dolnośląskie Święto Miodu i Wina (wrzesień);

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Impreza organizowana od 1999 r. Co roku święto skupia mieszkańców Przemkowa, miejscowości z całego regionu, wielu odległych zakątków Polski, a nawet z zagranicy. Święto Miodu i Wina jest wydarzeniem ogólnopolskim, na stałe wpisanym w życie lokalnej społeczności i tradycję Przemkowa oraz kalendarz dolnośląskich imprez plenerowych oraz zdaniem pszczelarzy jedną z najważniejszych imprez pszczelarskich w Polsce. Święto Miodu i Wina to kiermasze wszystkich polskich gatunków miodów, miodów pitnych i innych produktów pszczelich, sprzętu pasiecznego oraz win, sadzonek winorośli i produktów lokalnych. W trakcie trwania Święta corocznie organizowany jest konkurs na „Wzorową Pasiekę” i „Wzorowe Gospodarstwo Pasieczne” oraz „Najlepszy Miód”. W roku 2021 oceniono łącznie 122 miody i przyznano nagrody w 8 kategoriach: miód wrzosowy, wielokwiatowy, rzepakowy, akacjowy, lipowy, gryczany, spadziowy oraz nawłociowy.

- Dożynki powiatowo-gminne, organizowane we wrześniu,
- Narodowe Święto Niepodległości – organizowane 11 listopada,
- Spotkania Trzech Pokoleń z Kulturą Łemkowską (listopad) – w 2021 r. odbędzie się XIV spotkanie.

5.2.3. Infrastruktura kultury, oświatowa, turystyczna na terenie Gminy Przemków

Na terenie Gminy działa Przemkowski Ośrodek Kultury i Biblioteka powołany Uchwałą nr XXI/103/16 Rady Miejskiej w Przemkowie z dnia 28 lipca 2016 r. w sprawie połączenia samorządowych instytucji kultury: Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Przemkowie i Przemkowskiego Ośrodka Kultury w Przemkowie. Poniższe informacje dotyczące działalności Ośrodka zaczerpnięto ze stron internetowych Ośrodka (<http://www.przemkow.naszgok.pl/>; <https://www.facebook.com/Przemkowski-O%C5%9Brodek-Kultury-i-Biblioteka-411463849041899/>).

Przemkowski Ośrodek Kultury i Biblioteka posiada do dyspozycji na terenie Przemkowa budynek Przemkowskiego Ośrodka Kultury, budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej, budynek dawnego kina Gwardia oraz filię biblioteki w Wysokiej. Ośrodek posiada dużą salę widowiskową, w jego budynku odbywają się koncerty, prelekcje, spotkania tematyczne, próby zespołów a także wystawy. Ośrodek prowadzi także zajęcia edukacyjne: zespołów tanecznych, muzycznych, teatralnych, zajęcia plastyczne i dydaktyczne dla dzieci i młodzieży. Przy Przemkowskim Ośrodku Kultury działają:

- Przemkowska Orkiestra Dęta,
- zespół taneczny „Cykady”,
- kółko teatralne,
- koło plastyczne „Gryzmołkowo”.

Przemkowska Orkiestra Dęta powstała w 1961 r., początkowo przy Zakładach Metalurgicznych w Przemkowie, następnie jako młodzieżowa orkiestra dęta, którą tworzyli uczniowie szkół z Przemkowa. Obecnie bierze udział w wojewódzkich i ogólnopolskich przeglądach i festiwalach orkiestr dętych. Koncertuje w kraju oraz poza granicami reprezentując gminę i miasto Przemków. Bierze udział w obchodach świąt narodowych i kościelnych, festynach rodzinnych, wydarzeniach kulturalnych organizowanych przez urzędy gmin i miast oraz różnego rodzaju instytucje i firmy.

Przemkowski Ośrodek Kultury organizuje wielu wydarzeń kulturalnych na terenie Przemkowa, pracownicy Ośrodka oraz wykwalifikowani instruktorzy prowadzą różnego rodzaju zajęcia edukacyjne. Ośrodek współpracuje ze szkołami, przedszkolami, stowarzyszeniami, instytucjami samorządowymi udostępniając swoje pomieszczenia i infrastrukturę techniczną na potrzeby prób, przedstawień, koncertów, wszelkiego rodzaju spotkań. W ramach Programu EtnoPolska 2019 Ośrodek

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

prowadził projekt „Nasze rękodzielnicze tradycje”, który był finansowany przez Narodowe Centrum Kultury w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Na terenie Gminy aktywnie działają:

- Zespół Ludowy „Tęcza” przy szkole podstawowej w Wysokiej,
- Zespół Folklorystyczny „Marzenie” ze Szklarek,
- Zespół Pieśni i Tańca „Łastiwoczka” z Przemkowa,
- Zespoły muzyczne: „ZBB” i „Sekcja” z Przemkowa,
- Chór „Aria” z Przemkowa.

W gminie Przemków funkcjonuje jeden zespół szkół, trzy szkoły podstawowe (dwie w Przemkowie oraz w miejscowości Wysoka), dwa przedszkola. We wszystkich miejscowościach Gminy funkcjonują Świetlice Wiejskie.

Na terenie Przemkowskiego Parku Krajobrazowego wytyczone są Ścieżki ekologiczne, przeznaczone do prowadzenia zajęć dydaktycznych przez instruktorów edukacji przyrodniczej:

- **Ścieżka „Stawy Przemkowskie”**

Oznakowana ścieżka utworzona w rezerwacie ornitologicznym o tej samej nazwie. Ścieżka prowadzi gozłami wśród stawów, służy poznaniu ekosystemów wodno-błotnych, w szczególności obserwacji życia ptaków, w tym zjawisk cyklicznych, elementów biologii. Wstęp na trasę ścieżki jedynie z instruktorem.

- **Ścieżka „Lasy okolic Przemkowa”**

Oznakowana ścieżka służy poznaniu ekosystemów lasów liściastych. Prowadzi przez park w Przemkowie – rezerwat „Łęgi Źródłiskowe koło Przemkowa” – i dalej przez lasy po sąsiedztwo rezerwatu „Buczyna Piotrowicka”, skąd kieruje się na północ do dębu „Chrobry” w Piotrowicach. Stamtąd powraca do punktu wyjścia. Na trasie znajdują się główne atrakcje przyrodnicze tutejszych lasów – buczyna sudecka z rzadkimi roślinami runa i wydmy śródlądowe. Możliwość okresowych obserwacji rzadkich elementów biologii ptaków, popielic i jeleni. Ścieżka może być wykorzystywana odcinkowo jako trasa spacerowa.

- **Ścieżka „Ruchome wydmy śródlądowe”**

Nie oznakowana ścieżka, z Wilkocina do bunkra poradzieckiego i wydmy śródlądowej. Umożliwia poznanie środowiska borów oraz zimowiska nietoperzy w poradzieckich bunkrach.

Przez teren Przemkowskiego Parku Krajobrazowego przebiega około 250 km szlaków turystycznych. Pozostają one pod opieką oddziałów DZPK Wrocław oraz PTTK – Lubin.

- **Szlak Zabytków:** kolor żółty; rodzaj: pieszy; trasa: Przemków-Prochowice. Długość szlaku 10 km,
- **Szlak Borowika:** kolor czerwony; rodzaj: pieszy; trasa: Przemków – Piotrowice – wieś Pogorzele – Studzianki – Borówki – Gromadka – Wierzbowa – Pasternik -Chocianów – Przemków. Długość szlaku 75 km,
- **Szlak Czerwony Rowerowy:** kolor czerwony; rodzaj: rowerowy; trasa: Wierzbowa – Leszno Górne – Biernatów – Piotrowice – Przemków. Długość szlaku 35 km,
- **Szlak Niebieski Rowerowy:** kolor niebieski; rodzaj: rowerowy; trasa: Przemków- Piotrowice-wieś Pogorzele – Studzianki-Borówki – Gromadka – Wierzbowa – Pasternik -Chocianów – Przemków. Długość szlaku 75 km,
- **Szlak Żółty Rowerowy:** kolor żółty; rodzaj: rowerowy; trasa: Przemków – Radwanice – Krępa – Ostaszów – Łężce – Przemków. Długość szlaku 38 km.

W Wilkocinie znajdują się tablice Szlaku Czerwonego Kapturka, które rozstawiono wzdłuż drogi przebiegającej przez wieś, i które zawierają fragmenty bajki o Czerwonym Kapturku. W okolicach Wilkocina znajdują się obiekty pozostałe po stacjonujących tam do 1992 r. wojskach ZSRR, z których

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

w dwupoziomowym bunkrze znalazły schronienie nietoperze zimujące tam w okresie od października do połowy kwietnia.

Na terenie Gminy Przemków bardzo aktywnie i zaangażowanie wyróżnia się społeczność lokalna, która udziela się w lokalnych stowarzyszeniach i formalnych oraz nieformalnych grupach jak na przykład: Przemkowska Fundacja Społeczno-Oświatowa Educo, która wydaje Roczniki Przemkowskie, zawierające aktualne informacje dotyczące tego, co dzieje się na terenie Gminy, Przemkowski Uniwersytet Trzeciego Wieku oraz Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów.

W ramach społecznego projektu „Inicjatywy kulturalne mieszkańców Przemkowa”, odbyło się wydarzenie „Śpieszmy się przekazać naszą historię i tradycję”. W ramach tej inicjatywy zostały zorganizowane wielopokoleniowe warsztaty, np. szycie strojów dla zespołu, który powstał podczas wydarzenia; zorganizowano spotkania z najstarszymi mieszkańcami, podczas którego spisano opowieści o czasach pierwszych powojennych osadników, zorganizowano wystawę fotograficzną pamiątkowych fotografii mieszkańców.

W dawnym schronie, znajdującym się w pobliżu dawnych Zakładów Metalurgicznych Dolnośląska Grupa Eksploracyjna „Legion” planuje urządzenie swojej siedziby oraz muzeum. Schron ten powstał prawdopodobnie po II wojnie światowej, w okresie „zimnej wojny” i teren, na którym się znajduje został użyczony od Urzędu Miejskiego w Przemkowie.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.), formami ochrony zabytków są:

- ✓ wpis do rejestru zabytków;
- ✓ uznanie za pomnik historii;
- ✓ utworzenie parku kulturowego;
- ✓ ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Przemków funkcjonują dwie z wymienionych wyżej form ochrony: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Prowadzenie jakichkolwiek działań, prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiekcie zabytkowym, jak i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego zgodnie z art. 36 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.).

Art. 36. 1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) *prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 2) *wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;*
- 3) *prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;*
- 4) *prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;*
- 5) *prowadzenie badań archeologicznych;*
- 6) *przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 7) *trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;*
- 8) *dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 9) *zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;*
- 10) *umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*

Ustawa wymienia kolejno: prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych. Należy uzyskać zgodę konserwatora również na przemieszczanie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego oraz zmianę jego przeznaczenia i sposobu korzystania z tego zabytku, a także na umieszczanie urządzeń technicznych i reklamowych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. W przypadku archeologii niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na badania archeologiczne oraz na poszukiwania prowadzone przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania. Pozwolenie WKZ ma formę decyzji administracyjnej, tak więc w toku postępowania mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Tryb wydawania pozwoleń reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków*. Rozporządzenie to precyzuje zakres wniosku i załączników dla każdego typu działań przy zabytku.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Przemków znajduje się 37 lub 38 zespołów zabytków i zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków – niezgodność dotyczy domu przy ulicy Ratuszowej nr 7 w Przemkowie, który ujęty jest w wykazie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków - stan na 31 marca 2021 r., (https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/stan%20na%2031.03.2021/DLN-rej.pdf dostęp 05/06/2021), ale nie figuruje w wykazie obiektów na stronie WUOZ Wrocław (<https://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=92695> – dostęp 05/06/2021).

Wszystkie zabytki zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej. Są to tym samym najcenniejsze element krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegający ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela nr 1: Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w Gminie Przemków

	MIEJSCOWOŚĆ	ZAKRES WPISU DO REJESTRU Według Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków – stan na 31 marca 2021	ADRES, NAZWA I NR OBRĘB, DZIAŁKI	NR
1.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	park, k. XIX, nr rej.: A/2917/654/L z 22.12.1983	59-170 Jakubowo Lubińskie na działkach geodez.: 108, 163, 164, 166/2, 166/4, 167, 169, 170/2, 171/2, 171/3, 172, 173/177, 174, 175, 176, 177, 178, 179/177, 180/1, 180/2, 186, 205, 229, 230, 238, 244, 544, obręb: JAKUBOWO LUBIŃSKIE ID: 021605_5.0001. – patrz wyżej	
2.	PRZEMKÓW	miasto wraz z osiedlem robotniczym przy dawnej odlewni żeliwa, 1305-XIX, nr rej.: A/2680/633/L z 11.05.1982	Obszar miasta: ul. Powstańców Styczniowych, fragm. Pl. Targowego do ul. J. Skiby, przez ul. Kościuszki do gen. Sikorskiego, tyłami dz. ul. Głogowskiej, na pd., tyłami dz. ul. Garncarskiej, do ul. Wilczej, tyłami dz. Pl. Kościelnego do ul. Szprotawskiej, Zamkową i Zamkową do Powstańców Styczniowych Obszar osiedla robotniczego: ul. Kolejowa, Wielkie Piece, Topolowa, tył. dz. ul. Rybnej, na pd. ul. Szkolnej, na zach. i pd. ul. Leśnej, do ul. Szkolnej, tyłami działek na wsch. do ul. Zielonej, Hutniczą do ul. Kolejowej	
3.	PRZEMKÓW	kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP,	59-170 Przemków	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

		XV-XVIII, nr rej.: A/2351/232 z 27.03.1961	na działce geodez.: 531 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.531
4.	PRZEMKÓW	kaplica, XVIII, nr rej.: A/2352/1979 z 27.04.1971	59-170 Przemków na działce geodez.: 531 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.531
5.	PRZEMKÓW ul. Dworcowa 5	dworzec Przemków-Miasto, ul. Kolejowa 9, 1910-1915, nr rej.: A/3260/805/L z 28.12.1987	ul. Dworcowa 5 59-170 Przemków na działce geodez.: 379 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.379
6.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 1	dom, ul. Głogowska 1, 1 poł. XIX, nr rej.: A/3262/1981 z 16.10.1973	ul. Głogowska 1 59-170 Przemków na działce geodez.: 727/1 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.727/1
7.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 4	dom, ul. Głogowska 4, k. XIX, nr rej.: A/3263/958/L z 24.05.1991	ul. Głogowska 4 59-170 Przemków na działce geodez.: 730 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.730
8.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 5	dom, ul. Głogowska 5, poł. XIX, nr rej.: A/3264/1985 z 4.04.1971	ul. Głogowska 5 59-170 Przemków na działce geodez.: 731 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.731
9.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 6	dom, ul. Głogowska 6, XVIII/XIX, nr rej.: A/3265/1983 z 16.10.1973	ul. Głogowska 6 59-170 Przemków na działce geodez.: 733/2 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.733/2
10.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 7	dom, ul. Głogowska 7, 1 poł. XIX, nr rej.: A/3266/1984 z 16.10.1973	ul. Głogowska 7 59-170 Przemków na działce geodez.: 733/1 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.733/1
11.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 8	dom, ul. Głogowska 8, k. XIX, nr rej.: A/3267/957/L z 24.05.1991	ul. Głogowska 8 59-170 Przemków na działce geodez.: 733/1 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.733/1
12.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 13	dom, ul. Głogowska 14, k. XIX, nr rej.: A/3268/956/L z 24.05.1991	ul. Głogowska 13 59-170 Przemków na działce geodez.: 743/1 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.743/1
13.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 38	dom, ul. Głogowska 38, 1 poł. XIX, nr rej.: A/3269/1991 z 16.10.1973	ul. Głogowska 38 59-170 Przemków na działce geodez.: 698 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.698
14.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 50	dom, ul. Głogowska 50, XIX/XX, nr rej.: A/3270/1997 z 16.10.1973	ul. Głogowska 50 59-170 Przemków na działce geodez.: 668 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.668
15.	PRZEMKÓW ul. Kolejowa	dworzec Przemków-Odlewnia, ul. Dworcowa 5, k. XIX, nr rej.: A/3261/804/L z 28.12.1987	ul. Kolejowa 59-170 Przemków na działce geodez.: 154/3 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.154/3
16.	PRZEMKÓW ul. Nowa 7	dom, ul. Nowa 7, XVIII/XIX, nr rej.: A/3272/2001 z 16.10.1973	ul. Nowa 7 59-170 Przemków na działce geodez.: 546 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.546
17.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny 6	kościół ewangelicki, ob. prawosławny, XVIII, XIX, nr rej.: A/2353/1980 z 27.04.1971	ul. Plac Kościelny 6 59-170 Przemków na działce geodez.: 753/3 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.753/3
18.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny 6	plebania, XVIII, XIX, nr rej.: A/2353/1980 z 27.04.1971	ul. Plac Kościelny 6 59-170 Przemków na działce geodez.: 753/3 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.753/3
19.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny 5	d. szkoła ewangelicka, pl. Kościelny, 1747, 1821, nr rej.: A/3259/1998 z 27.04.1971	ul. Plac Kościelny 5 59-170 Przemków na działce geodez.: 752/4 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.752/4
20.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 2	dom, pl. Wolności 2, XVIII/XIX, nr rej.: A/3276/2007 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 2 59-170 Przemków na działce geodez.: 709

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

			obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.709
21.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 2a	dom, ul. Królewska 1, pocz. XIX, nr rej.: A/3271/2000 z 16.10.1973	ul. Plac Wolności 2a 59-170 Przemków na działce geodez.: 709 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.709
22.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 4	dom, pl. Wolności 4, 1 poł. XIX, nr rej.: A/3277/2009 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 4 59-170 Przemków na działce geodez.: 711 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.711
23.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 5	dom, pl. Wolności 5, XVIII/XIX, nr rej.: A/3278/959/L z 24.05.1991	ul. Plac Wolności 5 59-170 Przemków na działce geodez.: 712 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.712
24.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 6	dom, pl. Wolności 6, XVIII/XIX, nr rej.: A/3279/945/L z 24.05.1991	ul. Plac Wolności 6 59-170 Przemków na działce geodez.: 713/1 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.713/1
25.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 7	dom, pl. Wolności 7, XVIII/XIX, nr rej.: A/3280/2006 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 7 59-170 Przemków na działce geodez.: 714 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.714
26.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 8	dom, pl. Wolności 8, pocz. XIX, nr rej.: A/3281/1982 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 8 59-170 Przemków na działce geodez.: 715 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.715
27.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 9	dom, pl. Wolności 9, pocz. XIX, nr rej.: A/3282/2011 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 9 59-170 Przemków na działce geodez.: 716 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.716
28.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 10	dom, pl. Wolności 10, pocz. XIX, nr rej.: A/3283/2012 z 4.04.1971	ul. Plac Wolności 10 59-170 Przemków na działce geodez.: 717 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.717
29.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 16	dom, pl. Wolności 16, XVIII, nr rej.: A/3284/2013 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 16 59-170 Przemków na działce geodez.: 725/2 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.725/2
30.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 24	dom, pl. Wolności 24, XVIII, nr rej.: A/3285/2014 z 27.04.1971	ul. Plac Wolności 24 59-170 Przemków na działce geodez.: 704/6 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.704/6
31.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 1	dom, ul. Ratuszowa 1, 1 poł. XIX, nr rej.: A/3273/2003 z 16.10.1973	ul. Ratuszowa 1 59-170 Przemków na działce geodez.: 525 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.525
32.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 2/3	dom, ul. Ratuszowa 2/3, XIX/XX, nr rej.: A/3274/2004 z 27.04.1971	ul. Ratuszowa 2/3 59-170 Przemków na działce geodez.: 526 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.526
33.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 4	dom, ul. Ratuszowa 4, pocz. XIX, nr rej.: A/3275/2005 z 27.04.1971	ul. Ratuszowa 4 59-170 Przemków na działce geodez.: 527 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.527
34.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 6	plebania, ul. Ratuszowa 6, 1680, 1804, nr rej.: 26/A/00 z 12.07.2000	ul. Ratuszowa 6 59-170 Przemków na działce geodez.: 530 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.530
35.	PRZEMKÓW ul. Strzelecka	cmentarz par. (zamknięty), ul. Strzelecka, k. XVIII, nr rej.: A/2354/749/L z 28.12.1987	ul. Strzelecka 59-170 Przemków na działce geodez.: 500/2 obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.500/2
36.	PRZEMKÓW / SZKLARKI	park, poł. XIX, nr rej.: A/3258/655/L z 22.12.1983	59-170 Przemków / Szklarki na działkach geodez.: 479/1, 485, 486, 281/2, 281/6; 281/7; 301/6; 303; obręb: PRZEMKÓW ID: 021605_4.0001.479/1; 484; 485; 486; obręb: SZKLARKI 021605_5.0009.281/1; 281/2, 281/6; 281/7; 301/6; 303;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

37.	WYSOKA	kościół fil. pw. św. Marcina, XVII, nr rej.: A/2542/2026 z 27.04.1971	59-170 Wysoka na działce geodez.: 73 obręb: WYSOKA ID: 021605_5.0011.73
-----	--------	---	--

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Z przyczyn bezpieczeństwa zgromadzonych zabytków w programie opieki nad zabytkami nie podaje się szczegółów dotyczących zabytków ruchomych .

5.3.3. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dokumenty te zostały szczegółowo omówione w rozdziale poświęconym relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków formalnie nie stanowi formy ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.). Pomimo to, w piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami art. 7 pkt 4 i art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.) ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami pojawił i funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków” w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi (wspomniany wyżej art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.). Pomimo nieuwjęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granice niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

granice niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886) określają zakres informacji, który powinna zawierać karta adresowa zabytku nieruchomego. Znowelizowane w 2019 roku rozporządzenie nakłada na wojewódzkich konserwatorów zabytków obowiązek poinformowania o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty - wojewódzki konserwator zabytków zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, a także wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o włączeniu karty ewidencyjnej, wraz z odpowiednio potwierdzoną kopią takiej karty. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty ewidencyjnej zabytku, o włączeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Kolejnym etapem obowiązku informacyjnego jest obowiązek powstający na etapie wykonywania gminnej ewidencji zabytków. O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem na gminy, które zamierzają prowadzić gminną ewidencję zabytków, obowiązek informacyjny o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw znacząco wzmocniła rangę gminnej ewidencji zabytków nakładając obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Włączenie zabytku do gminnej ewidencji zabytków skutkuje ich ochroną (obiekty i obszary) i ujęcie w gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i innych dokumentach planistycznych - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków
- decyzji o warunkach zabudowy - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków
- decyzji o realizacji inwestycji drogowej, lokalizacji linii kolejowej lub realizacji inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego - wojewoda lub starosta przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków
- prawie budowlanym – pozwolenia na budowę lub rozbiórkę uzgadniane są z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

W art. 24 ustawy o ochronie zabytków opiece nad zabytkami ustawodawca nałożył na Ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określenie, w drodze rozporządzenia, przesłanek, od których spełnienia jest uzależnione wyłączenie kart ewidencyjnych i adresowych z ewidencji. Wobec niezrealizowania tego obowiązku należy domniemywać, że wyłączenie zabytku z gminnej ewidencji zabytków jest możliwe w odniesieniu do zabytku, który utracił wartości, na podstawie których został włączony do ewidencji albo jego wartość nie zostanie potwierdzona w nowych ustaleniach. O wyłączeniu z gminnej ewidencji zabytków decyduje wójt z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku – **w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków**. W przypadku wyłączenia zabytku z gminnej ewidencji zabytków na wójcie spoczywa obowiązek poinformowania właściciela lub posiadacza zabytku, zgodnie z Rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Gmina Przemków posiada Gminną Ewidencję Zabytków przyjętą Zarządzeniem Nr 150/22 Burmistrza Przemkowa z dnia 20 września 2022 r.

5.4.1. Zabytki nieruchomości ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Przemków

Gminna Ewidencja Zabytków jest dokumentem otwartym. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków mogą być ujęte inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków).

Tabela nr 2: Zabytki nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przemków – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte w tabeli nr 3.

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	DATOW.
1	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Układ ruralistyczny	XIX-XX w.
2.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Park krajobrazowy	pocz. 2 poł. XIX w., k. XIX w.
3.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Cmentarz komunalny	pocz. XX w.
4.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Dwór, nr 48 i 48a	XIX/XX w.
5.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek gospodarczy (przy dworze)	XIX w.
6.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalny nr 14	k. XIX w.
7.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalny nr 20	XIX w.
8.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 28	2 poł. XX w.
9.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalny nr 36, 36a, 37	ok. poł. XX w.
10.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalny nr 38	3 ćw. XX w.
11.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalny nr 55	2 poł. XX w.
12.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek mieszkalny nr 72	1883 r.
13.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Budynek dworca kolejowego „Jakubowo Lubińskie”, ob. budynek mieszkalny	1 ćw. XX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

14.	JĘDRZYCHÓWEK	Budynek mieszkalny nr 26	2 poł. XX w.
15.	JĘDRZYCHÓWEK	Obora w zagrodzie nr 26	2 poł. XX w.
16.	KARPIE	Cmentarz ewangelicki	1881 r.
17.	KARPIE	Budynek mieszkalny nr 10	2 poł. XIX w.
18.	KARPIE	Budynek mieszkalny nr 11	4 ćw. XIX w.
19.	KARPIE	Budynek mieszkalny nr 12	1 poł. XIX w.
20.	KARPIE	Budynek mieszkalny nr 13	I. 20-te XX w.
21.	KARPIE	Budynek mieszkalny nr 19	ok. poł. XIX w.
22.	KARPIE	Budynek mieszkalny nr 27	ok. poł. XIX w.
23.	KRĘPA	Układ ruralistyczny	I. 20-te XX w.
24.	KRĘPA	Cmentarz komunalny	I. 20-te XX w.
25.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 6	4 ćw. XIX w.
26.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 7	2 poł. XIX w.
27.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 8	4 ćw. XIX w.
28.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 17	2 poł. XIX w.
29.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 21	2 poł. XIX w.
30.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 22	2 poł. XIX w.
31.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 29	1 poł. XIX w.
32.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 30	ok. poł. XIX w.
33.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 44	2 poł. XIX w.
34.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 54	1893 r.
35.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 57	2 poł. XIX w.
36.	KRĘPA	Budynek mieszkalny nr 65	2 poł. XIX w.
37.	ŁĄKOCINY	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 6	2 poł. XIX w.
38.	ŁĄKOCINY	Owczarnia w dawnej zagrodzie nr 4	XVIII/XIX w.
39.	ŁĘŻCE	Budynek mieszkalny nr 8	4 ćw. XIX w.
40.	ŁĘŻCE	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 10	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.
41.	ŁĘŻCE	Budynek mieszkalny nr 18	1 poł. XIX w.
42.	ŁĘŻCE	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 21	2 poł. XIX w.
43.	ŁĘŻCE	Obora, ob. mieszkalno-gospodarczy nr 21	2 poł. XIX w.
44.	ŁĘŻCE	Budynek mieszkalny nr 22	pocz. XX w.
45.	ŁĘŻCE	Budynek mieszkalny nr 28	2 poł. XIX w.
46.	OSTASZÓW	Układ ruralistyczny	lata 30-te XX w.
47.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 8	lata 30-te XX w.
48.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 14	lata 30-te XX w.
49.	OSTASZÓW	Szkoła, ob. budynek mieszkalno-gospodarczy nr 14a	lata 30-te XX w.
50.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 17	lata 30-te XX w.
51.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 23	lata 30-te XX w.
52.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 27	lata 30-te XX w.
53.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 28 i 28a	lata 30-te XX w.
54.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 29	lata 30-te XX w.
55.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 30	lata 30-te XX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

56.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 33	lata 30-te XX w.
57.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 34	lata 30-te XX w.
58.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 35	lata 30-te XX w.
59.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 36	lata 30-te XX w.
60.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 37	lata 30-te XX w.
61.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 38	lata 30-te XX w.
62.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 39	lata 30-te XX w.
63.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 40	lata 30-te XX w.
64.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 41	lata 30-te XX w.
65.	OSTASZÓW	Budynek mieszkalny nr 45	lata 30-te XX w.
66.	PIOTROWICE	Cmentarz	2 poł. XIX w.
67.	PIOTROWICE	Chlew w zagrodzie nr 12	XIX/XX w.
68.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny nr 16	pocz. XIX w.
69.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny nr 18	3 ćw. XIX w.
70.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny, ob. gospodarczy nr 23	1 poł. XIX w.
71.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny w zespole dawnego folwarku nr 54	3 ćw. XIX w.
72.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny nr 55	1 poł. XIX w.
73.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 56	4 ćw. XIX w.
74.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny nr 57	3 / 4 ćw. XIX w.
75.	PIOTROWICE	Budynek mieszkalny nr 65	XVIII/XIX w.
76.	PRZEMKÓW	Miasto wraz z osiedlem robotniczym przy dawnej odlewni żeliwa	1280 r., 1305 r. - XIX w.
77.	PRZEMKÓW	Nowożytny historyczny układ urbanistyczny kształtowany do 1945 r.	XIX w. – 1945 r.
78.	PRZEMKÓW	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	1418, 1720-30, 1793
79.	PRZEMKÓW	Kaplica przy kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	1418, 1720-30, 1793
80.	PRZEMKÓW	ul. Długa 1 Budynek mieszkalny	k. XIX w.
81.	PRZEMKÓW	ul. Długa 3 Budynek mieszkalny	k. XIX w.
82.	PRZEMKÓW	ul. Dworcowa 5 Budynek dworca „Przemków Miasto”	ok. 1920 r.
83.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 1 Budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.
84.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 2 Budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.
85.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 3 Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
86.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 4 Budynek mieszkalny	3 ćw. XIX w.
87.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 5 Budynek mieszkalny	poł. XIX w.
88.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 6 Budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.
89.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 7 Budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.
90.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 8 Budynek mieszkalny	ok. 1870 r.
91.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 9 Budynek mieszkalny	3 ćw. XIX w.
92.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 10 Budynek mieszkalny nr 10-10a	4 ćw. XIX w.
93.	PRZEMKÓW	ul. Głogowska 11 Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

94.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 12	Budynek mieszkalny	3 / 4 ćw. XIX w.
95.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 13	Budynek mieszkalny nr 14	ok. 1870 r.
96.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 18	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
97.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 37	Budynek mieszkalny, ob. Dom Wczasów Dziecięcych	1916 r.
98.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 38	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
99.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 39	Budynek mieszkalny	lata 90-te XIX w.
100.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 41	Budynek mieszkalny	lata 90-te XIX w.
101.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 42	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
102.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 43	Budynek mieszkalny, ob. Poczta Polska	ok. 1890 r.
103.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 44	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
104.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 45	Budynek mieszkalny	1 poł. XIX w.
105.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 46	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
106.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 47	Budynek mieszkalny	3 ćw. XIX w.
107.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 48	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
108.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 49	Budynek mieszkalny	koniec XIX w.
109.	PRZEMKÓW ul. Głogowska 50	Budynek mieszkalny	koniec XIX w.
110.	PRZEMKÓW ul. Górska 1	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
111.	PRZEMKÓW ul. Górska 3	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
112.	PRZEMKÓW ul. Górska 15	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.
113.	PRZEMKÓW ul. Górska 17	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
114.	PRZEMKÓW ul. Hutnicza 1 i 2	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.
115.	PRZEMKÓW ul. Hutnicza 3 i 4	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.
116.	PRZEMKÓW ul. Hutnicza 7 i 8	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
117.	PRZEMKÓW ul. Hutnicza 9 i 10	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
118.	PRZEMKÓW ul. Kaczanowska	Cmentarz parafialny, ob. komunalny	ok. 1900 r.
119.	PRZEMKÓW ul. Kolejowa 8	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
120.	PRZEMKÓW ul. Kolejowa	Dworzec „Przemków Odlewnia”	ok. 1910-1915
121.	PRZEMKÓW ul. Kościuszki 19	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
122.	PRZEMKÓW ul. Kościuszki 20	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
123.	PRZEMKÓW ul. Kościuszki 21	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
124.	PRZEMKÓW ul. Kościuszki 22	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
125.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 2	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
126.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 11	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
127.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 12	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
128.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 13	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
129.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 15	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
130.	PRZEMKÓW	Budynek mieszkalny	k. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	ul. ks. Jana Skiby 16 i 17		
131.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 18 i 19	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
132.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 20 i 21	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
133.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 35	Budynek mieszkalny	pocz. XIX w.
134.	PRZEMKÓW ul. ks. Jana Skiby 39	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
135.	PRZEMKÓW ul. Kwiatowa 9a	Budynek mieszkalny	1930 r.
136.	PRZEMKÓW ul. Kwiatowa 9b	Budynek mieszkalny	1930 r.
137.	PRZEMKÓW ul. Leśna Góra 1a	Pałac Myśliwski, ob. Dom Wczasów Dziecięcych	pocz. XX w.
138.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 1	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
139.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 4 i 5	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
140.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 9	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.
141.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 10	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
142.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 11	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
143.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 12	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
144.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 14	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
145.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 17	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
146.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 18 i 19	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
147.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 20	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
148.	PRZEMKÓW ul. Lipowa 21 i 22	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
149.	PRZEMKÓW ul. Łąkowa 1	Elektrownia, ob. Zakład Energetyczny	pocz. XX w.
150.	PRZEMKÓW ul. Łąkowa 4	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
151.	PRZEMKÓW ul. Nowa 1	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
152.	PRZEMKÓW ul. Nowa 2	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
153.	PRZEMKÓW ul. Nowa 3/4	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
154.	PRZEMKÓW ul. Nowa 5	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
155.	PRZEMKÓW ul. Nowa 6	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
156.	PRZEMKÓW ul. Nowa 7	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
157.	PRZEMKÓW ul. Nowa 8	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
158.	PRZEMKÓW ul. Nowa 9	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
159.	PRZEMKÓW ul. Nowa 11	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
160.	PRZEMKÓW ul. Nowa 12	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
161.	PRZEMKÓW ul. Nowa 15	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
162.	PRZEMKÓW ul. Nowa 16	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
163.	PRZEMKÓW ul. Nowa 17	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
164.	PRZEMKÓW ul. Ogrodowa 2	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
165.	PRZEMKÓW ul. Ogrodowa 5	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
166.	PRZEMKÓW ul. Ogrodowa 6 i 7	Budynek mieszkalny	k. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

167.	PRZEMKÓW ul. Ogrodowa 10	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.
168.	PRZEMKÓW ul. Ogrodowa 11	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.
169.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny 6	Kościół ewangelicki, ob. prawosławny pw. św. Michała Archanioła	1774-76, 1871
170.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny	Teren po cmentarni, po cmentarzu ewangelickim	k. XIX w.
171.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny 6	Pastorówka, ob. plebania przy kościele prawosławnym	1747, przebud. 1771
172.	PRZEMKÓW ul. Plac Kościelny 5	Szkoła parafialna ewangelicka, ob. ruina	1748, przebud. 1770, 1821
173.	PRZEMKÓW ul. Plac Targowy 2	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
174.	PRZEMKÓW ul. Plac Targowy 4 i 4a	Szkoła ewangelicka „Luisenschule”, następnie kino „Gwardia”, ob. budynek mieszkalno-użytkowy	1889, przeb. 1929 r.
175.	PRZEMKÓW ul. Plac Targowy 6	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
176.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 2	Budynek mieszkalny	1 ćw. XIX w.
177.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 2a	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
178.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 3	Budynek mieszkalny	1 ćw. XIX w.
179.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 4	Budynek mieszkalny	XV w., 1 ćw. XIX w.
180.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 5	Budynek mieszkalny	XVIII/XIX w.
181.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 6	Budynek mieszkalny	XVIII/XIX w.
182.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 7	Budynek mieszkalny	XVIII/XIX w.
183.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 8	Budynek mieszkalny	1 ćw. XIX w.
184.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 9	Budynek mieszkalny	pocz. XIX w.
185.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 10	Budynek mieszkalny	pocz. XIX w.
186.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 11	Budynek mieszkalny	XVIII w.
187.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 16	Budynek mieszkalny	XVIII w.
188.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 17	Budynek mieszkalny	1 poł. XX w. ?
189.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 18	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
190.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 19	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
191.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 20	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
192.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 21	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
193.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 22	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
194.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 23	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
195.	PRZEMKÓW ul. Plac Wolności 24	Budynek mieszkalny	pocz. XIX w.
196.	PRZEMKÓW ul. Powstańców Styczniowych 1	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
197.	PRZEMKÓW ul. Powstańców Styczniowych 2	Budynek mieszkalny	I. 20-te XX w.
198.	PRZEMKÓW ul. Powstańców Styczniowych 3	Budynek mieszkalny	I. 20-te XX w.
199.	PRZEMKÓW ul. Powstańców Styczniowych 4	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
200.	PRZEMKÓW ul. Powstańców Styczniowych 5	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
201.	PRZEMKÓW ul. Powstańców Styczniowych 10	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
202.	PRZEMKÓW	Budynek mieszkalny	poł. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	ul. Ratuszowa 1		
203.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 2/3	Budynek mieszkalny	poł. XIX w.
204.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 4	Budynek mieszkalny	pocz. XIX w.
205.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 5	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
206.	PRZEMKÓW ul. Ratuszowa 6	Plebania	1680, 1804
207.	PRZEMKÓW ul. Rybna 1	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
208.	PRZEMKÓW ul. Rybna 2	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
209.	PRZEMKÓW ul. Rybna 3 i 3a	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
210.	PRZEMKÓW ul. Rybna 7	Budynek mieszkalny	2 poł. XIX w.
211.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 1	PIEKARNIA, ob. nieużytkowany	k. XIX w.
212.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 2	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
213.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 3	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
214.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 6	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
215.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 9	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
216.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 10	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
217.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 12	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
218.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 13	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
219.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 15	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
220.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 16	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
221.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 17	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
222.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 18	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
223.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 19	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
224.	PRZEMKÓW ul. Gen. Sikorskiego 20	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
225.	PRZEMKÓW ul. Strumykowa 20	Budynek mieszkalny	3 ćw. XIX w.
226.	PRZEMKÓW ul. Strzelecka	Cmentarz	ok. poł. XIX w.
227.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 4	Budynek mieszkalny	k. XIX w.
228.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 5	Szkołą, ob. budynek użyteczności publicznej	pocz. XX w.
229.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 10 i 10a	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.
230.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 11	Budynek mieszkalny	3-4 ćw. XIX w.
231.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 21	Budynek mieszkalny	3-4 ćw. XIX w.
232.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 22	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
233.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 23	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
234.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 25	Budynek mieszkalny	3-4 ćw. XIX w.
235.	PRZEMKÓW ul. Szkolna 26	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
236.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Huta i odlewnia żeliwa „Henriettenhutte i Dorotheenhutte”, ob. nieużytkowane	1870, 1906-1907
237.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Budynek odlewni, d. Dorotheenhutte	1906-1907
238.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Wydział mechaniczny, d. Dorotheenhutte	1906-1907

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

239.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Wydział przygotowania masy formierskiej, d.Dorotheenhutte	1906-1907
240.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Budynek administracyjny, d. Dorotheenhutte	1906-1907
241.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Willa dyrekcji, d. zespołu „Henriettenhutte i Dorotheenhutte”	ok. 1906
242.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Młyn proszku formierskiego, d. Henriettenhutte	1870
243.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Dział transportu, d. Henriettenhutte	1870
244.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Magazyn główny, d. Henriettenhutte	1870
245.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Magazyn I, d. Henriettenhutte	1870
246.	PRZEMKÓW ul. Wielkie Piece	Wykończalnia, d. Dorotheenhutte	1906-1907
247.	PRZEMKÓW ul. Fabryczna 10	Huta i odlewnia żeliwa, d. Friedrich- Christianhutte, ob. Multimet	1895 r.
248.	PRZEMKÓW ul. Fabryczna 10	Budynek odlewni, d. Friedrich-Christianhutte, ob. Multimet	1895 r.
249.	PRZEMKÓW ul. Fabryczna	Budynek administracyjny, d. Friedrich- Christianhutte, ob. Multimet	1895 r.
250.	PRZEMKÓW ul. Winogrodzka 1	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
251.	PRZEMKÓW ul. Winogrodzka 2	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
252.	PRZEMKÓW ul. Winogrodzka 3	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
253.	PRZEMKÓW ul. Winogrodzka 4	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
254.	PRZEMKÓW ul. Wiśniowa 8	Budynek mieszkalny	4 ćw. XIX w.
255.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 2	Budynek mieszkalny	3 ćw. XIX w.
256.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 3	Budynek mieszkalny	3 ćw. XIX w.
257.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 4	Budynek mieszkalny	3-4 ćw. XIX w.
258.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 7	Budynek mieszkalny nr 6	lata 50-te XIX w.
259.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 6a	Budynek mieszkalno-gospodarczy	1854 r.
260.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 6b	Budynek mieszkalny	ok. poł. XVIII w., pocz. XX w.
261.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 6d	Stajnia z masztalarnią, ob. dom mieszkalny, budynek gospodarczy	XIX w.
262.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa (obok nr 6b i 6d)	Gołębnik	XIX w.
263.	PRZEMKÓW ul. Zamkowa 8	Budynek mieszkalny	ok. poł. XIX w.
264.	PRZEMKÓW ul. Zielona 8	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.
265.	PRZEMKÓW ul. Zielona 9 i 10	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
266.	PRZEMKÓW ul. Zielona 12 i 13	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
267.	PRZEMKÓW ul. Zielona 14 i 15	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.
268.	PRZEMKÓW / SZKLARKI	Park	poł. XIX w., 1894-97
269.	SZKLARKI	Budynek mieszkalny nr 2	3 / 4 ćw. XIX w.
270.	SZKLARKI	Szkoła, ob. budynek mieszkalny nr 6	3 ćw. XIX w.
271.	SZKLARKI	Budynek mieszkalny nr 16	3 ćw. XIX w.
272.	SZKLARKI	Chlew w zagrodzie nr 16	XIX/XX w.
273.	SZKLARKI	Cmentarz rodowy	XIX/XX w.
274.	WILKOCIN	Układ ruralistyczny	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

275.	WILKOCIN	Cmentarz	ok. 1920 r.
276.	WILKOCIN	Budynek mieszkalny nr 12	2 poł. XIX w.
277.	WILKOCIN	Budynek mieszkalny nr 26	ok. poł. XIX w.
278.	WILKOCIN	Budynek mieszkalny nr 33	ok. poł. XIX w.
279.	WYSOKA	Układ ruralistyczny	
280.	WYSOKA	Kościół filialny pw. św. Marcina	ok. 1700 r.
281.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 12	2 poł. XIX w.
282.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 23	1 poł. XIX w.
283.	WYSOKA	Chlew w zagrodzie nr 23	XIX w.
284.	WYSOKA	Stodoła w zagrodzie nr 23	XIX w.
285.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 24	1 poł. XIX w.
286.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 37	4 ćw. XIX w.
287.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 38	2 poł. XIX w.
288.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 48	2 poł. XIX w.
289.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 60	XIX w.
290.	WYSOKA	Budynek mieszkalny nr 62	k. XIX w.

5.4.2 Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przemków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Są to więc pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa w postaci śladów osadnictwa, osad, cmentarzysk, kurhanów, grodzisk oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Zabytki archeologiczne stanowią szczególną grupę zabytków, ponieważ są to obiekty rozproszone i są obecne praktycznie wszędzie, także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Często obiekty te tworzą własne formy terenowe dobrze rozróżnialne w krajobrazie, na przykład kurhany, grodziska. Zgodnie z prawem każdy obiekt archeologiczny, niezależnie od własności gruntu, na którym został odnaleziony, jest własnością państwa. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje zabytki archeologiczne za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Badania archeologiczne prowadzone na stanowiskach mogą mieć charakter inwazyjny (niszczący) oraz badania nieinwazyjne z wykorzystaniem metod geofizycznych, teledetekcyjnych. Obie metody badań dają możliwość poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów).

Podstawą do ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest prowadzony od 1978 r. ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Program ten systematyzuje zasób wiedzy o terenie poprzez terenową prospekcję archeologiczną z uwzględnieniem informacji o wcześniejszych badaniach, zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach naukowo badawczych oraz publikacjach naukowych i popularno-naukowych. Dokumentacja AZP, na którą składają się karty ewidencyjne reprezentujący ewidencję

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania kraju. Do zbioru włączane są nowe karty ewidencyjne, które zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. 2019 poz. 1886) noszą nazwy „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego śródlądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego morskiego”. Karty ewidencyjne zabytków archeologicznych są włączane w zasób wojewódzkiej ewidencji zabytków i dokumentacja stanowisk archeologicznych w ewidencji wojewódzkiej jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i musi być odzwierciedlana w prowadzonych przez gminy Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Jeśli na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne mają być prowadzone roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności istnieje obowiązek przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych. **Obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych reguluje art. 31 ustawy o ochronie zabytków, w myśl którego osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.** Zgodnie zaś z art. 31 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. Zatem obowiązek przeprowadzenia prac archeologicznych istnieje tylko wówczas, kiedy występuje ryzyko przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego i o ile przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

Na terenie gminy Przemków zlokalizowano 48 stanowisk archeologicznych, które zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy. Wszystkie stanowiska ujęte w GEZ Gminy Przemków zostały zweryfikowane pod kątem zgodności z aktualnymi danymi adresowymi, to jest aktualną nazwą miejscowości. Prezentowane w tabeli nr 3 lista 48 stanowisk zawiera wszystkie stanowiska występujące w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, które zostały zlokalizowane w terenie. Wykaz nie obejmuje stanowisk nie posiadających dokładnej lokalizacji w terenie, tak zwanych „archiwalnych”, znanych jedynie z zapisów archiwalnych w postaci nazwy miejscowości. Zdecydowana większość tego typu znalezisk pochodzi z okresu sprzed 1945 r.

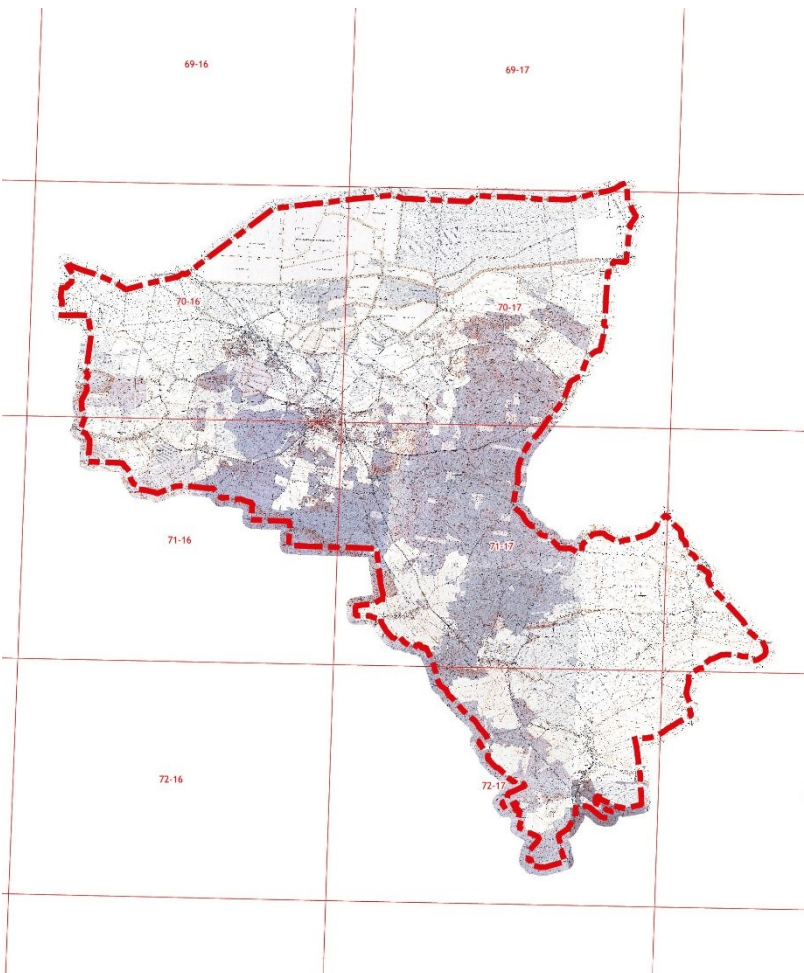
W zdecydowanej większości stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przemków są to stanowiska nowoodkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Archeologiczne Zdjęcie Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie, metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu obszar kraju podzielono na tzw. arkusze i tereny gminy Przemków znajdują się na następujących arkuszach AZP – w nawiasach podano rok, w którym przeprowadzono badania AZP: 70-16 (1986 r.), 70-17 (1985), 71-16 (1982), 71-17 (1982), 72-17 (1982). Na obszarze 71-17 znajduje się jedyne na terenie Gminy stanowisko w Przemkowie, na którym przeprowadzono w 2003 r. badania wykopaliskowe, stanowisko zostało odkryte podczas budowy obwodnicy miasta. Podczas badań

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

odkryto bardzo liczne zabytki archeologiczne, datowane na okres neolitu (siekiera kamienna) oraz w zdecydowanej większości z późnego średniowiecza oraz okresu nowożytnego.

Dokumentacja z badań AZP na wymienionych obszarach zawierają rzetelną kwerendę materiałów archiwalnych, a materiał kartograficzny w nich zawarty odpowiada standardom dokumentacji AZP tworzonym w danym okresie i jest całkowicie wystarczająca dla dokładnej lokalizacji poszczególnych punktów osadniczych.

Gmina Przemków na tle siatki Archeologicznego Zdjęcia Polski

konkretnym kulturom archeologicznym znanym z pradziejów na terenie ziem polskich przypisano jedynie 4! i to należące do jednej kultury: kultury łużyckiej. Najliczniej na stanowiskach archeologicznych z terenu gminy występował materiał zabytkowy datowany od wczesnego średniowiecza poprzez średniowiecze do czasów niemalże nam współczesnych – ogółem 35 zespołów. Drugą grupę stanowią znaleziska określane jako należące do „epoki kamienia”, które rozpoznano wśród 11 zespołów. Nieliczne i niestety nie rozpoznane kulturowo są znaleziska z okresu neolitu, wczesnego okresu epoki brązu i wpływów rzymskich. Na uwagę zasługuje wydzielenie 2 zespołów datowanych na środkową epokę kamienia, to jest na okres mezolitu, bez przypisania ich do konkretnej kultury archeologicznej.

Jak wspomniano w efekcie wymienionych badań na terenie gminy ujawniono 48 stanowisk archeologicznych, co jest małą liczbą i można skonkludować, że teren gminy jest słabo nasycony znaleziskami archeologicznymi, odzwierciedlając małą atrakcyjność terenów Gminy dla osadnictwa grup ludzkich w pradziejach. Spowodowane to było trudną dostępnością większości terenów obecnej Gminy Przemków z uwagi na rozległe tereny bagienne w dolinie Szprotawy, które dopiero od XIX w. były sukcesywnie osuszane. Bardzo charakterystyczną cechą pozyskanego materiału jest jego (prawdopodobnie) rozdrobnienie, nie pozwalające na przypisanie ich konkretnym kulturom archeologicznym. Na 62 fakty osadnicze odkryte na 48 stanowiskach – jedynie na 10 stanowiskach odkryto więcej niż jeden fakt osadniczy. Zaś

Tabela 3: Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków.

Zweryfikowan a nazwa miejscowości	Nazwa miejscowości w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	Nr obszaru AZP	Nr st. na ob.	Nr st. w miej.	Chronologia – funkcja stanowiska
---	--	----------------------	---------------------	-------------------	----------------------------------

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

1.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Jakubowo Lubińskie	72-17	1	1	cmentarzysko – epoka brązu
2.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Jakubowo Lubińskie	72-17	2	2	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
3.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Jakubowo Lubińskie	72-17	3	3	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
4.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Jakubowo Lubińskie	72-17	4	4	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
5.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Jakubowo Lubińskie	72-17	5	5	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
6.	JAKUBOWO LUBIŃSKIE	Węgielin	72-17	6	(1)*	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
7.	KRĘPA	Krępa	70-17	16	4	osada – k. łużycka ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze?
8.	KRĘPA	Krępa	70-17	17	5	ślad osadnictwa – pradzieje ślad osadnictwa - średniowiecze
9.	KRĘPA	Krępa	70-17	18	6	ślad osadnictwa – późne średniowiecze (XIV-XV w.)
10.	ŁĘŻCE	Łężce	70-17	7	1	osada – późne średniowiecze (XIV-XVI w.)
11.	ŁĘŻCE	Łężce	70-17	9	3	ślad osadnictwa – epoka kamienia ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze (XII-XIII w.)
12.	ŁĘŻCE	Łężce	70-17	10	4	ślad osadnictwa – epoka kamienia
13.	ŁĘŻCE	Łężce	70-17	11	5	ślad osadnictwa - średniowiecze
14.	ŁĘŻCE	Łężce	70-17	12	6	ślad osadnictwa – epoka kamienia osada – średniowiecze (XIII-XIV w.)
15.	OSTASZÓW	Łężce	70-17	13	(7)*	ślad osadnictwa – średniowiecze
16.	OSTASZÓW	Krępa	70-17	1	(1)*	osada – epoka kamienia - I ok. epoki brązu osada – wczesne średniowiecze (V-X w.)
17.	OSTASZÓW	Krępa	70-17	2	(2)*	osada – późne średniowiecze
18.	OSTASZÓW	Krępa	70-17	3	(3)*	osada – późne średniowiecze
19.	OSTASZÓW	Ostaszów	70-17	4	1	cmentarzysko – epoka kamienia - I ok. epoki brązu
20.	ŁĘŻCE	Ostaszów	70-17	5	(2)*	osada – II ok. epoki brązu – V ok. epoki brązu
21.	ŁĘŻCE	Ostaszów	70-17	6	(3)*	osada – późne średniowiecze
22.	OSTASZÓW	Ostaszów	70-17	14	2	ślad osadnictwa – epoka kamienia ślad osadnictwa - średniowiecze
23.	OSTASZÓW	Ostaszów	70-17	15	3	ślad osadnictwa – epoka kamienia ślad osadnictwa – neolit osada – kultura łużycka
24.	PIOTROWICE	Karpie	70-16	1	(1)*	ślad osadnictwa – późne średniowiecze (XIV-XVI w.)
25.	PIOTROWICE	Karpie	70-16	2	(2)*	osada - epoka kamienia
26.	PIOTROWICE	Karpie	70-16	3	(3)*	obozowisko - mezolit
27.	PIOTROWICE	Karpie	70-16	4	(4)*	osada? – późne średniowiecze (XV-XVI w.)
28.	PIOTROWICE	Karpie	70-16	5	(5)*	ślad osadnictwa – epoka kamienia osada? – późne średniowiecze (XV-XV w.)
29.	PIOTROWICE	Piotrowice	71-16	5	1	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
30.	PIOTROWICE	Piotrowice	71-16	6	2	osada – okres wpływów rzymskich
31.	PRZEMKÓW	Przemków	71-16	2	6	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
32.	SZKLARKI	Przemków	71-17	1	(1)*	cmentarzysko – kultura łużycka
33.	SZKLARKI	Przemków	71-17	2	(2)*	ślad osadnictwa – epoka kamienia
34.	PRZEMKÓW	Przemków	71-17	6	3	osada – późne średniowiecze (XIV-XVI w.)
35.	PRZEMKÓW	Przemków	71-17	7	4	osada – późne średniowiecze (XIV-XVI w.)
36.	PRZEMKÓW	Przemków	71-17	8	5	osada – późne średniowiecze (XIV-XVI w.)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

37.	PRZEMKÓW	Przemków	71-17	13	6	śląd osadnictwa – neolit osada – późne średniowiecze (XIV-XV w.) osada – okres nowożytny (XVI-XVIII w.) studnia – okres nowożytny (XIX/XX w.)
38.	PRZEMKÓW	Łężce	70-17	8	(2)*	osada – pradzieje śląd osadnictwa – epoka kamienia osada – k. łużycka śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich
39.	SZKLARKI	Szklarki	71-16	3	1	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
40.	SZKLARKI	Szklarki	71-16	4	2	osada – średniowiecze (XIV-XV w.)
41.	WILKOCIN	Wilkocin	71-17	10	2	osada - późne średniowiecze (XIV-XVI w.)
42.	WILKOCIN	Wilkocin	71-17	11	3	osada - średniowiecze (XIV-XV w.)
43.	WILKOCIN	Wilkocin	71-17	12	4	osada - średniowiecze (XIV-XV w.)
44.	WYSOKA	Wysoka	71-17	4	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia
45.	WYSOKA	Wysoka	71-17	5	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia
46.	WYSOKA	Wysoka	71-17	9	3	obozowisko – mezolit
47.	WYSOKA	Wysoka	71-17	7	4	osada - późne średniowiecze (XIV-XVI w.)
48.	WYSOKA	Wysoka	72-17	7	4	osada - późne średniowiecze (XIV-XVI w.)

(..)* - numer stanowiska w obrębie miejscowości powinien zostać zmieniony, ponieważ stanowisko w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków zaewidencjonowane jest pod niewłaściwą nazwą miejscowości

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy Gminy Przemków jest spuścizną materialną bardzo bogatej historii tych terenów. Przetrwale w różnym stopniu zachowania jego elementy podkreślają walory gminy i czynią ją potencjalnie niezwykle atrakcyjną turystycznie, pod warunkiem czynienia wysiłków przez całą społeczność gminną dla ich zachowania a następnie przywrócenia przynajmniej części dawnej świetności. W przypadku cmentarzy – najczęściej ewangelickich niezwykle istotnym jest przywrócenie należnego im miejsca w świadomości społecznej jako miejsca spoczynku dawnych mieszkańców tych ziem bez względu na charakter wyznaniowy cmentarza, czy podziały narodowościowe i społeczne. Do połowy XIX w. cmentarze wiejskie lokalizowane były przy kościołach. W późniejszym okresie, z przyczyn sanitarnych ich teren wytyczano poza obszarem zwartej zabudowy. W krajobrazie tworzyły one kępę zieleni wysokiej, często z nasadzeniami alejowymi. Najprostszą formą opieki nad cmentarzami jest dbałość i opieka poprzez wycinkę dziko rosnącej roślinności, traw a także ogrodzenie i odpowiednie oznakowanie. Dolny Śląsk był obszarem pogranicza, na którym mieszały się wielonarodowe wpływy kulturowe. W zabudowie wsi od lat 60-tych XIX zabronione było wznoszenie budynków drewnianych a cechą charakterystyczną była zwarta zabudowa.

Najbardziej cennymi elementami krajobrazu kulturowego Gminy pozostają:

- układ miejski Przemkowa z zabudową, poszczególne elementy zabudowy są wpisane do rejestru zabytków nieruchomych;
- układy ruralistyczne wsi: Jakubowo Lubińskie, Krępa, Ostaszów, Wilkocin, Wysoka;
- zespoły sakralne w Przemkowie i we wsi Wysoka;
- pozostałość zespołu rezydencjalnego z parkiem w Przemkowie (obręby geodezyjne Przemków i Szklarki) oraz Jakubowie Lubińskim;
- zielen komponowana – dawne cmentarze ewangelickie oraz cmentarze komunalne: Jakubowo Lubińskie, Karpie, Krępa, Piotrowice, Przemków, Szklarki, Wilkocin,
- pozostałości zespołu folwarcznego w Przemkowie;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- budownictwo przemysłowe w Przemkowie – dawnych odlewni żeliwa „Henriettenhutte” i „Dorotheenhutte”.

Niewątpliwie do najcenniejszych zabytków na terenie Gminy Przemków należą obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, które zostały poniżej opisane.

Jakubowo Lubińskie: park krajobrazowy z 2 poł. XIX – końca XIX w.

Park wpisany do rejestru zabytków pod nr A/2917/654/L z 22.12.1983.

Wieś Jakubowo Lubińskie (niem. Jacobsdorf Wengeln) w 1845 r. stanowiła własność Wilhelma zu Dohna zu Klein Kotzenau, następnie przeszła na własność Ferdinanda Schnorrenpfeila, od którego w 1905 r. majątek zakupił Alfred Schletzner i w jego rękach pozostawał do II wojny światowej.

Park typu swobodnego z ogrodem warzywnym został założony w I fazie na początku 2 połowy XIX w. oraz w II fazie w końcu XIX w. W swoim założeniu park w części północnej miał charakter dworsko-rekreacyjny a w części południowej gospodarczy z zabudowaniami gospodarczymi, ogrodem warzywnym i sadem oraz niewielkim stawem. Granicę pomiędzy tymi częściami wyznaczała szeroka droga biegnąca po grobli. W środku założenia, w rozwidleniu drogi dojazdowej do rezydencji (na osi N-S) oraz drogi folwarcznej (na osi W-E) znajdował się nieistniejący obecnie pałac. W części północnej założenia znajdował się podłużny ozdobny staw, wokół którego poprowadzono promenadę spacerową. W końcu XIX w. istniejący wówczas drzewostan parku wzbogacono o nowe nasadzenia, między innymi drogę dojazdową do rezydencji obsadzono kasztanowcami.

Park zachowany w dawnych granicach, stan zachowania zły.

Przemków: miasto wraz z osiedlem robotniczym przy dawnej odlewni żeliwa

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/2680/633/L z 11.05.1982

Nazwa Przemków pochodzi o imienia księcia żagańskiego Przemka I, założyciela osady. Przemko I był wnukiem księcia Henryka II (zginął w 1241 r. w bitwie z Mongołami pod Legnicą), synem księcia Konrada I Głogowskiego. W źródłach Przemków występuje jako *Primkenau* (*in civitate Primkenau*), *Primkenow*, *Prymkenau*, a w dokumencie z ok. 1300 r. nazwę zapisano jako *Prympkenau*, z 1376 r. jako *de Prymkenow*, w 1418 r. jako *in Prymkenaw*. Jako datę założenia osady przyjmuje się lata 1280-89, w dokumentach po raz pierwszy jako miasto pojawia się w 1350 r. w spisie miast, dóbr i wsi o powinności czynszowej wrocławskiego biskupa Heinricha von Wurben. W późniejszych dokumentach jak przywileju księcia Henryka XVIII z 1387 r. oraz z dokumentów sprzedaży Przemkowa braciom von Rechnberg z 1397 i 1404 a także w przydziale powinności lennych rycerza Fraczke von Warnsdorff z 1407 r. Przemków jest wymieniany jako także jako miasto. Pewne wątpliwości, że chodziło rzeczywiście o miasto budzi fakt otrzymania praw miejskich od króla czeskiego Władysława w 1484 r.

W 1355 r. Przemków przeszedł pod zwierzchność królów czeskich a w 1397 r. w ręce braci von Rechenberg, którzy władali Przemkowem przez ponad 200 lat, do 1637 r. W okresie gdy miasto należało do rodziny Rechenberg w Przemkowie szerzyła się reformacja a Rechenbergowie sprzyjali ewangelikom. W 1637 miasto przechodzi w ręce Leo Cropello de Medices, katolika, który zapisał w testamencie dobra przemkowskie zakonowi jezuitów z intencją utworzenia kolegium. W 1667 r. miast zostało przejęte przez pasierba Cropello de Medices, barona von Proskowsky, późniejszy hrabia Georg Christph II von Proskau.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

W okresie średniowiecza Przemkowski rynek rozwinął się z rozszerzenia drogi ze Szprotawy do Głogowa i obecne ulice Głogowska i Szprotawska należą do najstarszych ciągów komunikacyjnych miasta. We wschodniej części wydłużonego czworoboku średniowiecznego rynku zajmuje kościół parafialny, który po raz pierwszy wzmiankowany jest w liście odpustowym z 1418 r. i już w tym dokumencie miał wezwanie Marii Panny. Była to prawdopodobnie budowla murowana, podczas gdy pozostała zabudowa miasta była na pewno drewniana. W XVII w. Przemków jest nadal drewnianym miastem a jedynymi murowanymi budowlami są prawdopodobnie kościół oraz siedziba właściciela miasta, która znajdował się przy północno-zachodnim narożu rynku. W 1642 r. podczas wojny trzydziestoletniej (1618-1648) miasto zostaje spalone przez Szwedów. Po odbudowie miasto zostaje ponownie niemal doszczętnie zniszczone podczas wielkiego pożaru w 1681 r.

W mieście rozwijało się browarnictwo. Przywilej wyszynku piwa Przemków otrzymał w 1387 r. od księcia Henryka VIII, pana części Księstwa Głogowskiego. Król czeski Władysław nadał miastu w 1508 r. prawo produkcji własnego piwa a cesarz Ferdynand III prawo to potwierdził i utrzymał w mocy w 1561 r. Prawo było wielokrotnie później potwierdzane w 1636 r., 1681 r. i 1692 r. Browarnictwo z pewnością przyczyniło się do rozwoju Przemkowa dając zatrudnienie oraz dochód miejscowej ludności i sprzyjało rozbudowie o kolejne obiekty związane z warzelnictwem, jak młyny. W 1722 przy browarze miejskim wybudowano słodownię, a w XVIII w. funkcjonowała w Przemkowie gmina piwna i co dziesiąty mieszkaniec miasta miał koncesję na produkcję piwa. Z innych budowli o charakterze przemysłowym wiadomo, że funkcjonowały 2 lub 3 wiatraki.

Od początku XVIII w. do połowy XIX w. dobra przemkowskie wielokrotnie zmieniały właścicieli, aby w 1853 r. przejść na własność Christiana Augusta von Schleswig-Holstein i w rękach rodu von Schleswig-Holstein pozostawały do 1929, do momentu rozpoczęcia prawnego rozwiązania dóbr przemkowskich. Wcześniej, w 1921 r. majątek został podzielony: wdowa po księciu Erneście Guntherze Dorothea Marie zu Schleswig-Holstein odziedziczyła zamek, park i część majątku Louisenhof oraz większą część posiadłości leśnej (tzw. allodium), pozostała część (jako fideikomis) przeszła w ręce Alberta zu Schleswig-Holstein, kuzyna księcia Ernsta. W 1931 r. po śmierci księcia Alberta zu Schleswig-Holstein – ostatniego z rodu – część majątku (fideikomis) przeszedł w ręce następcy tronu niemieckiego, a następnie na własność miasta. Okoliczne bagna włączono do pobliskich gmin Łężce i Krępa, las otaczający zamek (czyli park) włączono do gminy Szklarki a zamek przekazano miastu Przemków. Z zamku, zwanego Prinzliches Palais obecnie nic nie pozostało – poza dwoma kamiennymi lwami oraz neogotyckimi oficynami.

W 1879 podczas polowania w przemkowskim lesie wziął udział następca tronu cesarskiego Fryderyka Wilhelma Hohenzolern, podczas którego poznał księżniczkę Augustę Wiktorię, z którą w 1881 r. się ożenił. Dzięki temu rodzina książęca Schleswig-Holsteinów została związana z dworem cesarskim a Przemków stał się znany w całych Niemczech. Cesarzowa często odwiedzała Przemków, co oczywiście musiało mieć także wpływ na rozwój miasta.

W roku 1794 baron von Bibran, ówczesny właściciel Przemkowa, wybudował na terenie dóbr przemkowskich hutę. W 1870 r. książę Friedrich von Schleswig-Holstein, syn Christiana Augusta, doprowadził do znacznej modernizacji i rozbudowy huty, którą od imienia siostry księcia Friedricha, Hentrietty nazwano Henriettenhütte. W 1895 r. książę Ernst Günther von Schleswig-Holstein (syn Friedricha) wybudował Friedrich-Christianhütte (obecne zakłady Multimet). Prawdopodobnie wtedy zaczęły powstawać, przy dzisiejszej ulicy Szkolnej, domki robotników zatrudnionych w hucie, które w kolejnych dziesięcioleciach dały początek nowemu osiedlu. Na początku lat 90. XIX wieku huta dawała zatrudnienie 400 pracownikom.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

W 1906 roku w pobliżu istniejącej Henriettenhütte, książę Ernst Günther von Schleswig-Holstein wznosił kolejną hutę. Została ona nazwana imieniem żony księcia – Dorothei von Koburg. Dorotheenhütte była wówczas trzecim zakładem hutniczym w Przemkowie.

Zakłady hutnicze były największym pracodawcą miasta Przemkowa. Do wybuchu I wojny światowej oba zakłady hutnicze zatrudniały do 1100 pracowników. Wraz z rozwojem produkcji w hutach, zaczęło rozrastać się pobliskie osiedle robotnicze. Początkowo nazwa osiedla brzmiała Hohenofen, z czasem funkcjonować zaczęła nowa – Henriettenhütte – od nazwy jednej z hut.

Po II wojnie światowej w zabudowaniach dawnych hut funkcjonowały przemkowskie Zakłady Metalurgiczne. Obecnie większość budynków opuszczona i nieużytkowana w złym i bardzo złym stanie zachowania.

Przemków: kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz kaplica przy kościele.

Wpis do rejestru zabytków: kościół pod nr A/2351/232 z 27.03.1961, kaplica pod nr A/2352/1979 z 27.04.1971.

Parafia została erygowana w 1282 r. Kościół parafialny wzniesiony w początkach XV w. (pierwotnie wymieniony w liście odpustowym papieża Marcina V sporządzonym na soborze w Konstancji w 1418 r.), w latach 1561-1637 ewangelicki, po pożarze w 1719 r. nawa i prezbiterium na nowo zbudowane w latach 1720-1730, w 1733 r. budowa wieży, która uległa spaleniu w 1804 r. i jej odbudowa (bez galerii oraz niższa) po pożarze, nawa otynkowana w XX w. i 1996 r.

Kościół orientowany, na rzucie prostokąta z kruchtą na planie prostokąta z dobudówkami od północy oraz zamkniętym półkoliście prezbiterium. Bryła nieprzekształcona, jednonawowa, sklepienia kolebkowe z lunetami w nawie i kopulaste w prezbiterium zamknięta dachem dwuspadowym. Od zachodu trójkondygnacyjna kruchta przechodząca w ośmioboczną wieżę nakrytą dachem namiotowym. Wszystkie dachy pokryte dachówką ceramiczną. Kościół z zewnątrz pozbawiony cech stylowych, wewnątrz o barokowym wystroju.

Kaplica na rzucie koła, bryła nieprzekształcona, jednokondygnacyjna, nakryta kopulastym sklepieniem o stożkowym dachu pokrytym dachówką ceramiczną. Otwór wejściowy prostokątny w niewielkim ryzalicie od frontu, wejście flankowane lizenami.

Stan zachowania kościoła i kaplicy dobre.

Przemków: budynek dworca kolejowego „Przemków Miasto”, ul. Dworcowa 5

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3260/805/L z 16.10.1973.

W 1891 r. zbudowano linię kolejową Rokitki – Niegosławice biegnąca przez Przemków. Budynek wybudowany ok. 1920 r. w nurcie budownictwa użyteczno-przemysłowego. Pierwotnie w części parterowej: hall, poczekalnia, bufet, kasa, biuro dyżurnego stacji a w części na piętrze pomieszczenia mieszkalne. W 1983 dokonano przebudowy poczekalni i bufetu na cele mieszkalne. Od 1991 budynek pełni wyłącznie funkcję mieszkalną.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Budynek murowany z cegły, otynkowany. Budynek na rzucie trzech złączonych dłuższymi bokami prostokątów, z których dwa tworzą literę T. Bryła zróżnicowana z uwagi na wielofunkcyjne przeznaczenie obiektu, zasadniczo jednokondygnacyjna z dachem czterospadowym z silnie wysuniętym okapem, w cz. płd-wschodniej była podwyższona o mieszkalne poddasze, zamknięta dachem mansardowym. Dachy pokryte dachówką ceramiczną. Elewacje w narożach boniowane, artykułowane cokołem obłożonym cegłą klinkierową i profilowanym gzymsem wieńczącym. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa z podcieniem w przyziemiu o boniowanych narożach z szeroką arkadą o łuku eliptycznym ujętą opaską z kluczem. Nad podcieniem dwuosiowa facjata z trójkątnym szczytem. Otwory okienne nieprzekształcone, stolarka częściowo zachowana.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 1

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3262/1981 z 16.10.1973.

Kamienica czynszowa wzniesiona w 1 połowie XIX w., przebudowana w latach 20-tych XX w., obecnie z częścią usługową w parterze. Budynek murowany z cegły, otynkowany z wystrojem architektonicznym wyrabianym w tynku. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z jednokondygnacyjną facjatą w osiach środkowych fasady, z użytkowym poddaszem, całość zamknięta dachami dwuspadowymi pokrytymi dachówką. Elewacja fasady artykułowana gzymsem kordonowym i profilowanym wieńczącym przepnutą facjatą. Otwory okienne prostokątne z opaskami okien w tynku, stolarka okienna w części zachowana.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 4

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3263/958 z 24.05.1991.

Kamienica czynszowa wzniesiona w 3 ćw. XIX w. Budynek murowany z cegły. Bryła nieprzekształcona, trójkondygnacyjna z użytkowym poddaszem z facjatami w kształcie bawolego oka, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Elewacja fasady sześciuosiowa, fasada artykułowana gzymсами kordonowymi i gzymсами odcinkowymi nad oknami drugiej kondygnacji i profilowanym gzymsem wieńczącym, wszystkie otwory z opaskami. Otwory prostokątne, stolarka okienna częściowo zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 5

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3264/1985 z 04.04.1971.

Kamienica czynszowa wzniesiona ok. poł. XIX w., z częścią usługową w przyziemiu. Budynek murowany z cegły, otynkowany. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z poddaszem z facjatą w kształcie bawolego oka, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Elewacja fasady parteru wtórnie podzielona witrynami sklepów z cokołem z cegły glazurowanej, fasada pierwszej kondygnacji siedmioosiowa, fasada artykułowana gzymсами kordonowym i gzymsem podokiennym pod oknami drugiej kondygnacji i profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych. Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 6

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3265/1983 z 16.10.1973.

Kamienica czynszowa wzniesiona w 1. poł. XIX w., przebudowana w XX w., częścią usługową w przyziemiu. Budynek murowany z cegły, otynkowany. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z poddaszem z facjatą, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Elewacja fasady parteru z witryną sklepu oraz wejściem do budynku poprzedzonymi schodami, fasada pierwszej kondygnacji trójosiowa, fasada artykułowana gzymsem kordonowym i gzymsem podokiennym pod oknami drugiej kondygnacji i profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, nie zachowana stolarka drzwi wejściowych. Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 7

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3266/1984 z 16.10.1973.

Kamienica czynszowa wzniesiona w 1. poł. XIX w., przebudowana w XX w., z częścią usługową w przyziemiu. Budynek murowany z cegły, otynkowany. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z poddaszem z powiekowym oknem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Elewacja fasady czteroosiowa, fasada artykułowana gzymsem kordonowym i gzymsem podokiennym pod oknami drugiej kondygnacji i profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 8

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3267/957 z 24.05.1991.

Narożna (z ul. Krótką) kamienica czynszowa wzniesiona ok. 1870 r., z częścią usługową w przyziemiu. Budynek murowany z cegły, otynkowany, z detalem wypracowanym w tynku. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z poddaszem z powiekowym oknem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Elewacja fasady trzyosiowa, elewacje przyziemia boniowane, artykułowane gzymsem kordonowym i gzymsem podokiennym pod oknami drugiej kondygnacji i profilowanym gzymsem wieńczącym, nad oknami drugiej kondygnacji gzymsy odcinkowe. Otwory prostokątne w drugiej kondygnacji z ozdobnymi opaskami wypracowanymi w tynku, w narożu wejście do części usługowej, trójkondygnacyjne zwieńczone szczytem, stolarka okienna zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 13

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3268/956 z 24.05.1991.

Narożna kamienica czynszowa wzniesiona ok. 1870 r., przebudowana w 1907 r.. Budynek murowany z cegły, otynkowany. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, z narożnym wykuszem od zachodu, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką ceramiczną, w połaci dachu od fasady dwie facjaty. Nad wykuszem dach namiotowy pokryty blachą,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

zwieńczony chorągiewką z datą 1907. Elewacja fasady sześćoosiowa, artykułowana gzymсами kordonowym i podokiennym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym przeprutym w narożu przez wykusz. Otwory okienne prostokątne z niewielkimi opaskami, stolarka okienna nie zachowana.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 38

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3269/1991 z 16.10.1973.

Kamienica czynszowa wzniesiona ok. poł. XIX w., przebudowana w latach 90-tych XX w. Budynek murowany z cegły, podpiwniczony, otynkowany, obecnie pozbawiony dekoracji architektonicznej. Bryła z niepasującą dobudówką dostawioną w narożniku północno-wschodnim budynku, dwukondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadkowym pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacja fasady z płytkim dwuosiowym pseudoryzalitem, z gzymsem koronującym. Poprzez przebudowę okien w części zachodniej fasada zmieniona, pierwotnie siedmioosiowa w przyziemiu i sześćoosiowa pierwsza kondygnacja, symetryczna obecnie fasada niesymetryczna, sześćoosiowa w przyziemiu i pięćoosiowa pierwsza kondygnacja. Otwory okienne przyziemia przekształcone, prostokątne, otwory pierwszej kondygnacji częściowo przekształcone, część otworów zamknięta odcinkami łuku, stolarka okienna nie zachowana.

Kamienica po remoncie, stan zachowania dobry.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Głogowska 50

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3270/1997 z 16.10.1973.

Kamienica narożna z ul. Kościuszki, wzniesiona pod koniec XIX w., z usługowym przyziemem. Budynek murowany cegły, otynkowany. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z mieszkalnym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym, pokrytym dachówką ceramiczną. Fasada pięćoosiowa, artykułowana ceramicznym cokołem, profilowanym gzymsem kordonowym, gzymsem podokiennym i profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory okienne prostokątne, stolarka okienna częściowo zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: dworzec „Przemków Odlewnia” – ul. Kolejowa

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3261/804/L z 28-12-1987.

W 1891 r. zbudowano linię kolejową Rokitki – Niegosławice biegnąca przez Przemków. Budynek dworca Przemków Odlewnia (Bhf Primkenau Dorothenn) wybudowano w latach 1910-15 r. w nurcie budownictwa użyteczno-przemysłowego, przede wszystkich do obsługi spedycyjnej zakładów przemysłowych oraz obsługi ruchu pasażerskiego osady Hohenofen, którą od 1929 r. włączono do Przemkowa. Cały zespół dworca stylistycznie związany jest z nurtem architektury ceglanej, rozpropagowanej na Śląsku przez architekta Richarda Pludemanna.

Budynek murowany z cegły, na zewnątrz licowany cegłą klinkierową i glazurowaną zieloną (łuki otworów okiennych i drzwiowych, fryzy), kolumny i gargulce pseudo portyku z piaskowca, wewnątrz tynkowany. Bryła asymetryczna,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

środkowy korpus dwukondygnacyjny zamknięty dachem naczółkowym, z czterokondygnacyjnym ryzalitem od frontu, od półn-zachodu i półd-wschodu przylegają jednokondygnacyjne bryły nakryte dachami dwuspadowymi, wszystkie dachy kryte ceramicznie. Elewacje licowane cegłą klinkierową z fryzem z zielonej glazurowanej cegły pomiędzy kondygnacjami korpusu głównego, elewacja frontowa dziewięcioosiowa z nieregularnie dostawionymi wieżą, przybudówką i przedsionkiem. Fasada o zróżnicowanej dekoracji: wieża z blendami ostrołukowymi, wejście do przedsionka z portalem ostrołukowym, ozdobne ceglane gzymsy. Stolarka okien i drzwi częściowo zachowane.

Stan zachowania budynku dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Nowa 7

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/327/2001 z 16.10.1973.

Dom mieszkalny wzniesiony w 2 połowie XIX w., przebudowany po 1945 r. Budynek murowany, otynkowany. Bryła jednokondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką z maszyną facjatą. Fasada artykułowana niewielkim cokołem wykończonym ceramicznie, profilowanym gzymsem wieńczącym, oraz obramieniami otworów współcześnie (po 1996 roku) obrobionych ceramicznie, trójosiowa asymetryczna. Otwory okienne przekształcone, stolarka okienna nie zachowana.

Budynek został przebudowywany i pozbawiony oryginalnego wystroju architektonicznego: wejście znajdowało się pomiędzy dwiema boniowanymi lizenami, okna posiadały ozdobne obramienia, w połąci dachu znajdowały się dwa okna powiekowe oraz niewielka facjata – obecna facjata znacznie większa i w formie nie nawiązującej do pierwotnej.

Przemków: kościół ewangelicki, ob. prawosławny pw. św. Michała Archanioła, Plac Kościelny 6

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/2353/1980 z 27.04.1971.

Kościół ewangelicki, obecnie prawosławny. Wzniesiony w latach 1744-46, przebudowany w latach 1774-1776, w latach 1871-1872 r. dobudowano wieżę. W 1949 r. kościół przekazano parafii prawosławnej.

Kościół orientowany, na rzucie prostokąta z dobudowaną od zachodu wieżą. Bryła nieprzekształcona, jednoprzestrzenna, zamknięta dachem dwuspadowym z licznymi facjatami w kształcie wolego oka, pokrytym dachówką. Wieża czterokondygnacyjna na rzucie kwadratu w trzech kondygnacjach a w czwartej kondygnacji ośmioboczna zamknięta dachem stożkowym. Kościół z zewnątrz pozbawiony cech stylowych, wieża w stylu neogotyckim. Elewacja frontowa z czterokondygnacyjną wieżą, w której wejście z ozdobnym frontonem. Elewacje północna i południowa ośmioosiowe, niesymetryczne przedzielane pilastrami. Otwory okienne prostokątne zamknięte odcinkami łuku.

Stan zachowania dobry.

Przemków: pastorówka, ob. plebania przy kościele prawosławnym pw. św. Michała Archanioła, Plac Kościelny 6

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/2353/1980 z 27.04.1971.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Pastorówka, obecnie plebania prawosławna, wybudowana została w 1747 r., przebudowana w 1771 r. Budynek na rzucie prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z wejściem od frontu w postaci przeszklonego ganku na którym nadbudowano werandę, zamknięta dachem mansardowym pokrytym dachówką ceramiczną z facjatami od północy i południa w kształcie bawolego oka. Elewacja frontowa sześciosiowa, w drugiej kondygnacji osie 3 i 4 w postaci blend okiennych. Elewacje niezdobione artykułowane gzymsem kordonowym w postaci okapu oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory okienne prostokątne, stolarka nie zachowana..

Stan zachowania dobry.

Przemków: pastorówka, szkoła parafialna ewangelicka, Plac Kościelny 5

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3259/1998 z 27.04.1971.

Szkoła parafialna wzniesiona w 1748 r. przebudowana w 1770 r. i 1821 r. Budynek murowany z cegły, otynkowany, na rzucie prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, zamknięta dachem naczółkowym pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacja frontowa ośmioosiowa z wejściem ujętym w rodzaj pseudoportyku z półkolistym nadświetlem. Elewacje niezdobione, zachowane ślady gzymsu kordonowego. Otwory okienne prostokątne, stolarka nie zachowana.

Stan zachowania bardzo zły – obiekt w ruinie.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 2

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3276/2007 z 27.04.1971.

Kamienica wzniesiona w 1 ćw. XIX w., przebudowana w okresie międzywojennym i po 1945 r. (witryna i wejście do sklepu w parterze, następnie zlikwidowane). Budynek murowany, otynkowany, na rzucie prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, zamknięta dachem naczółkowym pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacja frontowa pięcioosiowa symetryczna, z trzema tynkowymi pseudoryzalitami w 1. 3 o 5 osi, z wejściem w centralnym pseudoryzalicie. Elewacje artykułowane gzymsem kordonowym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych z naświetlem.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 2a.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3271/2000 z 16.10.1973.

Dom mieszkalny wzniesiony ok. poł. XIX w., przebudowany po 1945 r. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, zamknięta dachem naczółkowym pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacja frontowa pięcioosiowa. Elewacje nie zdobione. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 4.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3276/2007 z 27.04.1971.

Kamienica wzniesiona w XV w. 1 ćw. XIX w., przebudowana w okresie międzywojennym. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

mieszkalnym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadkowym z dwiema dwuosiowymi facjatami, dachy pokryte dachówką ceramiczną. Elewacja frontowa czteroosiowa, Fasada artykułowana gzymsem podokiennym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 5.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3278/959 z 24.05.1991.

Kamienica z częścią usługową w przyziemiu, wzniesiona w XV w., odbudowana w 1 ćw. XIX w., przebudowana w 3 ćw. XIX w. i po 1945 r. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, trójkondygnacyjna, zamknięta dachem dwuspadkowym pokrytym dachówką ceramiczną. Fasada trójosiowa, artykułowana gzymsem kordonowym. W przyziemiu witryna sklepowa. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 6.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3279/945 z 24.05.1991.

Kamienica z częścią usługową w przyziemiu, wzniesiona w XVII w., odbudowana w 1 ćw. XIX w., przebudowana w 3 ćw. XIX w. i po 1945 r. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, zamknięta dachem dwuspadkowym pokrytym dachówką ceramiczną z oknami powiekowymi. Fasada czteroosiowa z witryną sklepu oraz wejściem do kamienicy i do sklepu w przyziemiu, fasada artykułowana gzymsem wieńczącym – współcześnie przyziemie oblicowane płytkami ceramicznymi. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi do sklepu oraz wejściowych.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 7.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3280/2006 z 27.04.1991.

Kamienica z częścią usługową w przyziemiu, wzniesiona w 1 ćwierćwieczu XIX w., przebudowana pod koniec XIX w. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, trójkondygnacyjna, z dwuosiowym, trójkondygnacyjnym pseudoryzalitem w osi kamienicy, bryła zamknięta dachem dwuspadkowym pokrytym dachówką ceramiczną. Fasada czteroosiowa ujęta w narożach szerokimi pilastrami od drugiej kondygnacji, w przyziemiu witryna połączona z wejściem do sklepu, wejście do kamienicy i współczesnym wejściem do części usługowej w skrajnej osi. Fasada artykułowana gzymsem kordonowym przeprutym pseudoryzalitem, profilowanym gzymsem wieńczącym, gzymсами podokiennymi oraz odcinkowymi gzymсами nadokiennymi, opaski okien z ornamentálną dekoracją w nadprożach. W osi pseudoryzalitu medalion. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka witryny i drzwi do sklepu oraz wejściowych.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 8.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3281/1982 z 27.04.1991.

Kamienica z częścią usługową w przyziemiu, wzniesiona w 1 ćwierćwieczu XIX w., przebudowana pod koniec XIX w. i po 1945 r. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna zamknięta dachem

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

dwuspadkowym z oknami powiekowymi, pokrycie dachu dachówką ceramiczną. Fasada czteroosiowa, w przyziemiu witryna sklepowa, wejście do sklepu, wejście do kamienicy. Fasada artykułowana gzymsem kordonowym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 9.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3282/2011 z 27.04.1991.

Kamienica wzniesiona w 1 ćwierćwieczu XIX w., przebudowana na początku XX w. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadkowym z dwoma rzędami okien powiekowych doświetlających strych, pokrycie dachu dachówką ceramiczną. Fasada trójosiowa, artykułowana gzymsem kordonowym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 10.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3283/2012 z 04.04.1971.

Kamienica wzniesiona w 1 ćwierćwieczu XIX w., przebudowana na początku XX w. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadkowym z dwoma rzędami okien powiekowych doświetlających strych, pokrycie dachu dachówką ceramiczną. Fasada czteroosiowa, artykułowana gzymsem kordonowym, gzymsem podokiennym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 16.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3284/2013 z 27.04..1971.

Kamienica narożna (róg ul. Kościelnej) wzniesiona w XVIII w., odbudowana w 1 ćw. XIX w., przebudowana w końcu XIX w., i po 1945 r. Budynek murowany, otynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna z podstryszem, zamknięta dachem naczółkowym z mieszkalnym poddaszem, dach pokryty dachówką ceramiczną. Fasada trójosiowa, z profilowanym gzymsem wieńczącym, blendy okien podstrysza w osiach fasady. Otwory prostokątne, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny Plac Wolności 24.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3285/2014 z 27.04.1971.

Kamienica wzniesiona na początku XIX w., przebudowana w okresie międzywojennym oraz po 1945 r., z częścią usługową w przyziemiu. Budynek murowany, otynkowany na rzucie zbliżonym do prostokąta z wystrojem architektonicznym wypracowanym w tynku. Bryła nieprzekształcona,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

dwukondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta dachem naczółkowym pokrytym dachówką. Fasada siedmioosiowa, oś centralna flankowana lizenami z wejściem do budynku, naroża fasady ujęte bardzo szerokimi lizenami. Fasada artykułowana niewielkim cokołem, gzymsem kordonowym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym, nad którym ściana kolankowa do okapu dachu. Część otworów przyziemia z opaskami, otwory prostokątne, stolarka okienna w osi wejścia zachowana, zachowane drzwi wejściowe.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Ratuszowa 1.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3273/2003 z 16.10.1973.

Narożna (z ul. Zamkową) kamienica wzniesiona w połowie XIX w. Budynek murowany, podpiwniczony, otynkowany na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, z dwu kondygnacyjnym szczytem od ul. Zamkowej, zamknięta dachem dwuspadowym. Fasada dwuosiowa z wejściem w osi od północy, artykułowana niewielkim cokołem, odcinkowymi gzymсами nad otworami przyziemia, profilowanym gzymsem kordonowym, profilowanym gzymsem podokiennym w oknach drugiej kondygnacji oraz profilowanym gzymsem koronującym. Otwory z ozdobnymi profilowanymi opaskami, stolarka okienna nie zachowana, zachowana stolarka drzwi wejściowych..

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Ratuszowa 2/3.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3274/2004 z 27.04.1971.

Kamienica wzniesiona w połowie XIX w. Budynek murowany, podpiwniczony, otynkowany na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Fasada pięcioosiowa, symetryczna, artykułowana niewielkim cokołem współcześnie wykończonym ceramicznie, gzymsem kordonowym, profilowanym gzymsem gzymsem koronującym. Otwory przekształcone, stolarka okienna nie zachowana.

Stan zachowania dostateczny.

Przemków: budynek mieszkalny ul. Ratuszowa 4.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3275/2005 z 27.04.1971.

Kamienica narożna, wzniesiona w połowie XIX w. Budynek murowany, podpiwniczony, otynkowany na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nieprzekształcona, dwukondygnacyjna, zamknięta dachem naczółkowym, z mieszkalnym poddaszem, dach pokryty dachówką. Fasada trójosiowa, asymetryczna, artykułowana niewielkim cokołem współcześnie wykończonym ceramicznie, szerokim gzymsem kordonowym, profilowanym gzymsem gzymsem koronującym, nad oknami drugiej kondygnacji odcinkowe gzymсы wsparte na konsolach, nad oknami przyziemia klucze jako pozostałość po boniowaniu przyziemia. Otwory nie przekształcone, stolarka okienna częściowo zachowana.

Stan zachowania dostateczny. W trakcie remontu usunięto boniowanie parteru, które sankcjonowało umiejscowienie kluczy nad oknami parteru.

Przemków: dawna plebania i szkoła parafialna ul. Ratuszowa 6.

Wpis do rejestru zabytków pod nr 26/A/00 z 12.07.2000.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Dawna plebania i szkoła parafialna została wzniesiona w 1680 r. w stylu barokowym, obecnie cechy stylowe zatarte. Odbudowana w 1804 r. po pożarze. Budynek wymurowany z partii przyziemia z kamienia, powyżej z cegły, na rzucie wydłużonego prostokąta. Bryła nie przekształcona, dwukondygnacyjna, z pseudoryzalitem od północy wydzielającym część dawnej szkoły, zamknięta dachem naczółkowym pokrytym dachówką z dwiema jednoosiowymi facjatkami w połaci frontowej oraz trzema oknami powiekowymi. Elewacje obecnie bez podziałów i dekoracji, otwory okienne bez opasek, prostokątne, stolarka nie zachowana
Stan zachowania dobry.

Przemków: cmentarz, ul. Strzelecka.

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/2354/749/L z 28.12.1987.

Dawny cmentarz katolicki założony w końcu XVIII w., zamknięty w latach 50-tych XX w. Najstarszy zachowany nagrobek pochodzi z ok. połowy XIX w., zachowanych kilkanaście nagrobków sprzed 1939 r. w słabym stanie zachowania. Cmentarz zamknięty.

Przemków / Szklarki: park

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/3258/655/L z 22.12.1983.

Park pałacowy, wykształcony z niedużego założenia przy renesansowym dworze, przekształcony w 1 połowie XIX w. w duchu romantycznym, latach 50-tych XIX w. przekształcony w rozległe założenie krajobrazowe. Wtedy także park połączono z okolicznym lasem. Z końcem lat 80-tych XIX w. przekomponowany w części przy nowo wzniesionym w latach 1896-1898 zamku (nieistniejącym obecnie) w założenie ogrodowe o bardziej regularnym charakterze, ze stawami, fosą i fontannami.

Na terenie założenie znajdowała się niż zachowana do dzisiaj siedziba rodziny książęcej, którą od nowa wybudował w latach 1896-1898 książę Ernst Gunther. Z danych źródłowych wiemy, że wcześniej na terenie założenia istniał zamek, wybudowany około 1772 r. przez ówczesnego właściciela von Reussa, który zastąpił wcześniejszą, prawdopodobnie średniowieczną siedzibę. Zamek wybudowany przez Ernsta Gunthera znany jest z licznych przedstawień ikonograficznych i był niezwykle malowniczą budowlą, która w 1931 r. została przejęta przez miasto Przemków. Zamek przetrwał wojnę, ale nie przetrwał „nowego ładu”, i z początkiem lat 70-tych XX w. został rozebrany.

Na terenie założenia parkowego znajdował się także domek szwajcarski, którego lokalizacji nie udało się potwierdzić. Była to niewielka budowla, konstrukcji mieszanej, drewniano-ceglanej, nakryta dachem dwuspadowym, z werandą z ozdobną drewnianą

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

balustradą. W pobliżu zamku nad wodą, w części północno-zachodniej znajdowała się drewniana altana, na rzucie zbliżonym do koła.

Na terenie parku pałacowego znajduje się cmentarz rodowy założony w 4 ćwierćwieczu XIX w. na przedłużeniu głównej alei parkowej, w dużym oddaleniu od zamku. Znajdują tutaj się pochówki książąt z rodu Schleswig-Holstein w formie prostych grobów z kamiennymi płytami z napisami ułożone w dwóch rzędach. Kamienne płyty przykrywają murowane komory grobowe. Pierwotnie na zamknięciu rzędu płyt znajdowała się drewniana kaplica spalona po 1945 r. Była to niewielka budowla wykonana z bali, jednokondygnacyjna, od frontu portyk z czterema drewnianymi podporami, na których znajdowało się trójkątne zwieńczenie, z dachem naczółkowym pokrytym gontem.

Na cmentarzu zostali pochowani następujący członkowie rodziny książęcej: zmarła w 1867 r. księżna Louise Sophie, zmarły w 1958 r. jako jednoroczne dziecko książę Christian August, zmarła w 1900 r. księżna Adelheid, zmarła w 1910 r. księżniczka Teodora oraz budowniczy zamku przemkowskiego książę Ernst Gunther.

W pobliżu założenia parkowego, w bliskości nieistniejącego obecnie zamku, znajdują się zabudowania gospodarcze folwarku, którego przebudowy dokonał książę Christian August, wkrótce po zakupie w 1853 r. dóbr przemkowskich. Zabudowania folwarczne zostały przeniesione bardziej na wschód, oddalając je od zamku. W 1854 r. zostały wybudowane w stylu neogotyckim oficyna mieszkalna oraz stajnia z masztalarnią przy obecnej ulicy Zamkowej, oraz oficyna mieszkalna (obecnie przy ul. Fabrycznej 7). Kolejnej rozbudowy folwarku dokonał w pierwszym dwudziestolecu XX w. budowniczy przemkowskiego zamku, Ernst Gunther.

Wysoka: kościół filialny pw. św. Marcina

Wpis do rejestru zabytków pod nr A/2542/2026 z 27.04.1971.

Pierwotny kościół wzniesiony w średniowieczu: pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1376 r., kościół spłonął doszczętnie w 1688 r. Obecny kościół wzniesiony około 1700 r., Od połowy XVI w. do 1654 r. kościół w posiadaniu protestantów.

Kościół orientowany, na rzucie prostokąta z prostokątnym prezbiterium i wieżą na rzucie kwadratu. Bryła nieprzekształcona, jednonawowa z dostawioną od zachodu wieżą na rzucie kwadratu a w trzeciej kondygnacji na rzucie ośmiobocznym oraz niższym niż nawa kwadratowym prezbiterium, nawa zamknięta dachem dwuspadowym, prezbiterium dachem trójspadkowym pokryte dachówką oraz wieża dachem namiotowym pokrytym blachą. Elewacje wieży od drugiej kondygnacji pokryte blachą. Kościół z zewnątrz pozbawiony cech stylowych.

Stan zachowania dostateczny.

Niewątpliwą atrakcją na terenie Gminy Przemków jest układ przestrzenny i architektura różnych typów budynków: mieszkalnych, mieszkalno-gospodarczych w Ostaszowie. Układ ruralistyczny miejscowości jest chroniony poprzez umieszczenie w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w przyszłości objęcie odpowiednimi zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ostaszów: układ ruralistyczny

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Ostaszów (niemiecka nazwa Hierlshagen została nadana 15 sierpnia 1937 r.) został założony w latach 1933-1937 w następstwie zagospodarowania rozlewisk rzeki Szprotawy oraz wybudowania dróg i organizację terenów siedliskowych. Prace na rzecz zagospodarowania tego terenu podjęto jeszcze w połowie XVII w. i kontynuowano w XIX w. i początkach XX w., jednak dopiero po 1933 r.

doszło do ich zakończenia. Nowa osada została zasiedlona przez rolników ze Śląska, Turynii, Hestii, Westfalii i prowadzone przez nich gospodarstwa nastawione były na hodowlę bydła i produkcję mleka. Zabudowa Ostaszowa kształtowana była z uwzględnieniem specyfiki regionalnej i stosowania motywów miejscowej wiejskiej tradycji budowlanej: wysokie dwuspadowe dachy, konstrukcja szachulcowa budynków, okiennice zewnętrzne. Zachowana do dzisiaj struktura przestrzenna Ostaszowa i walory architektoniczne budynków, wyróżniają Ostaszów w lokalnym ale i w znacznie szerszym środowisku kulturowym.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Dla oceny stanu i perspektyw dziedzictwa kulturowego gminy Przemków oraz możliwości gminy w tym zakresie, przeprowadzono analizę SWOT (Strength – siła, Weakness - słabość, Opportunity - szansa, Threat – zagrożenie).

Po stronie słabych stron i zagrożeń uwzględniono także zagrożenia systemowe, których występowanie wynika ze słabości stanowionego prawa, niewystarczającej presji ze strony aparatu Państwa a nie jest spowodowane działaniem, bądź zaniechaniem działania ze strony administracji lokalnej czy też właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych.

MOCNE STRONY Gminy Przemków	SŁABE STRONY Gminy Przemków
<ul style="list-style-type: none"> • wysoka atrakcyjność turystyczna gminy: bardzo wysoki wskaźnik obszarów prawnie chronionej przyrody, lesistości (ponad 34%), walory przyrodnicze i krajobrazowe terenów gminy, sprzyjające warunki do rozwojowi agroturystyki, turystyki weekendowej z naciskiem na zdrowy styl życia i wypoczynek na łonie natury • bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, 	<ul style="list-style-type: none"> • peryferyjne położenie w obrębie Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego przekładające się na dysproporcje w uprzemysłowieniu poszczególnych gmin Obszaru • słabe skomunikowanie z gminami powiatu polkowickiego • zróżnicowany stan zachowania zabytków i postępująca degradacja i spadek wartości zabytkowej części obiektów,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

<ul style="list-style-type: none"> • różnorodność kulturowa uwarunkowana historią terenów gminy, • bardzo duża liczba obiektów wpisana do rejestru zabytków • przynależność do Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego stymulatorem rozwoju Przemkowa i Gminy Przemków oraz stałej poprawy jakości życia mieszkańców, • możliwość powstania bazy turystycznej dla Zagłębia Miedziowego • bardzo wysoka aktywność mieszkańców w sferze zawodowej z niskim wskaźnikiem bezrobocia • zasoby kulturowe gminy: zabytkowe parki krajobrazowe, architektura rezydencjalna, kościoły, cmentarze; liczne zachowane układy ruralistyczne wsi: Jakubowo Lubińskie, Krępa, Ostaszów, Wilkocin, Wysoka • posiadanie lokalnego produktu „Miodowe pierniczki z Przemkowa” wpisanego na listę produktów tradycyjnych kojarzonego z gminą • istniejąca infrastruktura szlaków rowerowych sprzyjająca rozwojowi turystyki kwalifikowanej • LGD „Wrzosowa Kraina” jako animator i organizator pasm turystycznych na terenie Gminy Przemków i gmin sąsiadujących • ciekawe najdawniejsze dzieje terenów Gminy z Wałami Śląskimi (poza terenem gminy) • aktywność mieszkańców gminy w ramach LGD „Wrzosowa Kraina” oraz wiosek tematycznych w Ostaszowie (Wioska w Dechę), Wilkocinie (Wioska Czerwonego Kapturka) włączonych w szlak wiosek tematycznych LGD • prężnie działające instytucje kultury: Przemkowski Ośrodek Kultury i Biblioteka, mające na celu rozwijanie świadomości kulturowej mieszkańców, wzmacniania więzi z miejscem zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • negatywne przekształcenia historycznych układów przestrzennych w miejscowościach, • przeprowadzane modernizacje bez poszanowania znaczenia i wartości zabytków • niedostateczny stan zabezpieczeń przeciwpożarowych, antywłamaniowych obiektów zabytkowych • brak dostępu do zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru będących w prywatnych rękach • ograniczenia związane z ochroną środowiska Przemkowskiego Parku Krajobrazowego sprawiają, że turystyka możliwa jedynie na wyznaczonych szlakach i stanowi barierę dla szerszego wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego • słabo wykorzystany potencjał rozwoju turystyki – w tym agroturystyki skutkujący w słabo rozwiniętej bazie hotelowej i turystycznej; • niedostateczna infrastruktura turystycznej: lokali gastronomicznych, campingów, pensjonatów, hoteli które miałyby istotne znaczenie dla bazy ekonomicznej gminy oraz jako źródło utrzymania miejscowej ludności • słabo rozwinięta baza gospodarstw agroturystycznych, miejsc noclegowych • sezonowość ruchu turystycznego • wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych • niewykorzystanie przez sąsiadujące samorządy formy ochrony krajobrazu kulturowego polegającej na utworzeniu parku kulturowego • niewystarczające wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego gminy oraz sąsiadujących gmin w ramach Lokalnej Grupy Działania „Wrzosowa kraina”, niewystarczająca promocja i informacja na temat obszaru, • brak nowoczesnej informacji turystycznej – nieatrakcyjna oferta edukacyjna dla młodzieży i dorosłych: brak folderów, ulotek, „gadżetów” promujących gminę • brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac
--	---

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

<ul style="list-style-type: none"> • potencjał wytyczenia nowych szlaków pieszo-rowerowych w oparciu o tereny przyrodnicze, zabytki gminy oraz miejsca historycznych wydarzeń • aktualna gminna ewidencja zabytków nieruchomości • ciekawa historia terenów gminy mająca duży potencjał dla inicjatyw popularyzatorskich historii gminy, np. cmentarz rodowy Schleswig-Holsteinów • nastawienie na rozwój rolnictwa ekologicznego • cmentarze protestanckie (w tym rodowe), parki, zabudowa po folwarczna których obecność uatrakcyjnią szlaki turystyki pieszej i rowerowej • możliwość udzielania dotacji na prace przy zabytkach z budżetu gminy • aktywna i zaangażowana społeczność lokalna udzielająca się w lokalnych stowarzyszeniach oraz formalnych i nieformalnych grupach • dobre warunki edukacyjne w gminie • kalendarz imprez cyklicznych organizowanych i współorganizowanych przez Gminę Przemków z odbywającym się corocznie imprezą o charakterze regionalnym Dolnośląskim Świętem Miodu i Wina, • aktywni i skuteczni w pozyskiwaniu środków zewnętrznych samorządowcy oraz przedsiębiorcy i aktywni mieszkańcy działający w organizacjach pozarządowych, między innymi w Lokalnej Grupie Działania „Wrzosowa Kraina” • wysokie kompetencje oraz przychyłność władz samorządowych • wzrost wykształcenia i zamożności obywateli • przedsiębiorczość i powszechna zaradność społeczeństwa • brak uciążliwego przemysłu • wysoki poziom bezpieczeństwa (niski poziom przestępczości) 	<p>adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych – szczególnie obiektów po przemysłowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • niewystarczające działania związane z promocją gminy: brak zintegrowanego podejścia do turystyki, to jest kompleksowej oferty turystycznej np.: regionu, w tworzeniu której uczestniczą podmioty gospodarki turystycznej, instytucje społeczne i instytucje publiczne • niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych i brak sieciowania usług na obszarze LGD – brak organizatora turystyki • niewystarczające wykorzystanie potencjału krajobrazowego gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji • zanikanie dawnej zabudowy wskutek nieskutecznych zapisów w istniejących dokumentach planistycznych • kształtowanie nowej zabudowy wsi, bez uwzględniania tradycji budowlanej • niska skuteczność ochrony obszarowej środowiska kulturowego (znacznie niższa w stosunku do ochrony środowiska przyrodniczego) • nieskuteczna ochrona najcenniejszych zabytków wpisanych do rejestru zabytków skutkująca złym stanem zachowania i dewastacją najcenniejszych zabytków w gminie •
SZANSE	ZAGROŻENIA

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

<ul style="list-style-type: none"> • społeczna aktywność mieszkańców przejawiająca się w dużej liczbie podmiotów non-profit sprofilowanych między innymi na pozyskanie środków z Unii Europejskiej • podniesienie wiedzy i świadomości administracji i mieszkańców Gminy w zrozumieniu znaczenia dziedzictwa jako czynnika wspierającego rozwój gospodarczy, • rozwój i wykreowanie produktów turystycznych wykorzystujących zabytki Gminy, • integracja europejska i możliwość pozyskania funduszy unijnych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 na dalszy rozwój • liczne programy krajowe oraz unijne programy pomocowe służące zachowaniu i remontom obiektów stanowiącym dziedzictwo narodowe • potencjał współpracy i Jednostkami Samorządu Terytorialnego na bazie LGD „Wrzosowa Kraina” oraz Związku Gmin Zagłębia Miedziowego na rzecz długofalowych przedsięwzięć marketingowych, rozwoju turystyki dla gmin współuczestniczących w LGD i ZGZM, • moda na turystykę „Blisko Natury” oraz turystykę weekendową oraz moda na zdrowy i ekologiczny styl życia • atrakcyjna przyroda oraz historia terenów gminy umożliwiającą wytyczenie ścieżek edukacyjnych • duży potencjał rozwoju infrastruktury turystycznej na bazie istniejących obiektów, rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych, np. do rozwoju „turystyki wędkarskiej” • wykorzystanie miejsc historycznych do organizacji imprez o charakterze lokalnych jak i ponadregionalnym, na przykład historia rodu Schleswig-Holsteinów 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystne zapisy w ramach podziału środków Funduszy Strukturalnych UE w ramach nowej perspektywy finansowej 2021-2027: zmniejszony udział dopuszczalnego dofinansowania • niska świadomość społeczeństwa o wartościach zabytków, szczególnie zabudowy mieszkalno-gospodarczej na terenach wiejskich oraz zabudowy przemysłowej, • wadliwe prawodawstwo skutkujące regulacjami utrudniającymi i uniemożliwiającymi prawidłowe zachowanie obiektów zabytkowych • dekapitalizacja i techniczne nieprzystosowanie obiektów zabytkowych do współczesnych potrzeb użytkowników, • brak dobrych wzorców dla wykorzystania przy adaptacji obiektów przemysłowych (niszcząca huta i odlewnia w Przemkowie) • skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne, • ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych • obawa samorządu przed utworzeniem Parku Kulturowego jako formy ograniczającej swobodę inwestowania • Brak wypromowanej i stabilnej marki produktu lokalnego, również w sferze usług • brak specjalistycznego wsparcia, na przykład doradztwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami dla inwestorów ze strony służb konserwatorskich • niewystarczające inwestycje z zakresu turystyki • niekorzystne zmiany demograficzne w gminie – spadek liczby mieszkańców • sytuacja zagrożenia pandemiami – np. COVID-19 skutkująca ograniczeniami w większości aspektów życia społecznego • pogłębiające się zjawiska wykluczenia społecznego (związane m.in. z brakiem zatrudnienia, ubóstwem, trudnościami w zapewnieniu właściwej opieki społecznej i medycznej dla osób starszych), zjawisko wykluczenia cyfrowego
---	---

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

<ul style="list-style-type: none"> • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • rozwój turystyki oraz rozwijająca się agroturystyka na bazie atrakcji przyrodniczo – kulturowych gminy • wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek na obszarach wiejskich i blisko natury (turystyka kwalifikowana, np. rowerowa, nordic-walking, a także wypoczynek sobotnio-niedzielną dla mieszkańców miast) • postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego • dostęp do informacji i zasobów sieciowych • duża otwartość młodych mieszkańców na nowe techniki przekazu medialnego • kultywowanie tradycji, świadomość tożsamości lokalnej • wykształcona kadra urzędników samorządowych • współpraca z sąsiednimi gminami w celu podejmowania wspólnych inicjatyw • promocja gminy poprzez uczestnictwo w różnych imprezach kulturalnych, sportowych itp. • istnienie na bieżąco aktualizowanych stron internetowych gminy i placówek gminnych • możliwość stworzenia kompleksowej spójnej i nowoczesnej polityki informacyjnej władz gminy na bazie Lokalnej Grupy Działania „Wrzosowa Kraina” oraz Związku Gmin Zagłębia Miedziowego 	<ul style="list-style-type: none"> • rozluźnienie się więzi rodzinnych i brak przywiązania do miejsca zamieszkania potęgowane niedostateczną integracją nowych mieszkańców terenów wiejskich z miejscem zamieszkania • polityka finansowa państwa – zmniejszanie subwencji • niedostosowanie oferty kulturalnej do zmieniających się wzorców spędzania czasu wolnego • niedostateczna wiedza o wartościach chronionych obiektów • niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych • brak zainteresowanie ze strony mieszkańców-właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskania środków finansowych z budżetu gminy (w 2019 r. niewykorzystane środki) • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza przez osoby prywatne • zerwanie ciągłości kulturowej pomiędzy pokoleniami skutkujące zmianą systemu wartości • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • udokumentowane złoża kruszyw budowlanych (w rejonie Wilkocina) stanowiące w przypadku ich eksploatacji zagrożenie dla środowiska kulturowego
---	--

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków wynikają z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim, a szczególnie są zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Przemków został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Przemków na lata 2022 -2025:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Przemków w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc mają cele szczegółowe, wśród których należy wymienić:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

W związku z pandemią COVID-19 (koronawirusem) pojawiły się problemy i wyzwania, związane przede wszystkim z ochroną zdrowia i życia ludzi, ale także z ochroną dzieł sztuki i zabytków, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. W wielu instytucjach zaistniała konieczność podejmowania akcji dezynfekcyjnych / dekontaminacyjnych. Stosowane do tego środki, mające na celu uchronienie przed zachorowaniem człowieka, są niestety nieobojętne dla dzieł sztuki. Poniżej podajemy odnośnik do strony internetowej, zawierającej informacje dotyczące rekomendacji i postępowania w przypadku dekontaminacji obiektów zabytkowych i zawierających zabytkowe obiekty.

<http://www.mng.gda.pl/wp-content/uploads/2020/04/Dekontaminacja-MNW.pdf>

7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi			
Kierunki działań:	Działania:	Odpowiedzialni za realizację, współdziałający	Źródło finansowania
1. Ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego	Rewitalizacja zabytkowego centrum Przemkowa oraz Parku Miejskiego w oparciu o dokumentację uzgodnioną ze służbą ochrony zabytków	Gmina Przemków	Dotacje i budżet Gminy
	rozpropagowanie wśród właścicieli obiektów wpisanych do rejestr zabytków informacji o możliwości uzyskania dotacji z Powiatu polkowickiego oraz z Gminy Przemków na prace przy zabytkach – na przykład poprzez poinformowanie bezpośrednio właścicieli lub publikacje na stronach internetowych Urzędu Gminy	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżety: Starostwa Powiatowego, Gminy
	opracowanie wzoru nowego wniosku o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku, uwzględniającego możliwość dotowania prac przy zabytkach	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	ujętych w gminnej ewidencji zabytków		
	pomoc poprzez udzielanie niezbędnych informacji właścicielom obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków w pozyskaniu środków z funduszy unijnych	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	zaktualizowanie wykazu zabytków nieruchomości, w przypadku aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Przemków pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków,	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	opracowanie „Planu ochrony zabytków gminy Przemków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” obejmującego ochronę i zabezpieczenie przed niszczeniem – w tym przed kradzieżą, pożarem, zalaniem - obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	czytelne oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - w porozumieniu ze starostwem powiatowym w Polkowicach	Starostwo Powiatowe Gmina Przemków,	Budżet Starostwa Powiatowego
	prowadzenie prac pielęgnacyjnych zabytkowej zieleni będących własnością gminy (Park Miejski, cmentarze).	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy Dotacje DWKZ, MKiDN
	pozyskiwanie informacji na temat obiektów będących własnością Gminy wpisanych do rejestru zabytków o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych, pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	przegląd obiektów będących własnością Gminy ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków – w cyklach najrzadziej dwuletnich – pod kątem pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
10.Ochrona zabytków nieruchomych	ujęcie wykazu zabytków nieruchomości w Planie ochrony zabytków gminy Przemków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z uwzględnieniem zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	
11.Ochrona zabytków	ochrona i zachowanie stanowisk	Gmina	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

archeologicznych	archeologicznych przed zniszczeniem wskutek eksploatacji kopalni (piasku) oraz przed ingerencją nieuprawnionych osób, na przykład „poszukiwaczy skarbów” korzystających z wykrywaczy metali poprzez akcje informacyjne na stronach internetowych gminy, w których znalazłoby się pouczenie o niszczeniu stanowisk i grożących za to sankcjach karnych;	Przemków, Jednostki Gminne	
	objęcie nadzorem miejsc eksploatacji kopalni (piasku) poprzez akcję informacyjną o prawnym wymogu poinformowania DWKZ lub Burmistrza Przemkowa o odkryciu zabytków archeologicznych i konieczności wstrzymania prac eksploatacyjnych	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	upublicznianie w lokalnych publikatorach, na stronach internetowych informacji o odkryciach archeologicznych w celu kreowania właściwych wzorów zachowań wobec materialnych pozostałości dziedzictwa kulturowego,	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
14. Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	ewentualne uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe oraz ujęcie ich w gminnej ewidencji, w uzgodnieniu z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	stałe uwzględnianie w aktualizowanych dokumentach planistycznych gminy ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez zamieszczanie aktualnego wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	promocja i wspieranie twórców publikacji i książek dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo – kulturowych	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy Dotacje DWKZ, MKiDN
17. Pielęgnacja tradycji, obrzędowości	promocja i wspieranie twórczości ludowej, zarówno materialnej jak i niematerialnej - zwyczaje całoroczne na wsi, przyśpiewki, tańce, tradycyjne wyroby kulinarne mieszkańców	Gmina Przemków, Jednostki Gminne, Koła Gospodyń Wiejskich,	Budżet Gminy Dotacje MKiDN
	Propagowanie wraz z lokalną	Gmina	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	społecznością (np. na Dożynkach Gminnych, Powiatowych lub podobnych uroczystościach) lokalnego produktu kulinarnego „Miodowe pierniczki z Przemkowa”	Przemków, Jednostki Gminne, Koła Gospodyń Wiejskich, LGD	
Cel 2:			
Kształtowanie tożsamości regionalnej			
1. Wspieranie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania	zamieszczenie na stronach internetowych gminy krótkiej informacji o wszystkich obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz publikowanie wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, szkoleń, lekcji i wykładów	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	pomoc w tworzeniu ekspozycji o charakterze regionalnym w placówkach szkolnych, bibliotece gminnej – np. wystawy fotografii pochodzące ze zbiorów rodzinnych	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
4. Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje,	organizowanie konkursów i wystaw dotyczących dziedzictwa i tradycji związanych z historią terenów dzisiejszej gminy – na przykład zorganizowanie na stronach internetowych gminy konkursów z miejsc uwiecznionych na starych zdjęciach, zwyczajów dorocznych	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
5. Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego	dalsza organizacja „Dolnośląskiego Święto Miodu i wina”, które gromadzi uczestników z całej Polski, propagowanie lokalnych produktów: „Miodowe pierniczki z Przemkowa”, „Juha – kompot z suszonych owoców”, „Miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich”	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
	Współorganizowanie imprez plenerowych towarzyszących „Dolnośląskiemu Świętu Miodu i wina”,	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	
Cel 3:			
Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

2. Edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami	upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli obiektów zabytkowych na stronach internetowych gminy; upowszechnianie dobrych praktyk konserwatorskich	Gmina Przemków, Jednostki Gminne ZWKZ	Budżet Gminy
3. Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz kultury	wspieranie i promowanie działalności artystycznej i kulturalnej mieszkańców	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych			
1. Wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe	informowanie właścicieli obiektów zabytkowych na temat pozyskiwania nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich, np. programy ochrony zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, środków pomocowych Unii Europejskiej (kiedy takie programy się pojawiają),	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	
2. Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego	wspieranie rozwoju turystyki kulturowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej poprzez udostępnianie stron internetowych gminy organizatorom takich akcji;	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Przemków i jej jednostek organizacyjnych	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
	współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego działającymi lub zamierzającymi działać na terenie gminy	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Przemków i jej jednostek organizacyjnych	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
4. Tworzenie pasm turystyczno-kulturowych	Promocja na stronach internetowych gminy szlaków turystyki kulturowej w oparciu o atrakcje historyczno-przyrodnicze gminy Przemków, np.: - szlaku dawnych układów ruralistycznych (Ostaszów, Jakubowo Lubińskie, Krępa, Wilkocin, Wysoka) - szlaku Parków: Park w Jakubowie Lubińskim, Park Miejski w Przemkowie - szlaku atrakcji przyrodniczych (wrzosowiska, rezerwaty, użytek ekologiczny, wydmy śródlądowe) - szlaku dawnych bunkrów posowieckich	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	Promocja na stronach internetowych gminy ciągów wydarzeń odbywających się w miejscowościach położonych na obszarach poszczególnych pasm	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	
6. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno-historycznych w miejscach historycznych	Organizowanie i aktywne uczestnictwo Gminy Przemków w „Dolnośląskim Święcie Miodu i wina”, i plenerowych imprezach towarzyszących temu wydarzeniu	Gmina Przemków, Jednostki Gminne	Budżet Gminy Dotacje ZWKZ, MKiDN,
Cel 5:			
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji gminy wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy	Dalsze wspieranie i aktywne uczestnictwo Gminy Przemków w inicjatywach kulturalnych mieszkańców Przemkowa, między innymi: - propagowanie działalności Przemkowskiej Orkiestry Dętej oraz zespołów muzycznych i tanecznych działających na terenie gminy Przemków poprzez zapraszanie na gminne uroczystości i wydarzenia, - organizacja przedstawień i spektakli przygotowanych przez artystów koła teatralnego działającego przy Przemkowskim Ośrodku Kultury.	Gmina Przemków i jej jednostki organizacyjne	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
2. Współpraca z sąsiednimi gminami należącymi do LGD „Wrzosowa Kraina” oraz Związku Gmin Zagłębia Miedziowego w zakresie wspólnej promocji regionu	na bazie przynależności do LGD „Wrzosowa Kraina” i Związku Gmin Zagłębia Miedziowego współpraca przy organizacji wspólnych przedsięwzięć promujących region	Gmina Przemków we współpracy z gminami należącymi do LGD i ZGZM	Budżety Gmin uczestniczących

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Przemków stanowi obowiązujące prawo oraz zawarte w nim regulacje. Zakłada się, że określone w Programie kierunki i działania byłyby wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

1) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- aktualizacja miejscowych dokumentów planistycznych,
- tworzenie parków kulturowych,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
- w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków ujmowanie obiektów w gminnej ewidencji zabytków
- wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;

2) instrumentów finansowych

- m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;

3) instrumentów koordynacji

- m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;
- współpraca z organizacjami wyznaniowymi;

4) instrumentów społecznych

- działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,

5) instrumentów kontrolnych

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Monitorowanie Programu powinno być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych wybranych wskaźników, dającym w efekcie informacje co do skuteczności i słuszności podjętych działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Przemków.

Monitoring obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów i kierunków działań;
- ocenę osiągniętych rezultatów, stopnia wykonania przyjętych celów oraz oszacowanie kluczowych efektów Programu;
- planowanie zmian, które zostaną zaproponowane w kolejnym Programie na lata 2026-2029.

Nazwa celu	Wskaźnik
Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nim	1. Czy poinformowano mieszkańców-właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości uzyskania dotacji z powiatu polkowickiego oraz z Gminy Przemków na prace przy zabytkach? 2. Czy zaktualizowano formularz o udzielenie dotacji z Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

	<p>Przemków na prace przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków?</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Czy udzielano informacji właścicielom zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków w pozyskaniu środków unijnych? 4. Czy aktualizowano wykazy zabytków w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Przemków pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków? 5. Czy opracowano „Plan ochrony zabytków gminy Przemków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” i czy uwzględniono w nim ochronę zabytków nieruchomych? 6. Czy przystąpiono wraz ze Starostwem Powiatowym w Polkowicach do oznakowania zabytków wpisane do rejestru zabytków? 7. Czy prowadzono prace pielęgnacyjne zabytkowej zieleni? 8. Czy pozyskiwano informacje na temat obiektów będących we władaniu Gminy wpisanych do rejestru zabytków i obiektów ujętych w GEZ o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych i pojawiających się zagrożeniach? 9. Czy poinformowano właścicieli i użytkowników obiektów wpisanych do rejestru o wymogach prawa związanych z posiadaniem obiektów zabytkowych? 10. Czy na stronie internetowej gminy znalazła się informacja dotycząca zagrożenia niszczenia stanowisk archeologicznych przez tzw. detektorystów? 11. Czy odbyły się wizytacje obiektów będących w gminnej ewidencji zabytków, których właścicielem jest Gmina Przemków? 12. Czy dokonano nowych wpisów obiektów do gminnej ewidencji zabytków i czy wykonano dla nich karty adresowe?
Pomoc w kształtowaniu tożsamości regionalnej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy gmina kontynuowała cykliczne imprezy jak Dolnośląskie Święto Miodu i Wina i imprezy plenerowe towarzyszące? 2. Czy gmina współuczestniczyła w organizacji innych imprez?
Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy opublikowano na stronie internetowej gminy Gminny Program Opieki nad Zabytkami? 2. Liczba konkursów związanych z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego.
Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy poinformowano właścicieli obiektów zabytkowych na temat pozyskiwania środków na prace remontowe? – kiedy takie programy się pojawiają, 2. Czy na stronach internetowych Gminy promowano szlaki turystyki kulturowej, ciągi wydarzeń?
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy wspierano inicjatywy kulturalne mieszkańców Przemkowa, jakie? 2. Czy wspierano Przemkowską Orkiestrę Dętą oraz zespoły muzyczne i taneczne oraz grupy działające na terenie gminy? 3. Czy prowadzono akcje promujące turystykę kulturalną o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym? 4. Liczba wspólnych akcji promocyjnych regionu z sąsiednimi gminami?

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Obowiązek sprawozdawczy z wykonania programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.):

Art. 87:

5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Głównymi źródłami finansowania działań wskazanych w „Programie opieki nad zabytkami Gminy Przemków na lata 2022-2025” są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa, samorządu województwa dolnośląskiego oraz z funduszy europejskich.

1. W ramach budżetu państwa są to:

- środki finansowe przyznawane przez Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu (w ramach programów ministerialnych np. Dziedzictwo kulturowe, Rozwój infrastruktury kultury),
- środki finansowe w dyspozycji wojewody, przyznawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ok. 2,5 mln zł rocznie).

2. W ramach budżetu samorządu województwa dolnośląskiego dotacje podmiotowe dla samorządowych instytucji kultury, dotacje dla osób fizycznych i innych podmiotów. W ramach przyjętej uchwały budżetowej na 2021 rok kwota przeznaczona na kulturę wynosiła 92 mln 307 tys. zł, zaś na kulturę fizyczną i turystykę 21 mln 839 tys. zł.**3.** Środki pochodzące z funduszy europejskich:

- środki w dyspozycji województwa (np. RPO WD 2021-2027, PROW 2021-2027),
- środki UE w ramach prowadzonych polityk, szczególnie programu INTERREG Polska – Saksonia oraz Polska-Republika Czeska.

Ponadto finansowanie zadań służących realizacji Programu będzie odbywało się z wykorzystaniem takich źródeł jak:

- dochody własne samorządowych instytucji kultury,
- budżety własne jednostek samorządu terytorialnego (gmina, powiat),
- środki prywatne właścicieli obiektów zabytkowych,
- środki finansowe fundacji i stowarzyszeń polskich i międzynarodowych.

W chwili obecnej znajdujemy się na progu perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 i nie jest możliwe wskazanie konkretnych programów pomocowych, z jakich będzie możliwość skorzystania. Możemy przypuszczać, że pozostaną programy finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, oraz
- centralne programy operacyjne.

Poniższe informacje dotyczące źródeł finansowania zaczerpnięto ze strony Narodowego Instytutu Dziedzictwa (https://www.nid.pl/pl/Dla_wlascicieli_i_zaradcow/finansowanie-opieki-nad-zabytkami/).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Podstawowym źródłem finansowania opieki nad zabytkami są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz poszczególnych samorządów. Finansowanie opieki nad zabytkami z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dysponentami powyższych środków są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków,
- organ stanowiący - gminy, powiatu, samorządu województwa.

Wymienione jednostki organizują corocznie nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu. Szczegółowy wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu określa art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, lub
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.) Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami dedykowane są:

Program „Dziedzictwo kulturowe”:

Priorytet „Ochrona zabytków”, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,

Priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

Priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

Priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Poza trybem określonym w Programach, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje również **dotacje na badania archeologiczne**, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Należy jednak zaznaczyć, że bieżące programy w ramach środków pochodzących z Unii Europejskiej ulegają zakończeniu wraz z końcem 2020 roku, należy więc oczekiwać na informacje dotyczące ich kontynuacji bądź powstaniu nowych programów w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii na lata 2021-2027.

Dotacje powiatowe

Uchwałą nr IV/37/11 Rady Powiatu Polkowickiego z dnia 26 stycznia 2011 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze powiatu polkowickiego (Dz. U. Województwa Dolnośląskiego nr 57, poz. 783) przyjęto zasady i tryb udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

zabytków znajdujących się na obszarze powiatu polkowickiego. Częścią integralną Załącznika do Uchwały jest „Wniosek o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków znajdującym się na terenie powiatu polkowickiego”. Rada Powiatu Polkowickiego Uchwałą nr XXIV/223/2021 z dnia 31 sierpnia 2021 r. zmieniła wymienioną wyżej Uchwałę dodając dodatkowy punkt określający dodatkową datę (15 października) składania wniosku w 2021 r.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2020 poz. 713) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

Rada Miejska w Przemkowie uchwaliła 30 marca 2010 r. uchwałą nr XLII/276/10 zasady i tryb udzielania dotacji z budżetu Gminy Przemków na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach, sposobu jej rozliczania i kontroli oraz postępowania z wnioskiem o udzielenie dotacji. Wymieniona uchwała zawiera wzór wniosku o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, który należy zmienić umożliwiając aplikowanie o dotację na prace przy zabytku ujętym w gminnej ewidencji zabytków.

11. Bibliografia

- 1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r**
(Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>
- 2. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1220 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971410943>
- 3. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**
(Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.), wraz z aktami wykonawczymi do ustawy
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031621568>
- 4. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**
(Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
- 5. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**
(Dz. U. z 2021 r. poz. 741 ze zm.) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030800717>
- 6. Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19940890414>
7. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010620627>
 8. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040920880>
 9. **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971150741>
 10. **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19911140493>
 11. **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 902)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>
 12. **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1479) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970850539>
 13. **Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych**
(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337 ze zm.) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330390311>
 14. **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1057) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030960873>
 15. **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 oraz z 2021 r. poz. 401) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910090031>
 16. **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022**
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000808>
 17. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**
http://rpo2020.lubuskie.pl/wp-content/uploads/2013/01/Koncepcja_Przestrzennego_Zagospodarowania_Kraju_203013.pdf
 18. **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”**
http://kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf
 19. **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.**
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20170000260>
 20. **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20200001060>
 21. **Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego**
https://www.nid.pl/pl/Dla_wlascicieli_i_zarzadcow/opieka-nad-zabytkami/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-unesco/
 22. **Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030**
https://umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Organizacje_pozarzadowe/SRWD_2030_calosc_druk.pdf

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY PRZEMKÓW NA LATA 2023 – 2026

- 23. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego (PZPWD)**
https://irt.wroc.pl/strona-339-plan_zagospodarowania_przestrzennego.html
- 24. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021–2024**
https://irt.wroc.pl/strona-460-program_ochrony_zabytkow.html
- 25. Program Rozwoju Powiatu Polkowickiego na lata 2021-2025**
[http://www.bip.powiatpolkowicki.pl/index.php?
type=4&name=bt109&func=selectsite&value%5B0%5D=mnu24&value%5B1%5D=23](http://www.bip.powiatpolkowicki.pl/index.php?type=4&name=bt109&func=selectsite&value%5B0%5D=mnu24&value%5B1%5D=23)
- 26. Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina”**
[https://www.google.com/search?q=Lokalna+Grupa+Dzia%C5%82ania++
%E2%80%9EWrzosowa+Kraina%E2%80%9D&ei=jURMYe-
_MISRrwnhIuIDg&oq=Lokalna+Grupa+Dzia%C5%82ania++
%E2%80%9EWrzosowa+Kraina
%E2%80%9D&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2l6EAMyBQgAEM0CMgUIABDNajIFCAAQzQI6Bg
AEBYQHkoECEEYAFDblljbImDNO2gAcAB4AIABVIgBlwGSAQEymAEAoAECoeAE
BwAEB&sclient=gws-
wiz&ved=0ahUKEwivurKI4JTzAhWEyIsKHSfCAuEQ4dUDCA4&uact=5](https://www.google.com/search?q=Lokalna+Grupa+Dzia%C5%82ania++%E2%80%9EWrzosowa+Kraina%E2%80%9D&ei=jURMYe-MISRrwnhIuIDg&oq=Lokalna+Grupa+Dzia%C5%82ania++%E2%80%9EWrzosowa+Kraina%E2%80%9D&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2l6EAMyBQgAEM0CMgUIABDNajIFCAAQzQI6BgAEBYQHkoECEEYAFDblljbImDNO2gAcAB4AIABVIgBlwGSAQEymAEAoAECoeAE BwAEB&sclient=gws-wiz&ved=0ahUKEwivurKI4JTzAhWEyIsKHSfCAuEQ4dUDCA4&uact=5)
- 27. zagospodarowanie przestrzenne BIP Gminy Przemków**
[https://prawomiejscowe.pl/GminaPrzemkow-UrzedMiejskiwPrzemkowie/tabBrowser/
mainPage](https://prawomiejscowe.pl/GminaPrzemkow-UrzedMiejskiwPrzemkowie/tabBrowser/mainPage)
- 28. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Przemków na lata 2016-2023**
<https://prawomiejscowe.pl/api/file/GetZipAttachment/34/112607/preview>
- 29. Przemkowski Ośrodek Kultury i Biblioteka**
<http://www.przemkow.naszgok.pl/>